T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

TEK BAŞINA SEYAHAT EDEN KADIN TURİSTLERİN SEYAHAT KISITLAYICILARI

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Müesser CESUR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK

Çanakkale – 2014

TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum **"Tek Başına Seyahat Eden Kadın Turistlerin Seyahat Kısıtlayıcıları"** adlı çalışmanın; tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

15../07/2014

Müesser CESUR

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

MÜESSER CESUR' a ait **TEK BAŞINA SEYAHAT EDEN KADIN TURİSTLERİN SEYAHAT KISITLAYICILARI** adlı çalışma,

jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği /oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Mustafa KOYUNCU

Üye Doç. Dr. Şeref ULUOCAK

Üye Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK

(Danışman)

Tez No: 10044898

Tez Savunma Tarihi: 02.07.2014

ONAY

Doç. Dr. İbrahim Hakkı Öztürk

Enstitü Müdürü

16/07/2014

ÖZET

TEK BAŞINA SEYAHAT EDEN KADIN TURİSTLERİN SEYAHAT KISITLAYICILARI

Turizm, günümüz dünyasında tüm ülkeleri ilgilendiren ekonomik, çevresel ve sosyal bir olgudur. Sosyal bir olgu olması kaynaklı turizm, ev sahibi toplum ve seyahat faaliyetine katılan bireyler arasında sosyal ilişkilerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Toplum kadın ve erkek olmak üzere iki cinsiyetten oluşur. Bu iki cinsiyet toplumsal açıdan farklı algılar dâhilinde değerlendirilmektedir. Söz konusu farklılıklar bireylerin yaşamında kısıtlayıcılara dönüşebilmektedir.

Boş zaman disiplini içerisinde bireylerin seyahat kısıtlayıcılarını belirlemek üzere yapılan çalışmalar son 25 yıl içerisinde hız kazanmıştır. Fakat bu çalışmaların çok azı kadınların tek başıma seyahat etmesini engelleyen kısıtlayıcılar üzerine yapılmıştır. Kadınların seyahat faaliyetleri içerisinde yer alması son yıllarda giderek artmakta ve bu durum turizm endüstrisinde büyüyen bir güç olarak tanımlanmaktadır. Fakat kadınların turizm faaliyetleri içerisinde yer alması bazı kısıtlayıcılar tarafından engellenebilmektedir. Bu çalışmada tek başına seyahat eden kadınların seyahat kısıtlayıcılarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışma yorumlayıcı, idiografik, nitel bir araştırmadır. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış anket formuyla görüşme tekniği uygulanmıştır. Ekolojik model çerçevesinde kadınların kısıtlayıcıları bireysel düzey, topluluk düzeyi ve toplumsal düzeyde incelenmiştir. Ayrıca Grounded Theory yöntemi ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında tek başına seyahat eden toplam yirmi kadın ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre tek başına seyahat eden kadınlar baskın olarak toplumsal düzeydeki kısıtlayıcılar tarafından engellenmektedir. Toplumsal düzeydeki kısıtlayıcılar, topluluk düzeyi ve bireysel düzey takip etmektedir. Buna ek olarak kadınların seyahat öncesi ve seyahat esnasında karşı karşıya kaldıkları kısıtlayıcılara verdikleri yanıtlar mücadele etme, duymazdan/görmezden gelme ve pes etme olmak üzere 3 temel gruba ayrılmamadır.

Anahtar Sözcükler: Kadın ve Seyahat, Seyahat Kısıtlayıcılar, Tek Başına Seyahat

ABSTRACT

CONSTRAINTS OF WOMEN TOURISTS TRAVELLING SOLO

Concerning all countries, tourism is a economical, social and cultural phenomenon. Tourism as a social phenomenon has a variety of social-cultural impacts which interconnect the locals with the visitors.The society includes two genders: men and women. Both genders are socially considered within two different perceptions. These differences can be turned into constraints in the individual's life.

For the recent 25 studies dealing with the travelers possible problems which travelers encounter during their travel have been increased. However, only a few studies mentioned the problems which female travelers confront during their travel alone. Women are increasingly active in the participation and consumption of travel and this situation are recognized as a growing force within the tourism industry. However, some constraints prevent women from taking part in tourism activities. This study aims to Show the constraints women who travel all alone face to.

This study is a interpretative, ideographic and qualitative resarch. In this study, purposive sampling method is used as the sampling method. In the research, semi-structured interview form is used. In addition, data obtained from the research is analyzed by the method of Grounded Theory. Within the research, constraints of women are examined at personal, community and societal level within the framework of ecological model.Within the researh, twenty women travelling alone were interviewed.

According to the findings of research, women travelling alone is predominantly restricted by constraints at societal level of the ecological model. The societal constraints is followed by community and personel constraints. In addition, three dominant negotiation responses to constraints when they face with pre-travel and travel constraints could be identified; struggling, continue to travel and withdraw from travel.

Key Words: Women and Travel, Travelling Constraints, Travelling Alone

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın bütün aşamalarında sağladığı katkılarından dolayı değerli danışman hocam Doç. Dr. Ferah Özkök'e, yöntem ve sosyolojik kısımda tüm değerli katkıları ve büyük desteği için sayın hocam Doç. Dr. Şeref Uluocak'a ve Doç. Dr. Cumhur Aslan'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmama fikir ve görüşleri ile katkıda bulunan tüm görüşmecilere göstermiş oldukları anlayış ve yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmam boyunca yardım ve desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Gönül Selin Savaşkan'a teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, hayatımın her aşamasında olduğu gibi, bu çalışma boyunca da çok değerli desteklerini esirgemeyen, hayatımın en güzel zamanlarının mimarı sevgili anneme ve sevgili Engin Korkmaz'a şükranlarımı sunarım. Tez çalışmamı yaşamımın en değerli varlığı olan babamın aziz hatırasına adıyorum.

Tez çalışmamın, toplumsal anlamda kadına atfedilen tüm rol, beklenti ve sorumluklar üzerinde bir farkındalık yaratmasını diliyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

KISALTMALAR ..... **vii**

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ ..... **viii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE SEYAHAT KAVRAMI

1.1 Turizm ve Seyahat Kavramlarının Tanımı 3

1.2 Turizm Talebini Etkileyen Faktörler 5

1.2.1 Ekonomik Faktörler 6

1.2.2 Sosyal Faktörler 8

1.2.3 Politik ve Yasal Faktörler 11

1.2.4 Psikolojik Faktörler 11

1.3 Dünya'da ve Türkiye'de Turizm Talebi 12

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SEYAHAT

2.1 Feminizm ve Feminist Teoriler 20

2.1.1 Liberal Feminizm 22

2.1.2 Marksist Feminizm 23

2.1.3 Radikal Feminizm 24

2.1.4 Sosyalist Feminizm 25

2.1.4 Post-Modern Feminizm 27

2.2 Seyahat Faaliyetlerini Engelleyen Kısıtlayıcılar 29

2.2.1 Kişisel Kısıtlayıcılar 31

2.2.2 Kişilerarası Kısıtlayıcılar 31

2.2.3 Yapısal Kısıtlayıcılar 32

2.3 Tek Başına Seyahat Eden Kadın Turistlerin Seyahatini Kısıtlayan Faktörler 34

2.3.1 Sosyo-Kültürel Kısıtlayıcılar 36

2.3.1.1 Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Konumlandırmaları 37

2.3.1.2 Toplumsal Beklentiler ve Cinsiyet Rolleri 40

2.3.1.3 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği ve Ayrımı 42

2.3.1.4 Sosyal Dışlanma 44

2.3.2 Kişisel Kısıtlayıcılar 45

2.3.2.1 Korku ve Şüphe 46

2.3.2.1.1 Şiddet 46

2.3.2.1.2 Cinsel Saldırı 49

2.3.2.2 Yalnızlık ve Sosyal Soyutlanma İstemi 50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEK BAŞINA SEYAHAT EDEN KADINLARIN SEYAHAT KISITLAYICILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1 Literatür Taraması ve Araştırma Kapsamı 52

3.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi 53

3.3 Araştırma Deseni 54

3.4 Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi 55

3.5 Araştırmanın Sınırlılıkları 57

3.6 Araştırma Bulguları 58

3.6.1 Verilerin Değerlendirilmesi 58

3.6.2 Ekolojik Model 58

SONUÇ ve ÖNERİLER.....105

KAYNAKÇA…….……....111

EKLER…….…….117

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
FRA	: Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı – European Union Agency for Fundamental Rights
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü – World Tourism Organization
Vb	: Ve Benzeri
Vd	: Ve Diğerleri
Yy	: Yüzyıl

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1.1. Dünya Turizm Sayıları ve Turizm Gelirleri 13

Tablo 1.2. Türkiye Turist Sayıları ve Turizm Gelirleri 14

Tablo 1.3. Ülkeler ve Ziyaretçi Sayıları 15

Tablo 1.4. Ülkeler ve Turizm Gelirleri 16

Şekil 3.1 Araştırmanın Deseni 55

Şekil 3.1. Ekolojik Bir Modelde Kısıtlayıcılar 59

Tablo 3.1. Ekolojik Model Çerçevesinde Motivasyon Faktörleri ve Engelleyici Riskler 60

Tablo 3.2. Bireysel ve Topluluk Düzeyinde Tespit Edilen Motivasyon ve Engelleyici Riskler 83

Tablo 3.3. Sosyo-Bilişsel Kısıtlayıcılar 85

Tablo 3.4. Mücadele Stratejileri 92

Tablo 3.5. Tek Başına Seyahat Eden Kadınların Seyahat Öncesi ve Seyahat Esnasında Karşılaştıkları Kısıtlayıcılar ile Mücadele Stratejileri 102

GİRİŞ

Toplum, kadın ve erkek olmak üzere iki cinsiyetten oluşur. Kadın ve erkek dünya çapında standartlaştırılmış belli başlı özelliklere sahip olmamasına rağmen, toplumsal açıdan bazı rollere sahiptir. Dünyada pek çok toplumda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ev ile ilgili olan kelimeler kadını, toplum ve politika ile ilgili olan kelimeler ise erkeği çağrıştırmaktadır. Bu farklılıklar kadın ve erkeğin biyolojik farklılıkları ile dolaylı olarak ilişkilendirilmektedir. Kadın biyolojisi tarafından evcil sorumlulukları yerine getirmek ile sınırlandırılmıştır. Erkek fiziksel olarak güçlüdür. Onun biyolojik olarak sahip olduğu bu özellik iş hayatında daha aktif olmasını gerekli kılmıştır. Erkek, kadın ile kıyaslandığında mantıksal olarak sosyo-kültürel yapı nedeni ile sosyo-ekonomik çevre ile daha yakın bir ilişki içerisindedir.

Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar yalnızca biyolojileri ile sınırlı değildir. Her ikisi de ait oldukları toplumlar ve dâhil oldukları toplumlar açısından farklı algılara sahiptir. Bu farklılıklar gerek ait oldukları toplumda bulundukları iş ve sosyal çevrelerinde, gerekse dâhil oldukları toplumlarda gerçekleştirdikleri turizm faaliyeti gibi dış çevreye yönelik ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır.

Turizm; günümüz dünyasında tüm ülkeleri ilgilendiren ekonomik, sosyal ve çevresel bir olgudur. Sosyal bir olay olması kaynaklı olarak turizm, ev sahibi toplum ve turizm faaliyetine katılan bireyler arasında sosyal ilişkilerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Turizm faaliyetlerinde de, diğer bahsedilen durumlarda olduğu gibi, kadın ve erkek açısından farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıkların temelini turizm hareketine katılan bireylerin cinsiyetleri, toplumsal cinsiyet, din, sınıf ve etnisite oluşturmaktadır. Cinsiyet ve diğer faktörlerden kaynaklanan farklılıklar, toplumun cinsiyet başta olmak üzere pek çok çeşitli faktörü farklı algılaması kaynaklı olarak bireylere farklı rol ve beklentiler yüklemekte, bu rol ve beklentiler bireylerin yaşamlarında kısıtlayıcılara dönüşebilmekte, bu kısıtlayıcılarda bireylerin davranışlarını, seyahat seçimlerini ve turistik faaliyetlere yönelik algılarını büyük ölücüde etkilemektedir.

Kişilerin seyahatlerini engelleyen unsurlar 30 yılı aşkın bir süredir araştırılmaktadır. Bu alandaki gelişmelerin en önemlilerinden bir tanesi, söz konusu kısıtlayıcıların insanların seyahat seçimlerini, aktivitelerini ve davranışlarını nasıl etkilediğini gösteren kavramsal

çalışmalarında bu kısıtlayıcıları türüne ve yapısına göre sınıflandırmaya yönelik bir yol izlemeye başlamışlardır (Fendt 2012: 6-7).

Bireyler, boş zaman ve satın alma gücüne sahip olduklarında tüketim yapabilmektedirler. Bu tüketimler içerisinde turizm de bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Kişiler sahip oldukları boş zamanlarını en verimli ve etkin biçimde değerlendirmeyi tercih etmektedirler. Fakat bu tercihlerin yapılmasında ve/veya uygulanmasında, kişiler bazı kısıtlayıcılar ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

Crowford ve Godbey (1987), kişilerin boş zaman aktivitelerini kısıtlayıcı faktörleri 3 kategoride sınıflandırmaktadır. Bunlar; yapısal kısıtlayıcılar, içsel kısıtlayıcılar, kişilerarası kısıtlayıcılardır. Crowford ve Godbey yapısal kısıtlayıcıları, demografik faktörler (yaş, cinsiyet, meslek vb.) ve boş zaman aktiviteleri gibi uygulamada karşılaşılabilecek zorluklar olarak, içsel kısıtlayıcıları, kendi kendine yetebilme ve özgüven gibi psikolojik faktörler olarak, kişilerarası kısıtlayıcıları da kişilerin toplum içerisinde olan pozisyonları ve toplumdaki diğer kişiler ile olan ilişkileri olarak ifade etmektedir (Sarhad, 2008: 110-112). Bu kısıtlayıcılar kişilerin seyahat etmelerini ve boş zamanlarını değerlendirmelerine yönelik aktivitelere katılımlarını kısıtlayan engeller olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet çalışmaları, feminist çalışmalar, sosyoloji ve boş zaman üzerine yapılan çalışmalar tarafından önerilen kuramsal çerçeve esas alınarak, kadınların tek başına seyahat etmelerini engelleyen kısıtlayıcıların belirlenmesi üzerine yapılan nitel bir araştırmadır. Araştırmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak Çanakkale'de yaşayan, yaşları 20-50 arasında değişen ve tek başına seyahat eden toplam 20 kadın ile görüşülmüştür. Araştırmada, tek başına seyahat eden kadınların yüzleşmek zorunda kaldıkları kısıtlayıcıların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ile tek başına seyahat eden kadınların yaşadıkları zorluk ve mücadeleler üzerinde toplumsal açıdan bir farkındalık yaratılması hedeflenmektedir

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE SEYAHAT KAVRAMI

1.1 Turizm ve Seyahat Kavramlarının Tanımı

Günümüzde, milyonlarca insan günlük hayatlarını devam ettirdikleri yerlerden geçici süreler için başka yerlere seyahat etmektedir. Bu seyahat faaliyetleri esnasında, kişiler ulaşım hizmetleri, yiyecek-içecek hizmetleri gibi sayısız olanaktan yararlanmakta ve varılan yerdeki konaklama birimlerini kullanmaktadırlar. Seyahat faaliyetleri, XX. yüzyıla özgü modern bir olay olarak görülmesine rağmen, aslında bu faaliyetler insanlık tarihi kadar eskidir (Kozak 2011: 1). İnsanlar tarih boyunca başta zevk amaçlı olmak üzere pek çok nedenden dolayı seyahat etmişlerdir. İsa'nın doğumundan yüzlerce yıl önce eski Yunanlılar ve Barbarlar (Yunanlı olmayanlara verilen isimdi) Atina'da düzenlenen Olimpiyat Oyunlarına katılmak için çok sayıda seyahat faaliyeti gerçekleştirmişlerdir. Benzer şekilde sağlık amaçlı yapılan seyahat faaliyetlerinin de erken dönemlerde oldukça yaygın olduğu bilinmektedir. İnsanlar tarih boyunca belirli bölgelerde yer alan sıcak su kaynaklarının tedavi edici olanaklarından yararlanmak için seyahat etmişlerdir. Günümüzde Romalılar tarafından yapıldığı bilinen çok sayıda kaplıca örneğine rastlanılabilmektedir. Zevk ve sağlık amaçlı seyahatlere ek olarak dini amaçlar ile yapılan seyahatlerde eski çağlardan bu yana gerçekleştirilmektedir. Müslümanlar Mekke'ye, Hristiyanlar ve Museviler Kudüs'e tarih boyunca hac amacı için seyahat etmişlerdir. Dolayısıyla insanlar yüzyıllar boyunca çeşitli neden ve amaçlar ile bulundukları yerin dışındaki başka bir coğrafi mekâna seyahat etmektedirler (İçöz 2011: 1-2).

Seyahat faaliyeti 13. yüzyıla kadar ticaret için en önemli gerekliliklerden biri haline gelmiştir. Başta gelişen denizcilik becerileri ve pusulanın icadı uzun ve zorlu deniz yolculuklarının yapılabilmesini olanaklı hale getirmiştir. Seyahat kavramı Avrupa'da Rönesans döneminde kültürel ve sanatsal bir anlam kazanmıştır. Kısa zamanda seyahatler diplomatlar, aristokratlar, öğretim üyeleri ve diğer genç soylular için oldukça popüler duruma gelmiştir. Bu kitlelerin katıldıkları ve Avrupa'nın Floransa, Roma, Venedik, Paris, Münih, Viyana ve diğer merkezi kentlerine yapılan geziler "The Grand Tour" (Büyük Tur)

adı ile tarihte yer edinmiştir (İçöz 2006: 2). 19. yüzyılda motorlu araçların icat edilmesi ile birlikte turizm hareketlerinde bir canlanma meydana gelmiştir. Turistik amaçlı organize turlar 1800'lü yıllarda İngiltere'de yapılmaya başlanmıştır. Bugün paket tur olarak adlandırdığımız ilk tur ise Thomas Cook tarafından belli bir grubun konaklama ve taşıma hizmetleri ile birlikte gezdirilmesi ile gerçekleştirilmiştir (Hacıoğlu 2006: 3).

Turizm kavramını iyi algılayabilmek için, turizm sözcüğünün kökenini incelemek gerekmektedir. Turizm sözcüğü, Latince kökenlidir. Latince'de dönme eylemini ifade eden "tornus" sözcüğünden "tour" (İngilizce ve Fransızca) sözcüğü türetilmiştir. Tour sözcüğü, "hareket edilen noktaya dönmek şartıyla gerçekleştirilen seyahat" anlamına gelmektedir. Turizm sözcüğü ise "tur yapan" anlamına gelen "tourist" sözcüğü ile "tour" sözcüğünden türetilmiştir. Turizm olayı, XVIII. yüzyıl sonlarında Avrupa'nın bazı basit köy yerleşim yerlerinin; dinlenme, eğlenme ve transit geçit yerlerine dönüşmesiyle gelişmeye başlamıştır. Gerçek anlamda "turizm" ve "turist" kavramları, XIX. yüzyılın ilk yarısında İngiliz dilinde yer almıştır. Turizm, zamanla gelişerek XIX. yüzyılın sonlarına ve XX. yüzyılın başlarına doğru ekonomik nitelik kazanarak bilimsel açıdan da ele alınmaya başlanmıştır. Turizm olayı XX. yüzyılın ikinci yarısında kitle turizminin gelişmesiyle, uluslararası nitelik kazanmış ve turizm endüstrisi haline gelmiştir. (Hazar 2010: 3). Dinamik bir yapıya sahip olan bu hareket, farklı dillerde farklı kavramlar ile ifade edilmektedir. Turizm kavramı üzerinde özel, teknik birçok tanım yapılmasına rağmen günümüze değin turizmin kapsamlı bir tanımı yapılamamıştır. Bu durum turizmin öznesinin insan olmasından ve sosyal, psikolojik, ekonomik ve politik gibi unsurların bir araya gelmesinden kaynaklanmaktadır (Kozak 2001: 1).

Turizm kavramını belirlemeye yönelik çalışmalar XIX. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. Kavram farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Turizmin tanımı ilk kez 1905 yılında Guyer-Freuler tarafından yapılmıştır. Guyer-Feuler'e göre (1905) turizm, "gittikçe artan hava değişimleri ve dinlenme gereksinmeleri, doğa ve sanata beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak, ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren 'modern' çağa özgü bir olaydır". Gerekli yazın taraması yapıldığında ise çağdaş turizm kavramının ilk olarak İkinci Dünya Savaşı döneminde İsviçreli ekonomistler Walter Huzkizer ve Kurt Krapt tarafından formüle edildiği

görülmektedir. Walter Hunziker ve Kurt Krapt turizmi ,“insanların sürekli çalışma ve konutlarının bulunduğu yer dışında yaptıkları seyahat ve konaklamalarından meydana gelen ilişki ve olayların tümü” şeklinde tanımlanmaktadır (Bahar ve Kozak 2005: 2-3). Turizm olayını tanımlamada ilklerden biri olarak kabul edilen Beat Rudolf’a göre ise turizm, “kişilerin yabancı yörelere (devamlı ikamet edilen yer dışında) seyahatleri, orada konaklamaları ve turizm işletmelerinden yararlanmaları olayından ibarettir.” (Ahipaşaoğlu ve Arıkan 2005: 3).

Turizm olayı karmaşık ve çok yönlü bir disiplindir. Bu çerçevede ele alındığında turizm kavramı sosyo-ekonomik kapsam içerisinde de farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Caspar turizm olayını “turist, turistik işletmeler, turizm organizasyonlarının oluşturduğu alt sistemler ve bu alt sistemlerin ekonomik, sosyal, politik, hukuki, teknolojik ve çevre ile olan ilişkilerine dayanan küresel bir sistem” olarak tanımlamaktadır. Bu anlayış içerisinde turizm, turizm faaliyetini gerçekleştiren bireyler için her şeyden önce ulaşım, konaklama, yeme-içme, eğlence ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılandığı bir hizmetler bileşenidir. Tüm bu faktörler ve tanımlardan hareket ile turizm, en genel haliyle, “sürekli olarak ikamet edilen yer dışında, eğlence, dinlence, spor, kültür, din vb. gereksinimlerin giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama faaliyetleri” olarak tanımlanabilir (Öztaş ve Karabulut 2006: 17).

1.2. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler

Talep, gelir ve fiyat değişkenlerinden hareket ile farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Gelir değişkenin talep üzerindeki belirleyiciliğinin ön plana çıkarıldığı bir tanıma göre talep, satın alma gücü ile desteklenmiş satın alma isteğidir. Diğer bir tanıma göre ise talep, “tüketicinin geliri, diğer malların fiyatı, tüketici zevk ve tercihleri sabitken bir malın miktarı ile fiyatı arasındaki ilişkidir” (Yağcı 2003: 21,23). Ekonomi biliminde talep, piyasada belirli bir fiyattan satın alınmak istenen mal miktarı olarak da tanımlanabilmektedir. Turizm sektörü açısından değerlendirildiğinde ise talep turizm piyasasının önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Bu noktada turizm talebi kavramı ortaya çıkmaktadır. Turizm talebi kavramının tanımı genel tanımıyla ifade edilen talep kavramının tanımından çok da farklı değildir. Turizm talebi, “ yeterli satın alma gücüne ve boş zamana sahip olan insanların turistik mal ve hizmetlerden, belirli bir piyasada belirli bir fiyata ya da bedelsiz olarak rasyonel ve/veya irrasyonel sebeplerle belirli bir dönemde satın almaya ya

da yararlanmaya karar verdikleri miktarlardır" olarak tanımlanmaktadır. (Öztaş ve Karabulut 2006: s.54; Bahar ve Kozak 2012: 109).

Turizm talebi çok sayıda faktör tarafından etkilenmektedir. Turizm talebini tek bir faktör olumlu veya olumsuz etkileyebileceği gibi aynı anda birden çok faktör de farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Talebi etkileyen faktörlerin sayıca fazla olması etkilerinin tespitinde zorluklar yaşanmasına neden olabilmektedir. Ancak genel olarak turizm talebini etkileyen faktörleri ekonomik, sosyal, politik ve yasal, psikolojik ve diğer unsurlar olmak üzere beş temel grup altında incelemek mümkündür (Akyurt 2008: 62).

1.2.1. Ekonomik Faktörler

Turizm talebini ekonomik anlamda etkileyen en önemli faktörler; turistik mal ve hizmet fiyatları ile kişilerin harcanabilir gelir düzeyleri ve seyahat edilen yerin mesafesidir. Potansiyel bir turist, seyahat kararı verirken; kendi gelir düzeyini, gideceği bölgedeki fiyat düzeyini, döviz kurlarını ve ulaştırma maliyetini dikkate alarak karar vermek durumundadır. Tatil fiyatlarındaki artış ya da gelirin ve dolayısıyla tasarruf edilen miktarın azalması turizm faaliyetine yönelik gerçekleşecek olan talebin azalmasına neden olabilmektedir (İçöz 2005: s.117). Ancak turizm talebini etkileyen faktörleri genel olarak milli gelir miktarı, kişi başına düşüne gelir miktarı, milli gelirin dağılış şekli, cari piyasa fiyatı, ulaştırma, ödemeler dengesi, turizm endüstrisinin durumu ve konjonktürel durum olmak üzere 9 başlık altında incelemek mümkünüdür (Akyurt 2008: 75):

- **Milli Gelir Miktarı:** Turistik faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde uygun miktarda gelire ihtiyaç duyulmaktadır. Turizmin en önemli unsuru olan seyahat, geliri bu harcamaları karşılayabilecek kişiler tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Turizm talebinin milli gelir hacmine bağlı olması kaynaklı, milli gelir düzeyi yüksek olan ülkelerde turizm talebi daha yüksektir. Ancak bu durum, milli gelirin yüksek ve nüfusun fazla olduğu ülkelerde geçerli olmayabilir. Nüfusun fazla olduğu ülkelerde kişi başına düşen gelir miktarı da düşük olmaktadır. Dolayısıyla tek başına milli gelirin yüksek olması, o ülkedeki refah düzeyinin yüksek olduğu anlamını taşımayabilir. Buradan hareket ile milli gelir seviyesinin turizm talebine etkisi ülkelerin genel özelliklerine göre değişiklik göstermektedir denilebilir.

- **Kişi Başına Düşen Gelir Miktarı:** Kişi başına düşen gelirden yapılan harcamalar turizm harcamaları kapsamındadır. Kişi başına düşen gelir miktarı yüksek olan ülkelerdeki turizm talebi, kişi başına düşen gelir miktarının düşük olduğu ülkelere kıyasla daha yüksektir. Ancak kişi başı gelir miktarı, milli gelir ile nüfusun oranı olduğundan aşırı zenginlik ve fakirliğin belirlenmesinde güçlükler ile karşılaşılabilir.
- **Milli Gelirin Dağılış Şekli:** Milli gelirin dağılış şekli turizm talebi açısından ele alındığında oldukça önemlidir. Milli gelirin dağılış şeklinin adaletli olması kişi başına düşen milli gelirin yüksek ve doğru olmasını doğrudan etkilemektedir. Turizm talebinin yüksek olması milli gelirin adaletli bir şeklide dağıtılması ile doğrudan ilişkilidir.
- **Milli Gelirin Üretim Faktörleri Arasındaki Dağılış Şekli:** Son yıllarda milli gelir içerisindeki arazi, ücret gelirleri, faiz ve kârda bir artış olduğu görülmektedir. Gelirin üretim faktörleri arasındaki bu gelişimi, ücretlilerin turistik mal ve hizmet tüketimine katılımlarını olanaklı hale getirmiştir. Bu durumda, turizm talebinde değişimler meydana gelmiş ve bu doğrultuda kitle turizmi ortaya çıkmıştır.
- **Cari Piyasa Fiyatı:** Turistik ihtiyaçlar lüks ve kültürel ihtiyaçlar niteliğindedir. Bu nedenle turizme katılacak olan kişiler turizm faaliyetlerini zorunlu ihtiyaçları dışında ayırmış oldukları serbest gelirlerini kullanarak gerçekleştirirler. Bu durumda fiyatın, diğer mal ve ürünlere göre turistik talebe daha büyük etkisi vardır.
- **Ulaştırma:** Turizm talebine doğrudan etki eden bir diğer önemli faktör de seyahat edilecek yerlere olan mesafe ve ulaştırma imkânlarıdır. Güvenlik başta olmak üzere, ulaştırma araçlarının konforu, hız, kapasite ve ulaştırma tarifeleri ile ulaştırma fiyatları turizm talebi üzerinde büyük etkiye sahiptir.
- **Ödemeler Dengesi:** Bir ülkede ödemeler dengesinin olumsuz bir durumda olması o ülkenin turizm talebi üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Ödemeler dengesinin pasif artan verdiği durumlarda seyahat için ayrılan döviz miktarında sınırlandırmaya gidilebilir
- **Turizm Endüstrisinin Durumu:** Bir ülkedeki turizm endüstrisinin durumu o ülkedeki turist kabul etme imkânları, turistik ihtiyaçların karşılanması, hizmet

kalitesi, turistik mal ve hizmetlerin fiyat seviyesi ve turistik beklentilerin karşılanması durumunun niteliği ile açıklanabilir. Bu doğrultuda ülkedeki turizm endüstrisinin iyi bir durumda olması ülkeye yönelik turizm talebinin artması üzerinde olumlu etki yaratmaktadır.

- **Konjonktürel Durum:** Dünyada ekonomik anlamda meydana gelen gelişmeler, konjonktürel dalgalanmalar, canlanma ve daralma dönemleri turistik talebi doğrudan etkileyebilir.

1.2.2. Sosyal Faktörler

Turizm talebini etkileyen faktörlerden biri de sosyal faktörlerdir. Sosyal faktörlerin turizm talebi üzerinde ekonomik faktörler kadar etkisi bulunmaktadır. Turizm talebine etki eden sosyal faktörler moda, zevk ve alışkanlıklar, boş zaman, yaş, cinsiyet ve aile yapısı, kentleşme oranı, eğitim düzeyi ve meslek, toplumsal değer yargıları ve din olarak gösterilebilir (Bahar ve Kozak 2010: 122).

- **Moda, Zevk ve Alışkanlıklar:** Turizm talebine etki eden sosyal faktörlerden belki de en önemlisi moda, zevk ve alışkanlıklardır. Moda faktörü turizm talebi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. 1920'lerde ABD'li sosyal bilimci ve ekonomist Veblen tarafından geliştirilen teoriye göre; " bir ürün ya da hizmetin yüksek olan fiyatı alıcılar tarafından malın kalitesini gösteren bir moda ve prestij faktörü olarak algılandığı zaman bu ürüne olan talep de artacaktır" (İçöz, 2005: 150). Veblen etkilerini en pahalı resort otellere veya dünya çapında popüler tatil bölgelerine yönelik yapılan seyahat tercihlerinde görmek mümkündür. Turistlerin zevk ve alışkanlıklarındaki değişiklikler turizm talebini de etkilemektedir. Modadaki değişiklikler gibi fiyat ve gelir ile ilgili olmayan nedenlerden dolayı turistler belirli bir turizm türü için önceki dönemlere kıyasla daha fazla seçenek sahibi olduklarında, turizmin bu türüne yönelik olan talep artacaktır. Turizm talebine etki eden bir diğer önemli faktörde alışkanlıklardır. Örneğin, yılın belli dönemlerinde seyahat etmeyi alışkanlık haline getirmiş kişiler, gittikleri bölgede ki turistik mal ve hizmet fiyatlarının değişimi karşısında yine bu seyahatleri aynı dönemde gerçekleştirmeyi sürdüreceklerdir. Benzer şekilde seyahat seçimlerini sürekli aynı bölgeden yana yapan kişiler bölgedeki

fiyat değişimleri karşısında yine seyahatlerini aynı bölgede geçirme kararı alabileceklerdir (Kozak 2012: 87).

- **Boş zaman:** Turizm faaliyetinin gerçekleşmesinde bir diğer önemli sosyal faktör boş zamandır. Yeterli gelire sahip olan gelirlerine bireylerin seyahat faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için yeterli boş zamana da sahip olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla yeterli boş zamana sahip olmaksızın tek başına sahip olunan gelir seyahat faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde yeterli değildir. Teknolojik gelişmelerin yanı sıra çalışma koşullarında meydana getirilen iyileştirilmeler çalışan kesimin boş zaman sürelerinde önemli ölçüde artış sağlanmasına yol açmıştır (İçöz 2005: 146). Son yıllarda meydana gelen bu gelişmeler turizme yönelik talebin artmasına imkân tanımıştır. Tüm bunlara ek olarak günlük, haftalık ve yıllık çalışma sürelerinin kısaltılmış olması da turizm talebinin artmasında önemli ölçüde etkili olmuştur (Öztaş 2002: 58).
- **Yaş, Cinsiyet ve Aile Yapısı:** Turizm talebine ilişkin yapılan araştırmalar, en fazla seyahat eden insanların 25-65 yaş aralığında olduğunu göstermektedir. Bu yaş grubunun en büyük özelliği, insanların çalışma dönemlerinin en fazla bu yaş aralığında olması, buna ek olarak gelir düzeylerinin bu dönemde yüksek olması ve dolayısıyla turizm faaliyetlerine yönelik harcamalar için daha fazla bütçe ayırabiliyor olmalarıdır. Toplum içerisinde bu yaş grubunun yüksek olduğu ülkelerde turizm talebi yüksektir (İçöz 2005: 141). Cinsiyet faktörü turizm sektörü için önemli bir araştırma konusu olmuştur. Çünkü cinsiyet turizm talebini etkileyen önemli bir faktördür. Seyahat faaliyetlerine katılanların cinsiyetleri üzerine yapılan araştırmalar, erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla seyahat ettiklerini göstermektedir. Bunun zemininde toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınların kısıtlanması ve erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla özgür olmaları yatmaktadır. Fakat kadınların seyahat faaliyetlerine katılımları git gide daha yaygın hale gelmektedir. Kadınların bu eğilimi, dünya çapında değişen sosyal ve politik durumlar ile ilişkilendirilmektedir (Wilson 2004: 3). Aile, dayanışmaya bağlı grupların bulunduğu bütün toplumlarda var olan, çocuklarda dâhil, insanları birbirlerine bakmaları için bir araya getiren sosyal bir kurumdur (Macionis 2012: 462). Bu kurum yapısı gereği turizm faaliyetlerine yönelik talebe farklı şekillerde etki etmektedir. Bireylerin bekâr, evli olması, çocuk sayısı, bunların yaş ve okul

durumu, akraba ilişki ve bağları seyahat seçimlerini, konaklama şekillerini ve seyahat faaliyetinin süresine önemli ölçüde etki etmektedir (Öztaş 2002: 58).

- **Kentleşme Düzeyi:** Kırsal kesimde yaşayanlara oranla, sanayi ve hizmet sektörü ile ticaret kesiminin yoğun olduğu bölgelerde yaşayanlar daha fazla seyahat etmektedirler. Özellikle son yıllardaki sanayi ve teknoloji alanında gelişmeler insan yaşamını mekanik bir hale getirmiştir. Yılın belli dönemlerinde de olsa insanlar, bu tekdüzelik ve yoğunluktan kurtulmak, psikolojik ve fiziksel anlamda dinlenmek, çeşitli turistik mal ve hizmetlerden yararlanmak amacı ile seyahat etmektedirler (Kozak 2012: 88).
- **Eğitim Düzeyi ve Meslek:** Eğitim düzeyi yüksek olan kesim eğitim düzeyi düşük olan kesim ile kıyaslandığında daha fazla seyahat etmektedir. İyi eğitim almış bireyler daha fazla seyahat etmek, farklı yerler görmek ve farklı kültürleri tanıma eğilimindedirler. Eğitim ve kültür düzeyi yükseldikçe kişilerin seyahat faaliyetleri içerisinde yer alma isteklerinin arttığı söylenilebilir. Örneğin konsere, tiyatroya gitme ve sanatsal faaliyetlere katılların büyük çoğunluğu eğitim düzeyleri yüksek olan bireylerin oluşturduğu söylenilebilir. Merak bu kesimin en belirgin özelliklerinden bir tanesidir. Farklı kültürler, dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanların yaşam tarzları, yerleşim yerleri hakkında bilgi edinmek, onları tanımak ve yaşam biçimlerini anlamak amacı ile insanlar meraklarını gidermek için seyahate çıkabilmektedirler (Çuhadar 2006: 67). Gelişmiş ülkeler eğitim, meslek ve gelir düzeyi arasında doğrusal bir ilişki kurmaktadır. Bir kimsenin eğitim düzeyi yüksek ise içinde bulunduğu meslek grubunun statü bakımından yüksek olacağı ve buna paralel olarak da gelirin fazla olacağı düşünülmektedir (Kozak 2012: 86). Kişinin dâhil olduğu meslek grubu bir anlamda gelirini belirlediğinden mesleki statüsünü yüksek olan bireylerin seyahat faaliyetleri içerisinde daha aktif yer aldıkları söylenilebilir.
- **Toplumsal Değer Yargıları ve Din:** Her toplumun kendi içerisinde barındırdığı çok çeşitli değer yargıları vardır. Toplumların bu değer yargıları turizm faaliyetine yönelik katılımda etkin bir rol oynamakta ve turizm talebinde değişiklere neden olmaktadır. Toplumların değer yargılarından kaynaklanan turizm talebine örnek olarak dini inançların sebep olduğu turizm hareketleri verilebilir. Dini inançlardan kaynaklanan seyahat faaliyetleri turizm sektörü içinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Bünyesinde kutsal yerleri barındıran

ülkeler ve bölgeler, bu tür seyahat faaliyeti içerisinde yer almak isteyen birçok insanın talebini karşılamakta ve turizm talebi üzerinde olumlu bir etki meydana getirmektedir. Bir bölgenin hac ve dini toplantıların gerçekleştirilmesine, tarihsel ve dinsel önem taşıyan yerlerin ziyaret edilmesine olanak tanıması o bölgeye yönelik turizm talebinde önemli ölçüde bir artış meydana getirmektedir (Bahar ve Kozak 2012: 26). Dolayısıyla toplumsal değer yargıları ve din turizm talebini olumlu yönde etkileyen bir diğer sosyal faktördür.

1.2.3. Politik ve Yasal Faktörler

Bir kişinin turizm olayına katılmasında önemli rol oynayan faktörler arasında devletin siyasal durumu ve uyguladığı rejim de büyük bir önem arz etmektedir (Dinçer 1993: 50). Turizm talebinin temel özelliği istikrar ortamında gerçekleştirilmesidir. Turizm talebi, uluslararası politik istikrarsızlıklardan, savaş, terör vb. olaylardan önemli ölçüde etkilenmektedir. Turizm talebini etkileyen politik ve yasal faktörleri; turist gönderen ülkenin tutumu, turist kabul eden ülkenin tutumu ve genel politik uygulamalar olmak üzere 3 temel başlık altında incelemek mümkündür. Turist gönderen ülkenin tutumu, ülke halkı üzerinde uygulanan döviz kısıtlamaları, seyahat faaliyetine katılmayı isteyen kişilerin belgelerinde karşılaştıkları bürokratik engeller, yurtdışına çıkışları kısıtlayan uygulamalar ve yurda dönen vatandaşlar için gümrük sınırlamaları şeklinde özetlenebilir. Turist gönderen bölgenin tutumu ise, turistler için döviz kısıtlamaları, vize süreleri ve kalış sürelerindeki kısıtlamalar, sürücü belgesi, sigorta vb. belgelerin kabulünde yaşanılan güçlükler, mal sahibi olma konusundaki sınırlandırmalar ve yabancılara yönelik uygulan vergiler şeklindedir. Son olarak genel politik uygulamalar ise, vize uygulamaları, belirli ülkelere yönelik tehlike algısı iddiaları ile sınırlamalar ve belirli uluslararası kuruluşların iddiasıdır.(Öztaş 2002: 58).

1.2.4. Psikolojik Faktörler

Psikolojik faktörler turizm endüstrisinde turizm talebini arttırıcı ve azaltıcı yönde talebe etki eden en önemli faktörlerden bir tanesidir. Seyahat faaliyetine katılan tüm bireyler yaptıkları harcamalarının karşılığında maksimum tatmin elde etmek isterler. Gelişen teknoloji ve seyahat imkânları ile birlikte turistlerin veya potansiyel turistlerin psikolojik ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Psikolojik anlamda turizm faaliyetinde doyum elde etmiş olan bireyin ikinci bir kez aynı bölgeyi ziyaret etme olasılığının yüksek olduğu görülmektedir (Akyurt 2008: 78). Dolayısıyla teknoloji ve seyahat imkânlarındaki

olumlu gelişmeler turistik ihtiyacı tatmin edici düzeyde karşılanmasına olanak tanıdığından bu durum turizm talebi üzerinde çok sayıda olumlu etki meydana getirmektedir.

Turizm talebi psikolojik bakımdan sınırsız bir genişleme eğilimindedir. Bu durum farklı psikolojik yapıya sahip olan bireylerin beklenti ve tatmin düzeylerinin de farklı olması şeklinde açıklanabilir. Turizm talebi çok sayıda psikolojik faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlere örnek olarak; kişilik yapısı ve motivasyon, moda, dini inançlar, reklam ve tanıtım, kültürel uzaklık ve insanların giderek artan doğa özlemi verilebilir (Kozak 2012: 86-87). Turizm talebini etkileyen faktörler arasında psikolojik faktörler önemli bir yer tutmaktadır. Bunun nedeni kişinin seyahat kararı aldığı andan itibaren en yüksek doyuma ulaşma beklentisi içerisine girmesidir. Bunlara ek olarak, psikolojik faktörlere etki eden kişilik yapısı ve motivasyon, moda, dini inançlar, reklam ve tanıtım, kültürel uzaklık ve insanların giderek artan doğa özlemi gibi faktörlerin seyahat faaliyetleri esnasında da bireylerin farklı durumları farklı şekillerde algılamasına neden olabilmektedir.

1.3. Dünyada ve Türkiye' de Turizm Talebi

Turizm, bir toplum içerisinde yaşayan bireylerin yaşamlarının belirli bir yönünü oluşturan sosyal bir olaydır. Bu nedenle tüm seyahat faaliyetleri esnasında kurulan ilişkiler sonucunda farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumlar arasında dikkate değer ölçüde bir etkileşim meydana gelmektedir. Bu etkileşim toplumların sahip oldukları bilgi, gelenek, görenek ve kültürel yapılarında değişikliklerin meydana gelmesine neden olmaktadır (Berber 2003: 1). Dolayısıyla turizm yalnızca ekonomik bir olay değil aynı zamanda toplumsal bir olaydır.

Turizm 1950'ler sonrasında ekonomik ve sosyo-kültürel önemi giderek artan ve sürekli gelişim gösteren sektörlerin başında gelmektedir. Turizmde seyahat faaliyetlerinin geçmişi ise oldukça eskiye dayanmaktadır. Tarihsel perspektifte değerlendirildiğinde seyahat faaliyetinin insanlığın tarihiyle eş zamanlı olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Zaman içerisinde medeniyetin gelişmesi, toplumların zenginleşmesi, yoğun çalışma saatleri ve çalışma koşullarından dolayı insanların tatil gereksinimlerinde görülen artış, ulaşım ve teknolojideki hızlı gelişmeler gibi nedenlerden dolayı turizm tarih boyunca sürekli bir gelişim göstermiştir (Karataş ve Babür 2013: 16-17). Türkiye'de turizmin öneminin kavranmaya başlandığı yıllar ülkede ekonomi politikalarının tartışılmaya başlandığı 1960'lı yıllara rastlamaktadır. Türkiye'de dini, sağlık ve eğlence amaçlı yurtiçi turizm faaliyetlerinin

geçmişi oldukça eskiye dayansa da, ülkenin uluslararası turizm piyasasına açılması 1980'lerin sonlarına uzanmaktadır (Karagöz 2008: 150).

Son 60 yıl içerisinde turizm, dünyadaki en hızlı gelişim gösteren sektörlerden biri olarak devamlı bir büyüme göstermektedir. Her geçen gün çeşitli destinasyonlar ortaya çıkmakta ve bu durum bu destinasyonlara yönelik turizm talebi üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Zaman zaman meydana gelen ekonomik, sosyal veya politik sarsıntılara rağmen, uluslararası turizm talebi söz konusu bu olumsuzluklardan neredeyse hiç etkilenmeyerek sürekli bir büyüme içerisindedir. 1950 yılında toplam dünya turizm talebi 25 milyon kişi iken bu sayı 1980 yılında 278 milyon kişiye ulaşmıştır Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) istatistiklerine göre 2012 yılı dünya toplam turizm talebi ise 1.035 milyon kişidir (Tourism Highlights, 2013). Tablo 1'de dünya turist sayıları ve turizm gelirleri yer verilmektedir. Yıllar itibariyle turizm gelirlerinde ve seyahat eden kişi sayısında sürekli bir artış olduğu görülmektedir. Dünya Turizm Örgütü istatistiklerine göre 2011 yılındaki toplam turizm talebi 995 milyon kişi iken, bu sayı 2012 yılında 40 milyon kişilik bir artış bir başka deyişle %4'lük bir büyüme ile 1.035 milyon kişiye ulaşmıştır.

Tablo 1.1 Dünya Turist Sayısı ve Turizm Gelirleri

Yıl	**Turist Sayısı (Milyon Kişi)**	**Gelir Miktarı (Milyon $)**
2000	683	475
2001	680	482
2002	700	482
2003	694	533
2004	764	633
2005	802	679
2006	846	733
2007	901	856
2008	919	939
2009	880	851
2010	940	919
2011	995	1.042
2012	1.035	1.075

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

Diğer yandan, turizm sektörü Türkiye ekonomisine ve istihdamına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Turizm talebinde meydana gelen artış ülke ekonomisini olumlu yönde etkilemektedir. Tablo 2'de Dünya Turizm Örgütü ve Turizm ve Kültür Bakanlığı'ndan elde edilen Türkiye turist sayıları ve turizm gelirleri istatistiklerine yer verilmiştir. Buna göre 2011 yılında Türkiye'yi ziyaret eden toplam ziyaretçi sayısı 31.456.076 kişi iken bu sayı 2012 yılında 31.782.382 kişiye ulaşmıştır. Toplam turizm talebine ek olarak Türkiye'nin toplam turizm geliri 2011 yılında 28.115.694 bin dolardan, 2012 yılında 29.351.446 bin dolara yükselmiştir. Yıllar itibariyle değerlendirildiğinde Türkiye turist sayıları ve turizm gelirlerinde sürekli bir olduğu görülmektedir.

Tablo 1.2 Türkiye'de Turist Sayıları ve Turizm Gelirleri

Yıl	**Turist Sayısı (Milyon Kişi)**	**Turizm Geliri (Milyon $)**
2000	9,5	7,6
2001	11,5	8,9
2002	12,7	9
2003	13,3	13,2
2004	16,8	15,9
2005	20,3	18,2
2006	18,9	16,9
2007	23,3	20,9
2008	26,3	25,4
2009	27,0	25,0
2010	28,6	24,9
2011	31,4	28,1
2012	31,7	29,3

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

Turizmin ülke ekonomilerine olan olumlu etkileri, bu sektörün daha çok ekonomik boyutunu öne çıkarmaktadır. Turizm, ülke ekonomilerinin karşılaştığı ulusal ve uluslararası ekonomik sorunların ve dar boğazların aşılmasında dinamik ve ekonomik olma özelliği ile adeta bir çıkış noktası durumundadır (Kızılgöl ve Erbaykal 2008: s. 353). Dolayısıyla bir

ülkeye yönelik turizm talebindeki artış o ülkenin ekonomisinde çok sayıda olumlu etki meydana getirmektedir denilebilir. Tablo 3'te 2011 ve 2012 yıllarında dünya çapında en çok ziyaret edilen 10 ülke verilmektedir. Dünya Turizm Örgütü raporlarına göre 2012 yılında Fransa 83 milyon kişilik ziyaretçi sayısı ile ilk sırada yer almaktadır. Fransa'yı 67 milyon kişilik ziyaretçisi ile ABD ikinci sırada, 57,7 milyon kişilik ziyaretçisi ile Çin ise üçüncü sırada takip etmektedir. Dünya Turizm Örgütü 2012 yılı raporuna göre Türkiye dünya çapında en çok ziyaret 10 ülke sıralamasında altıncı sırada yer almaktadır. Türkiye 2012 yılında 35,7 milyon kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Genel olarak Türkiye önemli bir turizm destinasyonu olarak kabul edilmektedir. Turizm sektörü sağladığı istihdam ve ülke ekonomisine yönelik katkılarından dolayı Türk ekonomisi için önemli bir sektör konumundadır. Türkiye'nin turizm destinasyonu olarak dünyada önemli bir konumda yer alması Türkiye'ye yönelik turizm talebi üzerinde olumlu etki yaratmaktadır (Uçak 2011: 93-94).

Tablo 1.3 Ülkeler ve Ziyaretçi Sayıları

Ülkeler	**2011**	**2012**
Fransa	81.6	83.0
ABD	62.7	67.0
Çin	57.6	57.7
İspanya	56.2	57.7
İtalya	46.1	46.4
Türkiye	34.7	35.7
Almanya	28.4	30.4
Amerika	29.3	29.3
Rusya	22.7	25.7
Malezya	24.7	25.0

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

Günümüzde turizm sektörünün önemi arttıran temel unsurların başında "açık hava fabrikası", "çevre dostu sanayi" ve "bacasız fabrika" isimlendirmeleriyle sürdürülebilir ekonominin gelişimine katkı sağlayıcı etkisi, istihdamı arttırıcı etkisi, ülkeye gelir sağlayıcı etkisi ve dünya barışına katkı sağlayıcı etkisi gelmektedir (Karataş ve Babür 2013: s. 17). Turizm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel

dinamiklerini olumlu yönde etkileyen ve dünyada en hızlı gelişim gösteren sektör konumundadır. Turizm sektörü milli gelire olan katkısının yanı sıra sağladığı döviz geliri ile ödemeler dengesine katkısı, etki alanına giren iş kolları üzerindeki olumlu etkisi ve yarattığı istihdam ile tüm dünya ülkelerinde büyük bir öneme sahiptir (Kandır, Karadeniz, Özmen ve Önal 2008: 214). Tablo 4'te 2011 ve 2012 yıllarında en yüksek turizm gelirine sahip olan 10 ülke sırası ile verilmektedir. Dünya Turizm Örgütü raporundan elde edinilen verilere göre 2012 yılında ABD 126,2 milyon dolarlık turizm geliri ile ilk sırada yer almaktadır. ABD'yi 55,9 milyon dolarlık turizm geliri ile İspanya ikinci sırada, 53,7 milyon dolarlık turizm geliri ile Fransa ise üçüncü sırada izlemektedir. Türkiye'nin turizm geliri ise 2011 Dünya Turizm Örgütü raporuna göre 23 milyon dolar düzeyindedir.

Tablo 1.4 Ülkeler ve Turizm Gelirleri

	Milyon Dolar	
Ülke	**2011**	**2012**
ABD	115,6	126,2
İspanya	59,9	55,9
Fransa	54,5	53,7
Çin	48,5	50,0
Macao (Çin)	38,5	43,7
İtalya	43,0	41,2
Almanya	38,9	38,1
Amerika	35,1	36,4
Hong Kong (Çin)	27,7	32,1
Avustralya	31,5	31,5

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

Turizm sektörü giderek dünya ekonomisinde en hızlı gelişen sektörlerden biri haline gelmektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler turizm sektöründe meydana gelen bu hızlı gelişimi ekonomik büyümenin bir aracı olarak görmektedirler (Yavuz 2006: 162). 21. yüzyılda sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki değişimler özellikle sanayileşmiş ülkelerde turizm talebini önemli ölçüde arttırmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak ülkelerin potansiyel turistleri çekme gayretlerinde büyük oranda bir artış meydana gelmiştir. Tüm bunlara ek olarak benzer turizm ürünlerini pazarlayan ülkeler arasında

kıyasıya bir rekabet gözlenmektedir (Bulut 2000: 84). Dünya Turizm Örgütü 2030 yılı uzun dönem tahmin raporunda uluslararası turizm talebinin 2010-2030 yılları arasında %3,3'lük bir atış ile 2030 yılında 1,8 trilyona ulaşacağını ifade etmektedir (UNWTO, Tourism Highlights, 2013: 2). Seyahat imkânlarında meydana gelen gelişmeler, teknolojinin hızla gelişmesi, insanların boş zamanları ve harcanabilir gelirlerinde meydana gelen artış turizme yönelik talebin giderek artmasına neden olmaktadır. Buna paralel olarak turizm talebinin yüksek olduğu ülkelerin ekonomileri bu durumdan dikkate değer ölçüde olumlu etkilenmektedir denilebilir.

Seyahat imkânlarında meydana gelen gelişmeler ile birlikte turizm faaliyetlerinin ulaşılabilirliğinde de dikkate değer ölçüde bir gelişme meydana gelmiştir. Kadınların turizm faaliyetleri içerisinde yer almaya başlaması da ortalama olarak bu tarihlere rastlamaktadır. Ekonomik anlamdaki olumlu gelişmeler, kadınların iş yaşamında aktif olarak yer almaya başlaması ve boş zamanlarında meydana gelen artış kadınların turizm faaliyetleri içerisinde daha etkin yer almasına neden olmuştur denilebilir. Bu durum turizm sektöründe büyüyen bir güç olarak nitelendirilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SEYAHAT

Kadınların seyahat faaliyetleri içerisinde yer alması ve bu durumun literatürde yer almaya başlaması çok erken dönemlere rastlamamaktadır (Wilson 2004: 15). Örneğin; varlıklı İngiliz toplumu için seyahat etmek sosyal yaşamın tamamlayıcı bir parçası olmasına rağmen, İngiliz toplumunda kadınların seyahat faaliyetleri içerisinde yer almaya başlaması 19. yüzyıldan itibaren gerçekleşmeye başlamıştır (Siegel 2004: 15). Kadınların seyahat faaliyetleri içerisinde yer almasına ilişkin yapılan araştırmaların tarihi ise yaklaşık 25 yıl öncesine dayanmaktadır (Henderson 2007: 1). Tarihsel anlamda değerlendirildiğinde seyahat faaliyetleri içerisinde yer alan kadınların sayısı azınlığı oluşturuyorken, seyahat faaliyetleri içerisinde yer alan erkeklerin sayısı çoğunluğu oluşturmaktadır. Kadınların seyahat faaliyetleri üzerinde yapılan pek çok araştırmada göre ise bu durumun kadınların erkekler ile kıyaslandığında seyahate katılmada ve seyahat faaliyetleri içerisinde daha çok kısıtlayıcı ile yüzleşmek zorunda olmasından kaynaklanmaktadır (Nyaupane ve Andereck 2008: 434).

Son yıllarda kadınların seyahat faaliyetlerine katılımlarında dikkate değer ölçüde bir artış meydana geldiği görülmektedir. Son otuz yıl içerisinde toplam kişi sayısının %47'sini kadınların oluşturduğu yaklaşık 35 milyon Amerikalı seyahat seçimini tek başına seyahat etmekten yana kullanmıştır. Turizm faaliyetlerinde aktif rol oynayan kadınların büyük çoğunluğunu ise seyahatini yalnız deneyimlemek isteyen kadınlar oluşturmaktadır. Seyahatlerini tek başına gerçekleştirmeyi isteyen bireyler arasında ise yine çoğunluk kadınların yer aldığı kesimden oluşmaktadır (Chiang ve Jogaratnam 2005: 59). Kadınların seyahat faaliyetlerine katılımlarının artması turizm endüstrisinde büyüyen bir güç olarak tanımlanmaktadır. Kadınların bu eğilimi, dünya çapında değişen sosyal ve politik durumlar ile ilişkilendirilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınlar eğitim ve istihdam başta olmak üzere pek çok fırsata sahiptir. Ayrıca, daha önceki dönemler ile kıyaslandığında ailelerin geleneksel ideolojilerinde de büyük çapta bir değişim meydana geldiği görülmektedir. Bu nedenle evlilik ve çocuk dünyaya getirmek gibi kadınlara yönelik olan sosyal beklentiler bir zamanlar sahip olduğu gücünü kaybetmeye başlamıştır. Bu değişimler sonucunda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kadınlar seyahat seçimlerinde ve bu seçimlerini elde etmede çok sayıda fırsat ve kaynağa sahip olmuşlardır. Turizm

faaliyetlerine kadınların katılımında görülen artış, sektörel anlamda ekonomik büyümenin gerçekleşmesine olanak tanımasının yanında, kadın açısından meydana gelen etkiler çerçevesinde de incelenerek toplumsal bir farkındalık yaratmıştır (Wilson 2004: 3).

Diğer yandan, tüm bu fırsat ve kaynaklara rağmen, kadınların turizm faaliyetleri içerisinde yer alması cinsiyet başta olmak üzere pek çok nedenle kısıtlanmaktadır. Bu kısıtlayıcılar üzerine yapılan çalışmalar, turizm faaliyetinin gerçekleştiği bölgede yaşayan halkın, bölgeyi ziyarete gelen turistin cinsiyetine göre farklı algılar geliştirdiklerini ortaya koymaktadır (Khan 2011: 106). Kadınların seyahat faaliyetleri içerisinde yer almasında itibaren yapılan araştırmaların bünyesinde, kadınların seyahat faaliyetlerine nasıl katıldıkları, seyahatleri esnasında ne gibi sorun ve kısıtlayıcılar ile karşılaştıkları ve bunların yanı sıra seyahatleri esnasında karşılaştıkları kısıtlayıcılara ne gibi yanıtlar verdiklerine ilişkin çok sayıda bilgi açığa çıkarılmıştır (Henderson 2007: 109).

Kadın, yaşamın diğer birçok alanında olduğu gibi turizm faaliyetlerine yönelik kararlarında veya turizm faaliyetleri içerisinde de başta cinsiyeti olmak üzere çok çeşitli nedenlerle kısıtlanmaktadır. Pek çok toplumda kadın, ait olduğu cinsiyet sınıfı gereği farklı bir algı dâhilinde değerlendirilmektedir. Toplumun kadına yönelik olan bu algısı, başta kişisel yaşamı olmak üzere sosyal yaşamı üzerinde de çok sayıda olumsuz etki yaratmaktadır. Söz konusu bu etkiler kadının sosyal yaşamında sergilediği tutum ve davranışlarında, boş zamanlarını değerlendirmesine yönelik yaptığı seçimlerinde ve toplumsal ilişkilerinde kendini göstermektedir.

Kültür ve etnik köken kadınların seyahat faaliyetleri üzerinde büyük rol oynamasına rağmen, kadınların seyahat faaliyetleri üzerine yapılan araştırmalar kültürel bir analizden yoksun kalmıştır. Fakat son 15 yıl içerisinde yapılan araştırmalar kadınların boş zaman disiplini içerisindeki yeri hakkında kayda değer bilgilerin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Kadınların seyahat faaliyetlerine yönelik ilk bütünleyici araştırma 1990 yılında Henderson tarafından gerçekleştirilmiştir. Henderson bu araştırmada kadınların boş zaman disiplini içerisindeki yerini anlamaya yönelik çeşitli metotlar geliştirmiştir. Geliştirdiği metotlar ile kadınların seyahat faaliyetlerine kendilerinin yüklediği anlamı araştırmıştır. Henderson gerçekleştirdiği analizinde kadınların seyahat etme faaliyetleri üzerinde en temel ve ortak sorunun toplumsal anlamdaki cinsiyet eşitsizliği olduğu sonucuna varmıştır (Henderson 2007: 109).

Tek başına seyahat eden kadınların seyahatleri esnasında karşılaştıkları dezavantajlar ve kısıtlayıcılar üzerine odaklanan çalışmalar, kadınların seyahat öncesi kısıtlayıcılarının ve seyahatleri esnasındaki deneyimlerinin anlaşılmasına büyük katkı sağlamıştır (Henderson 2007: 109-110). Pek çok sayıda araştırmacı, erkekler ile kıyaslandığında kadınların cinsiyet ve sosyo-kültürel farklılıklar gibi kısıtlayıcıları daha fazla deneyimlediklerini ileri sürmektedir (Khan 2011: 107). Green, Hebron ve Woodward, seyahat faaliyetlerini kısıtlayan faktörlerin kişisel, sosyal ve durumsal karakteristiklerin birleşiminin bir sonucu olarak kadın ve erkekler arasında farklı olabileceğini görüşünü savunmaktadır. Iso-Aloha, Jakson ve Dunn ise kadın ve erkeğin yaşamları boyunca birbirinden çok farklı yaşam döngülerine sahip olduğuna dikkat çekmekte ve bu farklı yaşam döngülerinde kadın ve erkeğin farklı kısıtlayıcıları farklı döngülerde deneyimlediklerini ve bu kısıtlayıcılara içerisinde bulundukları yaşam döngüsünün şartları doğrultusunda yanıt verdiklerini iddia etmektedir. Kadın ve erkeği seyahate yönelten veya seyahatten alıkoyan faktörler sayıca çok fazladır. Fakat aynı zamanda kadın ve erkeğin seyahat eylemine yaklaşımı da çok farklıdır. Örneğin kadınların seyahat faaliyetlerine yönelik yapılan çalışmalar, toplumsal etik kavramına duydukları hassasiyetten dolayı bir durumun bir başkasının yararına olması halinde kadınların kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atma eğilimde olduğu sonucunu ortaya koymaktadırlar (Pennington ve Kerstetter 2002: 417). Benzer bir durumu erkeğin deneyimleyebilmesi ise sözü edilen çalışmaya göre küçük bir olasılık taşımaktadır. Buradan hareket ile yaşamın pek çok alanında olduğu gibi turizm faaliyetleri içerisinde de bireylerin alacağı kararlar toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri gibi pek çok faktör tarafından etkilenebilmektedir.

2.1 Feminizm ve Feminist Teoriler

Feminizm Latince kadın anlamına gelen “femina” sözcüğünden türetilmiştir (Kayhan 1999: 9). Feminizm, cinslerin (kadın ve erkek) eşitliği kuramına dayanan, kadınların toplum içerisinde eşit haklara sahip olması gerekliliğini savunan, temelde kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkisinin değiştirilmesini amaçlayan siyasal bir akımdır. Bu akım insanlığın yarısını oluşturan bir demografik grubun ve uygarlık tarihi boyunca hep ikincil konumda yaşanmasına zorlanan bir cinsin (kadınların) bu durumdan kurtulması adına gerçekleştirilen bir kurtuluş hareketi öğretisidir. Bu öğreti, kadın ve erkek arasındaki toplumsal farklılık, bu farklılık olgusunun anlamı, nedenleri ve sonuçları üzerinde odaklanmaktadır (Arat 2010: 29).

Feminizm sosyal bir harekettir. Bu sosyal hareket geniş bir grup kitlenin toplumsal açıdan sorun olarak değerlendirdikleri problemleri çözmek amacı ile bir araya gelmesi sonucu oluşmaktadır. Feminist araştırma süreci bir grup feminist araştırmacının problem olarak gördüğü bir sorunu farklı bir perspektiften incelemesi ile başlayan, sorunun eleştirilmesi ve bu sorunun çözümü için çeşitli olasılıkların değerlendirilmesi ile devam eden bir süreçtir (Henderson ve diğerleri 1996: 73). Feminizm cinsiyetçi-ayrımcılık olgusuna tepki olarak ortaya çıkmıştır (Arat 2010: 29). Kadınların seyahati 1970'li yıllardan itibaren feminist araştırmaların bünyesinde incelenmektedir. Bu tarihten itibaren 1980'ler ve sonrasında ise bu araştırmalara verilen önemin giderek arttığı görülmektedir. (Aitchison 2005: 210). İlk feminist araştırmanın tutum ve davranışlarda erkek-merkezci bir bakış açısı tarafından engellenen kadınların yaşamları hakkındaki varsayımlardan ortaya çıktığı ve bu varsayımların sorgulanması üzerine yapıldığı bilinmektedir. Bu süreçte feminist araştırmacıların yüzleşmek zorunda kaldıkları ilk büyük engel kadınların yaşamını toplumda görülebilir kılma girişimleri esnasında ortaya çıkmıştır (Henderson vd. 1996: 14).

Feminist araştırmalar belli bir politik amaca sahiptir. Feminist araştırmalara yön veren feminist düşünce ise kadının yaşamını sürdürebilmesinde sürekli olarak bir başkasına bağımlı olarak gördüğü çeşitli güç ilişkileri ile bağıntılı olan farklı teoriler altında incelenmektedir. Örneğin liberal (özgürlükçü) feminizm, kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin görülebilmesinde mekânsal anlamda örnek olarak verilebilen kurumlar olan eğitim ve iş kurumlarında sahip olunan fırsat ve olanakların eşitsizliğine dikkat çekiyorken, Sosyalist-Marksist feminizm bu eşitsizliğin kurumların ataerkil olan doğal yapısından kaynaklandığı görüşünü savunmaktadır. Radikal feminizm ise aile kurumları, cinsiyet, kadınların ücretsiz iş gücü olarak tanımlanan evi ile ilgili olan sorumlulukları yerine getirme yükümlülükleri ve üreme gibi toplumca genel kabul görmüş yaşam biçimleri üzerine odaklanmaktadır. Post-yapısalcı feminizm radikal feminizmin bakış açısını özcü ve kadınların aşırı homojenleştirilmesi olarak değerlendirmektedir. Son olarak sömürgecilik sonrası ve siyah feminizm olarak adlandırılan feminizm ise kadınların kültürel farklılıklarına ve toplumsal ilişkilerin şekillenmesinde sömürgecilikten arta kalan gücün önemine vurgu yapmaktadır (Aitchison 2003: 24). Feminizm tek bir teoriye odaklanılarak incelenememektedir. Feminizmin incelenebilmesinde tüm perspektifler göz önünde bulundurulmalı ve bu doğrultuda belirlenen soruna ilişkin bir araştırma yapılması gerekmektedir. Henderson *Feminist Perspectives on Women's Leisure* isimli kitabında

feminist teorileri sırası ile liberal feminizm, Marksist feminizm, radikal feminizm ve sosyalist feminizm olmak üzere 4 temel başlık altında incelemektedir.

2.1.1 Liberal Feminizm

Liberal feminizm liberal feminist teorinin öncüsü olarak kabul edilen Mary Wollstonecraft ile başlamıştır. Wollstonecraft 1972 yılında yayımladığı *Kadın Hakları Savunucusu* isimli kitabı ile daha sonraki feminist teoriler için önemli bir basamak oluşturmuştur. Wollstonecraft kitabında, kadının köle kalmasının temel nedeninin kadının gelişmesine engel teşkil eden ve kadının hayattaki gerçek amacının evliliğe hizmet etmek olduğunu öğreten toplumsallaşma süreci olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, hayatın önemli olarak kabul edilen işleri aklın geçerli olduğu kamusal alanda yönetilmektedir ve toplumsal düzende bu alan erkeklere ait bir alan olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle kadınların esas amacı erkekleri memnun etmek için hayatın akılcı olmayan diğer bir deyişle duygulara ait olan yanını geliştirmektir (Kayhan 1999: 35-36). Kısaca "özgürlük taraftarlığı" olarak tanımlanan liberalizm bireycilik, özgürlük, sınırlı devlet ve piyasa ekonomisi olmak üzere 4 temel unsurdan oluşmaktadır. Liberal feminist düşünce ilk olarak rasyonel bireyi esas almaktadır. Bu yaklaşıma göre insan beden ve zihin olmak üzere birbirine indirgenemeyecek iki varlıktan meydana gelmektedir. İnsanı insan yapan ve onu diğer canlılardan üstün kılan şey bedensel olarak var olan farklılığı değil, sahip olduğu zihinsel kapasitesidir. Bu ayrım kadın-erkek eşitliği ile ilgili tartışmalarda belirleyici bir rol oynamaktadır. İnsanı insan yapan niteliğin, onun sahip olduğu zihinsel kapasitesi olduğu varsayımı kabul edildiğinde kadın ve erkeğin aynı zihinsel kapasiteye sahip olup olmadığı tartışması gündeme gelmektedir. Söz gelimi eğer erkekler kadınlardan daha üstün bir zihinsel kapasiteye sahip iseler, o zaman kadın-erkek eşitliliğinden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle feminist tartışmaların başlangıç noktası öncelikle zihinsel kapasite açısından kadın ve erkeğin eşit olup olmadığı sorunsalıdır. Liberal düşünce ikinci olarak bireyin özgürlüğüne büyük önem vermektedir (Demir 1997: 44).

Liberalizmin özgürlük anlayışı genellikle "negatif özgürlük" olarak adlandırılmaktadır. Negatif özgürlükten kastedilen ise bireyin dışarıdan gelen bir zorlama altında kalmaksızın yaşamını biçimlendirebilmesidir. Liberal yaklaşım, bireyleri bir duvarı meydana getiren birbirinden bağımsız tuğlalar gibi görmektedir. Liberal düşüncenin üçüncü özelliği devletin konumuyla ilgilidir. Bu yaklaşım, devletin görevinin toplumu dışardan gelebilecek tehlikelere karşı korumak olduğunu ileri sürmekte ve içeride de toplumun

düzeninin sağlanmasından ileriye gitmemesi gerektiğini savunmaktadır. Liberal düşüncenin dördüncü ve son özelliği ise piyasa ekonomisidir. Bu yaklaşım, serbest piyasayı karmaşık endüstriyel toplumlarda ekonomik faaliyetleri koordine edecek tek baskısız araç olarak görmektedir. Buradan hareket ile yaklaşım, kendi çıkarlarını en iyi bilen rasyonel bireylerin kendi içlerinde yarışmasının toplum içinde en iyi olanı ortaya çıkarmada etkin olacağını savunmaktadır (Demir 1997: 45-46). Liberal feminist yaklaşım, boş zaman disiplininde egemen olan mevcut ilke ve uygulamalara ek olarak akademik boş zaman disiplini teorilerinin temelini oluşturmaktadır (Aitchison 2005: 26). Liberal feminist yaklaşımın temel vurgusu kadınların sosyal yaşamda erkekler ile eşit haklara sahip olabilmeleri isteği, toplumda kendilerini tanımlayabilme arzuları ve boş zaman faaliyetlerine katılımlarını engelleyen seyahat kısıtlayıcıları ile başa çıkma mücadeleleri üzerinedir. Kadınların seyahat faaliyetlerine katılımını engelleyen bariyerler temelde biyolojik, sosyal, fiziksel, yasal ve finansal kısıtlayıcılar başlığı altında toplanmaktadır. Bu seyahat bariyerlerinin tümü toplumsal cinsiyet konumlandırmaları ile de yakından ilişkilidir. Turizm disiplini içerisinde yapılan feminist araştırmalar ise, kadınların seyahat faaliyetlerine katılma istemlerini, kadınları buna güdüleyen nedenleri, katıldıkları seyahat türlerini, seyahatlerini tercih etme şekillerini, kadınların seyahat faaliyetlerine katılmalarını engelleyen kısıtlayıcıların bulunup bulunmadığını ve eğer bulunuyorsa bu kısıtlayıcıların neler olduğunun belirlenmesi üzerine odaklanan araştırmalardır. Kadının özgürlüğüne kavuşması ve toplumsal düzende erkekler ile eşit haklara sahip olmasını savunan liberal feminizm turizm disiplini içerisindeki feminist araştırmaların odağı konumundadır (Aitchison 2005: 26,210).

2.1.2 Marksist Feminizm

Marksist feminizm 19. yüzyılın ortalarında liberal feministlerin kadın sorununa getirdikleri çözümün (kadın-erkek fırsat eşitliği) uygulanıp uygulanamayacağı tartışmasının ortaya çıkması ile başlamıştır (Demir 1997: 55). Marksizm, liberal kuramın insan doğası görüşünü reddetmektedir. Bunun yerine kuram, bizi biz yapan şeyin var olmamızı sağlayan araçları üretiyor olduğumuz görüşünü savunmaktadır (Tong 2006: 70). Marksist feministler, kadınlar toplumda ayrı bir sınıf oluştursa da oluşturmasa da liberal feminizmin önerdiği çözümlerin kadın sorununda geçerli olmayacağını savunmaktadır. Çünkü Marksist feministlere göre sınıflı toplum fırsat eşitliği olanağını ortadan kaldırmaktadır. Diğer yandan Marksist feministler kadının baskı altında olmasının temel nedeninin kapitalizm olduğunu iddia etmektedir. Marksist feminizm kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olabilmesinin

tek yolunun sosyalist sistem olduğunu savunmaktadır. Buna göre tüm diğer ezilenler gibi kadınlar da ancak kapitalist sistemden kurtulup sosyalist sisteme geçince ekonomik olarak hiç kimseye bağımlı olamayacaklar, erkeklerden bağımsız ve erkekler ile eşit fırsatlara sahip olacaklardır. Bu nedenle Marksist feministler en çok kapitalizm, sınıflı toplum ve ekonomi gibi kavramların sözünü etmektedir (Demir 1997: 55-56).

Marksist feminist çalışmalar genellikle ücretli ve ücretsiz çalışan kadınlar tarafından deneyimlenen mücadeleler üzerine odaklanmaktadır. Kadınların kendi arasında da çeşitli farklılıklara sahip olduğu toplumsal açıdan kabul edilmesine rağmen, Marksist feministler yaş, ırk, sınıf ve dini görüşe bakılmaksızın işgücü içerisindeki kadınların ortak özelliklerine vurgu yapmaktadır (Henderson ve Diğerleri 1996: 78). Kadın eğer iş yerinde ekonomik ve sosyal olarak erkeklerin gerisine itilmediği bir role sahipse, daha önce hiç sahip olmadığı kendine ilişkin bir düşünce biçimlendirecektir. Bu yüzden Marksist feministler, erkeklerin hiçbir şekilde maruz kalmadıkları bir baskıya kadınların neden maruz kaldıklarını anlamak için kadınların işteki konumları ile kendileri için oluşturdukları imajları ve kendilerini algılayış biçimleri arasındaki bağlantıların analiz edilmesi gerekliliği düşüncesini savunmaktadır (Tong 2006: 70-71).

2.1.3 Radikal Feminizm

Radikal feminizm, 1960'larda anti-nükleer hareket, çevreci protesto ve Vietnam Savaşı'na karşı geliştirilen tepkiler ile ortaya çıkmıştır. Radikal feminist kuram, ABD'de 1960'ların sonlarında bir grup 'eylemci kadın' tarafından geliştirilmiştir (Kayhan 1999: 43). Radikal feminizm, toplum hayatında erkek egemenliği fikrini ve ataerkil yaklaşımı reddetme görüşüne dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, batı kültürü kadının dışarıda bırakılmasına yönelik erkeksi değerler tarafından oluşmuştur. Radikal feministler, doğurganlık ve cinsiyetin denetlenmesi yoluyla kadınların baskı altına alınmasını sağlayan erkek egemenliğinin temelde ataerkil düşünceye dayandığını savunmaktadırlar (Güriz 2011: 72). Radikal feminizm, "bir adın oluşum süreci ya da yolculuğudur. Bu tümüyle bir öteki dünya seyahatidir. Ataerkilliğin dışında bir dünyanın hem keşfedilmesi hem yaratılmasıdır" (Kayhan 1999: 44). Radikal feministlere göre; kişisel olan politiktir ve kadınların baskı altına alınmasının kökeninde kapitalizm değil, patriyarka diğer bir deyişle hayatın erkek bakışı ile biçimlendirilmesi sorununu doğuran ataerkil düşünce yapısı bulunmaktadır (Kayhan 1999: 44).

Radikal feminizm aynı zamanda kadınların baskı altına alınmasının kökeninde kadınların kendilerini bastırılmış bir sınıf olarak görmeleri ve enerjilerini kendilerine baskı uygulayanlara (erkeklere) karşı mücadele eden bir harekete yöneltmeleri gerektiği, erkeklerin ve kadınların temelde farklı oldukları, farklı üsluplara ve kültürlere sahip oldukları ve kadınların tarzının gelecekteki herhangi bir toplumun temelini oluşturması gerektiği düşüncelerini içermektedir (Donovan 2010: 268-269). Evlilik kurumu radikal feministlerin çoğunluğu tarafından benimsenmemektedir. Çünkü evlilik radikal feministlere göre kadını baskı altında tutan bir ilişki biçimidir. Dolayısıyla aile içi ilişkiler bu yaklaşıma göre ataerkil sisteme katkı sağlamaktadır. Radikal feminist yaklaşım, yapılması gerekenin yalnızca aile kurumlarına karşı çıkılması olmadığını aynı zamanda bu kurumun toplumdaki uzantılarının da yok edilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Örneğin, kadının ev dışına çekilmesi, erkeğin kadına ait olan işlerin bir kısmını üstlenmesi radikal feministler tarafından bir çözüm olarak görülmektedir (Güriz 2011: 74). Radikal feministlere göre sınıfsal ayrımın merkezinde Marksist feministlerin ön gördüğü gibi üretim değil, üreyim bulunmaktadır. Dolayısıyla kadın erkek ilişkilerinin anlaşılmasında üretim sürecine değil üreyim sürecine bakılması gerekmektedir. Çünkü kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklar toplumsal ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Radikal feministler ne liberal feministlerin iddia ettikleri gibi kanunların düzeltilmesini, ne de Marksist feministlerin iddia ettikleri gibi kanunların tümünün kaldırılmasını yeterli bulmaktadır. Radikal feministler kadının kurtuluşu için hem kapitalizmin hem de ataerkil düşüncenin tamamen ortadan kaldırılması gerekliliğini savunmaktadırlar (Demir 1997: 64-65).

2.1.4 Sosyalist Feminizm

Sosyalist feminizm 1970'lerde Avrupa ve Kuzey Amerika'da ortaya çıkmıştır (Henderson ve Diğerleri 1996: 82). Sosyalist feministler genel olarak Marksist ve Radikal feministlerin sorunlarından sakınarak, bu iki feminist kuram arasında bir sentez yapmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla sosyalist feminizm Marksist feminizmin kadın sorununa ana neden olarak sınıflı toplumu görmesine karşı çıktığı gibi radikal feminizmin kadın sorununun temeldeki nedeninin ataerkil düşünce olduğunu reddetmektedir. Sosyalist feminizmin farklılığı burada yatmaktadır. Bu nedenle sosyalist feminizm liberal, Marksist ve radikal feminizmden büyük ölçüde ayrılmaktadır (Demir 1997: 74).

Sosyalist feministler, kapitalist toplumda evin rolünü belirlemek üzere kapsamlı çözümleme, ev içi emek ve bunun kapitalist sisteme katkısı sorunu üzerine odaklanmaktadır.

J. Donovan'ın değerlendirmesine göre, "Sosyalist feministler, genel olarak kadınların boyun eğmesine neden olan bir maddi temel saptamaya, üretim tarzları ya da kapitalizm ile kadınların statüsü arasında bir ilişki bulmaya çalışmaktadır. Bir başka deyişle Marksist düşüncede üretim alanlarıyla yeniden üretimin biyolojik üretmeyi değil, esas olarak kadınlar tarafından yapılan, işçilerin işlevsel kalmalarını sağlayan tüm ev işleri süreci ile arasındaki bağları belirlemeye çalışmaktadır" (Kayhan 1999: 41). Sosyalist ve Marksist feminizm çok sayıda benzer özelliklere sahip olmasına rağmen, sınıf ve cinsiyet arasındaki ilişkinin tanımlanmasında birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Marksist feministler, patriyarkayı diğer bir değişle toplumun yaşamı erkek bakış açısı ile değerlendirmesini yani ataerkil yapıyı ekonomik ilişkilerde kadını erkeğe bağımlı hale getiren temel neden olarak görmektedirler. Sosyalist feministler ise, kadınların yaşamda erkeklere bağımlı hale gelmesi nedeninin patriyarka ve kapitalist sistemin birlikte işlemesinden kaynaklandığını savunmaktadır (Aitchison 2003: 27). Marksist feminizm kadınların, toplumsal üretim sürecine entegre olarak sınıf bilincini yakalamaları gerektiği düşüncesini savunuyorken, sosyalist feminizm ise kadınların ezilmesine neden olan ataerkil ilişkilerin ve bunların sonucunda kadın ve erkek arasında ortaya çıkan çelişkilerin sınıf bilincinden kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla kadınların erkek egemenliğinde tutulması ve denetlenmesi anlamına gelen patriyarkayı diğer bir deyişle ataerkil düşünceyi, sınıf ilişkilerine indirgemek sorunun esasını görmemek demektir. Bu nedenle Marksizm ile feminizmin birleşmesi sosyalist feministler tarafından mutsuz bir evlilik olarak tanımlanmaktadır. Sosyalist feministlere göre, tıpkı sağlıksız evlilikler gibi ya beraberliği sağlıklı hale getirmek ya da ayrılmak gerekmektedir (Demir 1997: 73).

Bir yandan geleneksel Marksist feministlerin sınırlılıklarını diğer yandan radikal feministlerin sınırlılıklarını aşmak amacı ile sosyalist feministler ikili-sistem kuramı ve birleşik sistemler kuramı olmak üzere iki yaklaşım geliştirmişlerdir. Bu yaklaşımlar ile kadınlara yönelik olan baskıyı açıklamak istemişler ve bunu çok farklı şekilde yapmışlardır. İkili-sistem kuramı, ataerkilliğin ve kapitalizmin farklı toplumsal ilişki biçimlerine sahip olduğu kabulüne dayanmaktadır. Bu kuram, ataerkillik ve kapitalizmin bir araya gelmesinin kadınların kötü bir şekilde baskılanmasına neden olacağını ileri sürmektedir. İkili-sistem kuramı kadınlara yönelik baskının tam olarak anlaşılabilmesi için ataerkillik ve kapitalizmin ilk olarak birbirinden farklı olaylar olarak incelenmesi ve ardından diyalektik olarak birbirleri ile ilişkilendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Birleşik-Sistemler Kuramı ise, kapitalizm ve ataerkilliğin bir tek kavrammış gibi incelenmesi gerektiğini iddia

etmektedirler. Birleşik-Sistemler Kuramı kapitalizm ve ataerkilliği birbirinden ayrı iki kavram olarak görmemektedir (Tong 2006: 273-274).

2.2.4 Post-Modern Feminizm

Post-modern feminizm başlangıçta erkekler tarafından geliştirilen, bu esnada feminist konulara da uygulanan ve her şeyi kapsamaya çalışan teorileri reddetmektedir. Kadınların toplumsal konumunun bütün yönleriyle açıkladığını iddia eden toplum teorileri post-modern feminizmce kabul edilmemektedir. Post-modern feminizme göre, her kadın gerçekte farklıdır, farklı yaşam biçimlerine sahiptir ve bu nedenle tek bir kalıp-yargının sınırlarına hapsedilemez (Slattery 2011: 145). Yapısalcılık sonrası kadın yazarların eleştirisi burada kendini göstermektedir. Helene Cixous, Luce Irigaray ve Julia Kristeva post-modern diğer adıyla post-yapısalcı feminizme ağır eleştiriler getirmektedirler. Yalnızca yapısalcılık değil tüm Batı felsefesi fallus-merkezci ve logos-merkezcidir. Bu yazarların hedefi fallogosentrik Batı düşüncesini eleştirmek ve bedeni öne çıkarmaktır. Bu yazarlar, eşitlik düşüncesi bu felsefenin içinden üretildiğinden eşitlik arayışı içindeki tüm feminist eğilimleri kabul etmemektedirler (Işık 1998: 76).

Cixous kadını kendi yazısını yazmaya davet etmektedir; "kadın yazmalıdır, bedenleri gibi, şiddetle uzaklaştırıldıkları yazıya kendini taşımalıdır." Kadın dediğinde Cixous, sanatın, resmin, yazının ve fantezi akımlarının mükemmelliğini vurgulayarak şu çağrıda bulunmaktadır: *"Neden yazmıyorsun? Yaz! Yazı senin için, bedenin senin, onu al."* Kadını kendinin keşfine çağıran Cixous'a göre, kadın sosyal başarı peşindeki erkekten daha fazla bedendir. Bu yüzden kadın erketen daha fazla yazmalıdır. Kadının badeni aile ve eşlik çerçevesinde sürekli bir acı içerisindedir. Fakat Cixous'a göre artık beden cevap vermelidir. *"Hayır. Ben-kadın, Kanunu yok edeceğim. Bundan böyle patlama mümkün ve kaçınılmaz. Bırak dilin içinde, hemen şimdi olsun"* (Işık 1998: 77-78).

Cixous gibi kadın yazısının önemi üzerinde duran yazarlardan bir tanesi Irigaray'dir. Kadın yazınında, kadın cinselliği ve kadın vücudunun iki temel kaynak olduğu noktasında Cixous ile aynı fikirde olan Irigaray bazı noktalarda Cixous'tan ayrılmaktadır. Bu noktada Irigaray kadınlığı erkek felsefi düşüncelerinden kurtarmak isteyen ilk ve en ünlü psikoanalitiktir. Irigaray'a göre, "kadınlara bir benlik ve erkeklerin aracılık etmeyecekleri bir dil verebilecek bir yol olabilir" (Tong 2006: 349). İrigaray kadının sessizleştirilmiş bedenden çıkması gerektiğini düşünmektedir. Fakat diğer yandan tarihsel olarak bekçisi

olduğu bedeninin kendinde kalmasını da sağlaması gerekmektedir. İrigaray kadınlara seslenerek şöyle demektedir: "*Hadi artık sessizliğin, ölümcül sessizliğin bekçisi olmayalım.*" Böylece Irigaray'a göre 'zarafet kelimenin arkasından ve ötesinden sessizce konuşacaktır' (Işık 1998: 82).

Feminizmin gündemi, kadınlara erkekler ile eşit haklar sağlama çabası sırasında, cinsiyet farklılıkları ve çeşitlilikleri hakkındaki tartışmalar sırasında değişmiştir. Bu nedenle ataerkillik artık egemen bir tema olmasa da toplumsal konumlarını anlamaya ve bu konumlarını değiştirmeye çalışırken kadınları birleştirmeye yardımcı olmuştur (Slattery 2011: 147). Ataerkil yapı içinde kavramsallaştırılan düşünceye en iddialı eleştiri Julia Kristeva'dan gelmektedir. Ktisteva, Coxious ve Irıgaray'a benzer şekilde, bedenden kaynaklanan kadının konumunun dönüştürülmesine yönelik bir öneri getirmektedir. Bedeni dilin içine taşıma önerisinde bulunan Kristeva, bastırılmış olanı tekrar ortaya çıkarmanın mümkün olduğu düşüncesini savunmaktadır (Işık 1998: 82-86).

Feminist kuram ve feminist teoriler kadınların turizm faaliyeti içerisindeki yeri ve rolü üzerine yapılan araştırmalara büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Kadınların yaşamda daha görünür kılınması, erkekler ile eşit hak ve özgürlüklere sahip olması ve bu anlamda yaratılacak olan farkındalık üzerinde feminist kuram ve feminist teorilerin yeri ve önemi çok büyüktür. Feminist teoriler içerisinde kadınların tek başına seyahat etmesini konu alan teori liberal feminist teoridir. Boş zaman disiplini içerisinde kadını konu alan çalışmaların büyük çoğunluğunda liberal feminist teori feminist kuram olarak kullanılmıştır. Fakat bu çalışmada post-modern feminist teori kuram olarak ele alınmıştır. Bu anlamda çalışma, kadınların toplumsal ve kültürel kodlara göre biçimlenen yaşamlarının dışına çıkabileceği, öznelleştirilmiş gerçeklerin değiştirilebileceği ve bu noktada kadının 'yazıya çağrılmak' ile aslında kendi benliğini elde etmede birçok yola sahip olduğu gerçeği üzerine vurgu yapmaktadır.

2.2 Seyahat Faaliyetlerini Engelleyen Kısıtlayıcılar

Bir disiplin olarak turizm, bireylerin yaşamları ve yaşamlarının iyileştirilmesi ile ilgili olmasından çok tipik tüketici davranışları, gerçekleştiği bölgede yarattığı ekonomik etkileri ve diğer alanlar ile olan etkileşim süreçleri ile ilgilidir (Wilson 2004: 55). Haukeland (1990), bireylerin turizm faaliyetlerine katılımlarına yönelik sahip oldukları sosyal hakları ve sosyal turizm kavramı üzerinde dikkate değer bir çalışma ortaya koymuştur. Bu çalışma boş zaman, sosyal refah ve seyahat faaliyetlerinin tümü ile ilişkili olarak ortaya çıkan ilk çalışmadır. Haukelan'a göre, ekonomik ve sosyal statüsüne bakılmaksızın herkes seyahat faaliyetlerine katılmada eşit haklara sahiptir (Haukeland 1990: 178; Akt. Wilson 2004: 55).

Henderson ve Bialeschki (1993: 45) çalışmasında, Clowson ve Knetsch 'e göre, boş zaman aktivitelerine katılımın 5 aşamadan oluştuğu görüşüne yer vermektedir. Bunlar sırasıyla; seyahat kararı ve beklenti, seyahate katılım, esas seyahat, seyahatin sonlanışı ve geriye dönük anımsamalardır. Turizm faaliyetlerinde yer alan ve söz konusu bu 5 aşamayı deneyimleyen bireyler bir veya birden fazla aşamada seyahat kararlarını etkileyebilecek faktörler ile veya seyahat faaliyetlerini kısıtlayan bariyerler ile karşılaşabilmektedirler. Kısıtlayıcılar bireylerin boş zaman disiplini içerisinde yer alan faaliyetlere katılımını, turizm faaliyetleri içerisinde geçirecekleri süreyi, turistik mal ve hizmetlerden elde edebilecekleri faydaları ve arzu ettikleri memnuniyet duygusuna ulaşmalarını engelleyen faktörler olarak tanımlanmaktadır. Kısıtlayıcılar teorisinin merkezinde insanların kendi özgürlüklerine sahip olmaları isteği ve boş zaman aktivitelerine özgürce katılabilme düşüncesi vardır. Fakat belirli faktörler bireylerin özgürlüklerini, isteklerini ve seyahat faaliyetlerine katılımlarını engelleyebilmektedir. Seyahat kısıtlayıcıları yeni bir kavram değildir. Dolayısıyla bu kısıtlayıcılar üzerine yapılan boş zaman disiplini çalışmalarının tarihi çok eskiye dayanmamaktadır. Boş zaman disiplini içerisinde yapılan çalışmalar son otuz yıl içerisinde seyahat faaliyetlerine katılımda ortaya çıkan kısıtlayıcılar üzerinde odaklanmaktadır (Wilson and Little 2005: 155).

Son zamanlarda seyahate katılan bireyleri kısıtlayan faktörler üzerine yapılan çalışmaların belirlediği kısıtlayıcılar arz yönlü kısıtlayıcılar ve sosyo-demografik kısıtlayıcılar olmak üzere temelde iki başlık altında incelenmektedir. Arz yönlü kısıtlayıcılar gidilecek destinasyon için gerekli vize işlemleri, gidilecek destinasyonun mesafesi, iklim ve mevsimsellik durumu, ulaşım ve konaklama hizmetlerindeki eksiklikler, güvenlik problemleri ile turistik mal ve hizmetlerin tanıtımındaki eksiklikler olarak

örneklendirilebilmektedir. (Nyaupane ve Andereck 2008: 433). Crompton (1979: 412) sosyo-demografik kısıtlayıcıları durumsal engelleyiciler olarak tanımlamaktadır. Crompton'a göre yaş, cinsiyet, etnik köken, gelir ve medeni duruma göre değişiklik gösterebilen sosyo-demografik kısıtlayıcılar seyahate katılımı engelleyen bariyerleri açıklamada turizm disiplini çalışmaları içerisinde sıklıkla kullanılmaktadır.

Pennington ve Kerstetter'e göre (2000: 416), Backman, Wright, Jackson ve Dunn gibi çeşitli yazarlar kısıtlayıcıların birbirleriyle ilişki içerisinde olduklarını ve kısıtlayıcıları temel boyutları bağlamında değerlendirmek gerektiğini ileri sürmektedir. Buna göre seyahat faaliyetleri tek bir kısıtlayıcı tarafından hatta yalnızca tek bir grup kısıtlayıcı tarafından engellenmemektedir. Pennington ve Kerstetter çalışmasında Jackson'un (1993), kısıtlayıcıların birbirleri ile ilişki içerisinde olduğu ve her birinin temel boyutları bağlamında değerlendirilmesi gerekliliğini savunduğu tezini temellendiren ve benzer gruplarda ortaya çıkan 6 farklı grup kısıtlayıcıyı en genel haliyle seyahat kısıtlayıcıları olarak tanımlamaktadır. Jackson'a göre sosyal soyutlanma, ulaşılabilirlik, kişisel nedenler, maliyet, sahip olunan zaman, fırsat ve olanaklar en genel seyahat kısıtlayıcılarıdır. Sosyal soyutlanma insanların birbirleri ile olan etkileşimlerini kapsayan karakteristiklerden oluşmaktadır (Pennington ve Kerstetter 2000: 416).

Toplum içerisinde yaşayan bireyler birbirleri ile sürekli bir etkileşim halindedir. İlişkinin türü önemli olmaksızın anlamlı sosyal bağların kurulduğu bir toplumda bireyler sağlıklı bir etkileşim sürecine dâhil olmaktadırlar (House 2011: 273). Sosyal soyutlanmanın söz konusu olduğu bir alanda turizm faaliyetlerine yönelik talep olumsuz yönde etkilenmektedir. Kısıtlayıcılar arasındaki en önemli faktörlerden biri olan ve turizm faaliyetlerinin olması olmazı olarak kabul edilen ulaşılabilirlik, seyahat faaliyetlerine yönelik talebi doğrudan etkilemektedir. Ulaşım araçları ve ulaşım imkânlarındaki eksiklikler veya kısıtlamalar bireyin turizm faaliyetleri içerisinde yer almasını veya seyahati esnasında yaşayacağı memnuniyet duygusunu olumsuz yönde etkilemektedir. Jackson'un seyahat kısıtlayıcıları başlığı altında gruplandırdığı bir diğer önemli faktör ise kişisel nedenlerden doğan kısıtlayıcılardır. Kişisel nedenlerden doğan kısıtlayıcılar, kişinin bireysel motivasyonlarını temsil etmektedir. Maliyet, zaman ve tesislerin durumu da en genel haliyle seyahati önemli ölçüde etkileyen ve kısıtlayabilen bariyerlerden birkaçıdır (Pennington ve Kerstetter, 2000: 416). Genel seyahat kısıtlayıcıları olarak kabul edilen sosyal soyutlanma, ulaşılabilirlik, kişisel nedenlerden doğan kısıtlayıcılar, maliyet, zaman ve tesislerin durumu

cinsiyete göre büyük farlılıklar göstermemesinin yanında seyahat faaliyetine katılan tüm bireylerin karşı karşıya kalabileceği seyahat bariyerleridir denilebilir.

Seyahat kısıtlayıcıları modeli ilk kez 1987 yılında Crawford ve Godbey tarafından geliştirilmiştir. Model, yine bu alanda yapılan çalışmalara önemli katkılar sağlayan Crawford, Jackson ve Godbey tarafından 1991 yılında tüm ayrıntıları ile ele alınmaya başlanmıştır. Seyahat kısıtlayıcıları modeli bireylerin boş zamana ilişkin aktivitelere katılma isteklerinin kişisel, kişilerarası ve yapısal olmak üzere 3 grup kısıtlayıcı tarafından engellendiğini ileri sürmektedir. Buradan hareket ile model temelde 3 ayrı bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırası ile kişisel kısıtlayıcılar, kişilerarası kısıtlayıcılar ve yapısal kısıtlayıcılardır (Gray ve Kerstetter, 2008: 433).

2.2.1 Kişisel Kısıtlayıcılar

İçsel bariyerler olarak da adlandırılan kişisel kısıtlayıcılar, bir kişinin seyahat faaliyetlerine katılımında engelleyici rol oynayan öz güven eksikliği, örnek grup tutum ve davranışları, endişe, korku, algılanan beceri ve yetenek eksiklikleri gibi düşünce ve psikolojik durumlarındaki bozukluklar olarak ifade edilebilir (Wilson and Liitle 2005: 158). Bunlara ek olarak Gray ve Kerstetter'e göre (2002) kişisel kısıtlayıcılar seyahat edilecek destinasyona ilişkin edinilen veya sahip olunan bilgi, güvenlik ve seyahate katılabilme yeterliliği ile ilişkilendirilmektedir.

Kişisel kısıtlayıcılar, Schneider, Schuster, Vaske ve Donnelly başta olmak üzere çok sayıda araştırmacı tarafından incelenmektedir. Seyahat faaliyetlerine katılımı engelleyen kısıtlayıcıları inceleyen ve seyahat kısıtlayıcıları modelini kuran Crowford ve Godbey'de seyahat seçiminin belirlenmesinde kişisel kısıtlayıcıların diğer kısıtlayıcılara kıyasla son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır (Heimtun ve Jordan 2011: 274).

2.2.2 Kişilerarası Kısıtlayıcılar

Kişilerarası kısıtlayıcılar kısa bir zaman periyodu içerisinde değişiklik gösterebilen ve nispeten değişken olarak ifade edilebilen kısıtlayıcılardır (Nyaupane ve Andereck 2008: 434). Kişilerarası kısıtlayıcılar, kişilerin iş arkadaşları, aile üyeleri ve sosyal yaşamda paylaşım içerisinde bulundukları arkadaşları gibi yaşamları içerisinde önemli etkileşim grupları olarak adlandırdıkları kişiler ile olan sosyal etkileşimlerinden kaynaklanan kısıtlayıcılar olarak tanımlanmaktadır (Wilson and Little 2005: 158). Crowford ve Godbey'e

göre (1987) kişilerarası kısıtlayıcılara en belirleyici örnek olarak, kişinin boş zaman aktivitelerini birlikte geçirmeyi istediği arkadaşlarından yoksun olması durumunda söz konusu aktiviteyi gerçekleştirememeyi tercih etmesi verilebilir.

2.2.3 Yapısal Kısıtlayıcılar

Yapısal kısıtlayıcılar genellikle kişilerarası kısıtlayıcılar ile yüzleşip, bu kısıtlayıcıların üstesinden gelebilen kişilerin yüzleştikleri kısıtlayıcılar olarak tanımlanmaktadır. Yapısal kısıtlayıcılar seyahat kısıtlayıcılarına yönelik yapılan araştırmalarda en çok dikkat çeken kısıtlayıcı türüdür. Yapısal kısıtlayıcılara ekonomik engeller, turizm faaliyetleri için ayrılabilen boş zaman, ulaşılabilirlik ve seyahat faaliyetlerine yönelik sahip olunan fırsatlar ve olanaklar örnek olarak verilebilir (Hudson 2000: 363-364).

Crawford, Jackson ve Godbey'in 1991 yılında geliştirdiği model kısıtlayıcıların hiyerarşik bir düzende var olduğunu göstermektedir. Seyahat faaliyetine katılmada bireyler kişisel kısıtlayıcılar ile karşılaşmakta ve öncelikle kişisel kısıtlayıcılar ile yüzleşip başa çıkmak durumunda kalmaktadırlar. Modele göre, kişisel kısıtlayıcıları kişilerarası kısıtlayıcılar ve yapısal kısıtlayıcılar izlemektedir. Seyahat kısıtlayıcıları modelinin hiyerarşik formuna göre diğer tür kısıtlayıcılar ile kıyaslandığında kişisel nedenlerden doğan kısıtlayıcılar bireylerin seyahat kararlarını, seyahat faaliyetlerine yönelik izledikleri süreçleri ve seyahat faaliyetlerindeki tutum, davranış ve seçimlerine daha çok etki etmektedir (Nyaupane and Andereck 2008: 434).

Henderson 1993 yılında gerçekleştirdiği "*Fear as a Contraints to Active Lifestyles for Females"* isimli çalışmasında, Henderson, Stalnaker ve Taylor'ın (1988) kısıtlayıcıları önceden gelişen ve seyahat esnasında ortaya çıkan kısıtlayıcılar olmak üzere temelde iki ana başlık altında incelediğine yer vermektedir. Buna göre; seyahat öncesinde gelişen kısıtlayıcılar seyahat etme kararı öncesinde var olan kısıtlayıcıları kapsamaktadır. Bunlar genellikle öğrenilmiş bazı durumlar ve ön yargılardan kaynaklanan kısıtlayıcılar olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, eğer bir kadın ağaçlık bir yolu yalnız yürümenin korku verici bir şey olduğuna ilişkin bir korku geliştirmiş veya buna yönelik bir deneyimi başkasının yaşamından edinmiş ise, böyle bir durumda kadın bu aktiviteyi içinde barındıran bir seyahat faaliyetinde bulunmamayı seçmektedir. Dolayısıyla öğrenilmiş olan bu gibi durumlar kadının seyahat faaliyetine katılımını doğrudan etkilemektedir. Seyahate müdahale eden kısıtlayıcılar ise seyahat esnasında ortaya çıkan ve daha çok yapısal kısıtlayıcılar ile

ilişkilendirilen seyahat kısıtlayıcılardır. Örneğin, bir kadın evine hava karardıktan sonra gelmek durumunda kaldığında -toplumsal anlamda kabul edilmiş bazı engelleyici faktörler nedeni ile- evine yaşadığı mahallenin çok da göz önünde olmayan alanlarını kullanarak ulaşmayı denemektedir. (Henderson ve Bialeschki 1993: 45). Buradan hareket ile toplumsal normlar, toplumsal düzeni koruduğuna inanılan kurallar ve toplumca kabul edilen değer yargıları bireylerin davranış ve seçimleri üzerinde büyük rol oynamaktadır denilebilir.

Pennington ve Kerstetter (2000: 417) çalışmasında Green, Hebron ve Woodward'ın (1987), seyahat kısıtlayıcılarının yarattığı etkiler açısından cinsiyete göre değişiklikler gösterdiği görüşüne yer vermektedir. Green, Hebron ve Woodward'a göre bu durum her bireyin yaşam biçimini oluşturan kişisel, sosyal ve durumsal karakteristiklerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, pek çok araştırmacı kısıtlayıcı faktörlerin kadınlar ve erkekler arasında farklılık göstermesinin kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik ve psikolojik farklılıklardan, toplumsal açıdan kadınların daha çok baskılanan taraf olmalarından ve her iki cinsin de farklı yaşam biçimlerine sahip olmasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Henderson'a göre (1996), cinsiyetçi diğer bir deyişle kadın ve erkeğin farklı iki tür olarak algılandığı bir toplumda kadınlar ve erkeklerin sahip oldukları fırsat ve olanaklarda büyük farklılıklar bulunmaktadır. Cinsiyetçi bir toplum kadın ve erkeğin toplumsal rollerini sosyal olarak yapılandıran toplumsal bir düzendir. Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar temelde iyi veya kötü olarak değil yalnızca farklılıklar olarak tanımlanmalıdır. Bunun yanı sıra Henderson cinsiyetçi bir toplumda kadınların boş zaman aktiviteleri de dâhil olmak üzere yaşamının pek çok alanında engellendiğini ileri sürmektedir.

Seyahat faaliyetleri üzerine yapılan araştırmalar kadınların erkekler ile kıyaslandığında daha fazla sayıda seyahat kısıtlayıcısı ile yüzleştiğini ve bu kısıtlayıcılardan erkeklere oranla daha fazla etkilendiği sonucunu ortaya koymaktadır (Gray ve Kerstetter 2002: 417). Söz konusu araştırmaların merkezinde kadın ve erkeğin aynı kısıtlayıcıları farklı şekillerde algıladığı, kısıtlayıcılardan farklı şekillerde etkilendiği ve bu kısıtlayıcılara farklı şekillerde tepki verdiği düşüncesi yer almaktadır (Wilson 2004: 59). Bazı tür kısıtlayıcılardan erkeklerin seyahat kararları veya seyahat faaliyetleri hiçbir şekilde etkilenmiyorken aynı tür kısıtlayıcılar kadınların seyahate katılımını doğrudan engelleyebilmektedir. Gliggan, seyahat bariyeri olarak adlandırılan ve tamamen kadınlar üzerinde etkili olan iki teme faktör vardır. Bunların ilki, çocuk yetiştirme ve aile ile ilgili

sorumlulukların yerine getirilmesinin toplum tarafından tamamen kadına atfedilen bir yükümlülük olmasıdır. Toplumun kadına yönelik olan bu tutumu, kadınların seyahatlerine yönelik olarak geliştirdikleri istek ve arzularını ertelemelerine ya da tamamen göz ardı etmelerine neden olmaktadır. İkincisi ise, ataerkil toplumların kadınların eğlence isteklerini bastırdığı gerçeğidir. Ataerkil toplumlar erkeklerin ihtiyaçlarına cevap vermeye koşullanmış toplumsal bir düzeni benimsediğinden böylesi bir toplumsal düzen yalnızca kadınların pek çok zevkten mahrum kalmasına hizmet etmektedir. Gliggan, seyahat kısıtlayıcıları olarak verilen tüm bu faktörlere özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan toplumlarda yaşayan kadınların maruz kaldığı görüşünü savunmaktadır (Khan 2011: 107-108).

2.3 Tek Başına Seyahat Eden Kadın Turistlerin Seyahatini Kısıtlayan Faktörler

Tek başına seyahat etme kavramı turizm disiplini içerisinde giderek artış gösteren araştırmaların merkezinde yer almaktadır. Aktif yaşlanan nüfus, çocuksuz ailelerin sayısında meydana gelen artış, kişilerin ilerleyen yaşlarda evlenme istekleri ve yalnız yaşayan nüfusun giderek artması var olan boş zaman aktiviteleri ve seyahat talebi üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Tüm bu faktörler turizm faaliyetlerine yönelik talebin artmasında önemli rol oynamaktadır. Turizm talebinde meydana gelen artış ile birlikte seyahat faaliyetlerine katılan bireylerin seyahat seçimlerinde de dikkate değer ölçüde değişim meydana gelmektedir. Tek başına seyahat etmek buna örnek olarak verilebilir. Tek başına seyahat gelişmiş ülkelerde yaşayan bireylerin gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bireylere oranla daha çok deneyimledikleri bir seyahat tipidir. Turizm disiplini içerisinde seyahatin gerçekleştirilme şekline (tek başına, sosyal çevreden seçilmiş herhangi bir arkadaş, aile üyesi, iş arkadaşı ve grupla vb.) ilişkin yapılan araştırmalar seyahat faaliyeti türünün, faaliyete katılan bireylerin cinsiyeti kaynaklı olarak değişiklik gösterdiğini ileri sürmektedir (Laesser, Beritell ve Bieger 2008: 218). Cinsiyet toplumun bireyleri kadın/erkek, eril/dişil olarak gruplandırdığı ve her ikisini de birbirinden bağımsız kategoriler içerisinde değerlendirdiği nispeten sistematik göreceli bir farklılaşmaya dayanmaktadır (Rubin, bu durum toplumun her iki cinsiyete dayattığı benzer olma yasağı diğer bir deyişle farklı olma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Böylelikle farklı cinsiyetteki toplum üyelerinin davranışları birbirlerinden farklı olmak zorundadır. Rubin, buna ek olarak toplumun cinsiyete göre gruplandırdığı bireyleri farklı algıladığını, onlara yönelik farklı davranış modelleri geliştirdiğini ve söz konusu bireylerin toplumca belirlenmiş farklı rollere tabi tutulduğunu ileri sürmektedir (Scott, Crompton ve Lynotte 2010: 129).

Kadınların seyahat faaliyetlerine yönelik yapılan çalışmalar yaklaşık 25 yıldır boş zaman disiplini içerisinde yer almaktadır. Bu süreç içerisinde kadınların seyahati gerçekleştirme nedenleri, seyahatten elde ettikleri faydalar ve seyahatlerini kısıtlayabilecek faktörlere ilişkin çok sayıda bilgi ortaya çıkarılmıştır. Son zamanlarda kadınların seyahat faaliyetlerine katılmaları üzerine yapılan çalışmaların çok azı ise tek başına seyahat etmeyi tercih eden veya tek başına seyahat eden kadınların ihtiyaçlarını, beklentilerini ve seyahatleri esnasında karşılaştıkları kısıtlayıcıları belirleme üzerine odaklanmaktadır (Arab-Moghaddam vd. 2007: 109). Mehmetoğlu, Dann ve Larsens'in 2001 yılında Norveç'te yaşayan ve tek başına seyahat eden kişiler üzerinde gerçekleştirdikleri küçük ölçekli araştırmaları tek başına seyahat eden kişilerin seyahat motivasyonlarını en açık şekilde belirleyen araştırmalardan bir tanesidir. Mehmetoğlu, Dann ve Larsen araştırmalarında bir zorunluluk neticesinde tek başına seyahat eden ve kendi seçimleri neticesinde tek başına seyahat eden bireyleri farklı kategorilere ayırarak incelemektedir. Araştırmada yüz yüze görüşme tekniği ile yalnızlık, özgürlük, kolaylık ve esneklik gibi çok sayıda sosyal ve psikolojik faktör tek başına seyahat için güdüleyici faktörler olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda bireylerin seyahat seçimlerini sosyal bir soyutlanma amacı ile değil aslında diğer seyahat eden kişiler ile ve bölge sakinleri ile olan etkileşimlerini arttırmak amacı ile tek başına seyahat etmekten yana kullandıkları sonucu ortaya çıkarılmıştır(Wilson 2004: 36).

Erica Wilson "The Impacts of Constraints on Women's Solo Travel" isimli doktora tezinde (2004: 37) Stone ve Nichol ile Elsrud'un araştırmalarına yer vermektedir. Buna göre, Stone ve Nichol 1999 yılında, yaşları 30 ila 55 arasında değişen ve tek başına seyahat etmeyi tercih eden İngiliz kadınları üzerinde yaptıkları araştırmada, kadınların sosyal etkileşim, standartlaşmış yaşam biçimlerinden kaçma arzusu, özgüven geliştirme isteği ve boş zamanını en iyi şekilde değerlendirme gibi güdüler ile seyahatlerini tek başına gerçekleştirmeyi seçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Stone ve Nichol, bu güdülerin büyük çoğunluğunu özellikle özgüven eksikliğinin üstesinden gelmeyi isteyen kadınlar bakımından cinsiyet ile ilişkilendirmektedir. Elsrud'un 1998 yılında tek başına seyahat eden İsveç kadınları üzerine yaptığı araştırma, kadınların günlük ev işlerinden kurtulma ve eşleri ile birlikte gerçekleştirdikleri seyahatlere bir mola yaratmak diğer bir deyişle kendi yaşamlarında bir farklılık yaratmak amacı ile tek başına seyahat etmeyi seçtiklerini sonucunu ortaya koymuştur. Buna ek olarak, tek başına seyahat etmek, kadınların kendilerini özgür hissetmesine ve kendi karar ve zamanları üzerinde kendilerinin kontrol sağlayabilmesine

olanak tanımaktadır. Avusturalya'da yapılan bir araştırma ise, kadınların tek başına hareket edebilmelerine yönelik sahip olduklarını yeterliliklerini basitçe ispatlamak ve evleri ile oluşan günlük bağlarından kısa bir süreliğine de olsa kurtulmak amacı ile tek başına seyahat etmeyi tercih ettikleri sonucunu ortaya koymuştur. Kadınlar tek başına seyahat etmeyi çok sayıda nedenden dolayı seçmektedir. Fakat bununla birlikte kadınların bu tercihleri pek çok neden ile engellenmektedir. Erkekler ile kıyaslandığında kadınların fiziksel anlamdaki zayıflıklarının, aileye yönelik bağlılıklarının güçlü ve yüksek olmasının, seyahatin gerçekleşeceği destinasyona dair sahip oldukları bilginin yetersiz olabilmesi durumunun ve utangaçlık gibi bazı temel faktörlerin kadınların seyahat faaliyetlerine yönelik talebini olumsuz yönde etkilediğini ileri sürmektedir (Pennington ve Kerstetter 200: 417). Yapılan diğer bazı araştırmalardan elde edilen sonuçlar ise, bu bariyerlerden kadınların daha fazla etkilenmesinin toplumsal cinsiyet konumlandırmaları, eğitimdeki fırsat eşitsizliği, aileye yönelik üstlenilen sorumluluk duygusunun erkekler ile kıyaslandığında kadınlarda daha yoğun olması ve öz güven eksikliği gibi çok çeşitli nedenden kaynaklandığını ileri sürmektedir (Wilson 2004: 59).

Erica Wilson en genel hali ile kadınların tek başına seyahat etmesini engelleyen kısıtlayıcıları sosyo-kültürel kısıtlayıcılar, kişisel kısıtlayıcılar, nesnel ve mekânsal kısıtlayıcılar olarak 4 temel grup altında incelemektedir (Wilson 2004: 114). Bu alanda yapılan pek çok araştırma kadınların hareket özgürlüklerinin temelde toplumsal ve kişisel kısıtlayıcılardan büyük ölçüde etkilendiklerine işaret etmektedir. Toplumsal kısıtlayıcılar olarak ele alındığında bu kısıtlayıcıları sosyo-kültürel kısıtlayıcılar başlığı altında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet konumlandırmaları, toplumsal beklentiler ve cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği ve ayrımı ve sosyal dışlanma olarak incelemek mümkündür. Kadınları tek başını seyahat etmekten alıkoyan bir diğer temel kısıtlayıcı faktör olarak içsel nedenlerden doğan kişisel kısıtlayıcılar verilebilir. Bu kısıtlayıcılar ise korku ve şiddet, yalnızlık ve sosyal soyutlanma başlıkları altında incelenebilir. Toplumsal açıdan kısıtlayıcı rol oynayan faktörlerin kişisel anlamda yaratılan kısıtlayıcılara kaynaklık ettiği söylenilebilir.

2.3.1 Sosyo-Kültürel Kısıtlayıcılar

Sosyo-kültürel durum kadınların yaşamı, seyahat seçimleri, sahip oldukları fırsatlar ve deneyimleri üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Seyahat öncesinde kadınlar, tek başına seyahatin uygunluğu hakkında sosyal beklentilerin engelleyici etkisi üzerinde düşünmekte

ve seyahat kararlarını toplumsal beklentilere bağlı kalarak almak durumunda kalmaktadır (Wilson 2004: 117). Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların nasıl algılandığına bağlı olarak ortaya çıkan ve toplumsal açıdan inşa edilen beklentiler bu noktada kadınların yaşamına dikkate değer ölçüde etki etmektedir (Uluocak ve Aslan 2011: 25). Sosyo-kültürel kısıtlayıcılar kadınların tek başına seyahati deneyimledikleri ve içerisinde yaşadıkları sosyal ve kültürel şartlardan kaynaklanan kısıtlayıcılardan oluşmaktadır. Bu kısıtlayıcılara sosyal beklentilerin etkisi, kadınların toplumsal rolleri ve sorumlulukları, kadınların seyahat faaliyetlerine yönelik toplumun diğer üyelerinin algısı ve kadınların seyahatleri esnasında karşı karşıya kaldıkları istenmeyen ilgi faktörü örnek olarak verilebilir. Kadınların anne, bakıcı ve eş gibi sahip oldukları çok çeşitli rolleri, onların kendi kapasitelerini tek başına seyahat edebilmede yetersiz bulmalarına neden olmaktadır (Wilson 2004: 117). Toplum, kadının görünmeyen kurallar dizisi olarak adlandırılan bu rolleri kadınların değiştirmesini değil sadece kabullenmesini ve bu rollere uymasını beklemektedir (Köşgeroğlu 2010: 12). Bir diğer kısıtlayıcı faktör olan kadınların tek başına seyahat etmesine toplumun diğer üyelerinin algısı, kadınların aile üyelerinin, iş arkadaşlarının ve sosyal yaşamdaki arkadaşlarının onların tek başına seyahat etme fikrini olumsuz olarak değerlendirmelerinden ve bu seçimi onaylamamalarından kaynaklanmaktadır. Bu onaylamamanın en somut nedeni olarak ise kadınlara seyahatlerini tek başına geçirecekleri bölgede yaşayan erkekler tarafından istemedikleri ölçüde ilgiye maruz kalacakları ihtimali sunulmaktadır (Wilson 2004: 117).

2.3.1.1 Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Konumlandırmaları

"Kadınlara cinsiyetli bedenlerine uygun öznel ve nesnel haklar vererek ya da haklarını iade ederek, biyolojik veya toplumsal cinsiyetin diğeri üzerindeki egemenliğini dengelemek toplumsal adalet sorunudur."

Luce Irigaray

Cinsiyet, bireyin genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerine göre kadın veya erkek olarak tanımlanmasıdır. Toplumsal cinsiyet kavramı ise cinsiyetin bireyin kişisel özelliklerinin ötesinde toplumsal yapı ve ilişkilerle bağlantılı öznel boyutlarını ifade etmektedir (Bahar 2011: 234). Toplumsal cinsiyet kavramı 1968 yılında 'toplumsal cinsiyet 'in 'biyolojik cinsiyet' ten nasıl farklı olabileceğini göstermek amacıyla Robert Stoller tarafından ortaya atılmıştır. Bu kavram 1970'li yılların başında Ann Oakley ile popülerlik

kazanmıştır. Ann Oakley'e göre 'cinsiyet'(sex) biyolojik anlamda kadın ve erkek ayrımını anlatıyorken, 'toplumsal cinsiyet' (gender) kadınlık ile erkeklik arasında toplumsal açıdan gerçekleştirilen eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Dündar 2012: 124).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadın ile erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların bu iki cinsi ayırt etme biçimini, onlara verdiği toplumsal rolleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Ecevit ve Karkıner 2011: 4). Toplumsal cinsiyet terimi en basit hali ile erkekler ve kadınlar arasındaki fiziksel ve toplumsal farklılıkları ifade etmek için kullanılmaktadır (Uluocak ve Aslan 2011: 24). Slattery' e göre (2007), cinsiyet terimi kadınlar ve erkekler arasındaki fiziksel ve biyolojik farklılıkları ifade etmek için kullanılıyorken; toplumsal cinsiyet terimi davranışlar ve rollerdeki dişilik/kadınsılık (feminity) ve erkeksilik (masculinity) olarak adlandırılan kişisel nitelikteki farklılıkları anlatmak için kullanılmaktadır. En genel hali ile toplumsal cinsiyet, "herhangi bir zamanda herhangi bir toplumsal konumda bir kadın ya da erkeğe biyolojik cinsiyeti nedeniyle atfedilen toplumsal, kültürel ya da ekonomik davranış biçimlerini ve bunlara ek olarak toplumsal beklentiler, sorumluluklar ve rollerin bütününü içeren bir kavramdır" şeklinde tanımlanmaktadır (Köşgeroğlu 2010: 11).

Toplumsal cinsiyet kavramı, insan toplumları ve sosyal tabakalaşmadaki (toplumu meydana getiren üyelerin ya da öğelerin bir ya da daha fazla ölçüte göre hiyerarşik sıralanması) temel unsurları aydınlatmakta çok önemli bir yere sahiptir. Toplumsal cinsiyet erkekler ile kadınlar arasındaki sosyal sınıf, statü ve ırk biçimindeki diğer tüm toplumsal farklılıklardan önce gelen ve onlar ile ötüşen farklılıklar olarak kabul edilmektedir (Slattery 2010: 345). Toplumsal cinsiyet öğrenilen bir şeydir. Bireyler yaşamları boyunca nasıl davranacaklarını, nasıl eğleneceklerini, nasıl tartışacaklarını ve diğer pek çok nasılla ilgili davranışlarını başta aileleri olmak üzere, diğer toplumsallaşma kanalları aracılığıyla öğrenmektedirler. Kadın ve erkeğin toplumsal yaşamdaki yapabilirliklerinin ve sınırlılıklarının belirlenmesinde toplumsal cinsiyet büyük rol oynamaktadır. Dolayısıyla cinsiyet farklılıkları öğrenilmeyen, doğuştan gelen özelliklere dayalı farklılıklar iken, toplumsal cinsiyet farklıkları öğrenilen, sosyalleşme sürecinde kazanılan farklılıklardır (Bozatay 2011: 129).

Bilinen toplumların büyük çoğunluğunda erkeklerin kadınlar üzerinde bir egemenliğinin olduğu düşünülmektedir. Bu güç ve etki farkı sosyobiyologlara göre biyolojik nedenlerden kaynaklanıyorken, sosyologlar cinsiyetler arası güç ve etki farklılıklarının

öncelikle kültür ve toplumdan kaynaklığı görüşünü savunmaktadırlar. "Ataerkillik" kavramı bu bağlamda sosyologların kullandığı en etkili kavramlardan bir tanesidir. Bu kavram örneğin, kadınların kamusal yaşamda çok az yetki ve güce sahip oldukları ve yaşamlarını esas olarak evinin içine adamaları gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Son zamanlarda kadınların yaşamın pek çok farklı alanlarında gittikçe artan başarıları cinsiyetler arası etki ve farklıkların biyolojik temeller yerine toplumsal nedenlere dayandığı sonucunu doğrulamaktadır (Giddens 2010: 107). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet bireylerin bir özelliği değil toplumların, toplumsal kurumların ve kültürün bir özelliğidir (Bilton vd. 2003: 137).

Toplumsal cinsiyet, "toplumun üyelerinin kadın ya da erkek olmalarına bağlı olarak ilişkilendirildikleri kişilik özellikleri ve sosyal yaşamdaki konumlandırılmalarıdır." Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkekten beklediği davranış modellerindeki farklılıklardan çok daha fazlasıdır. Toplumsal cinsiyet bizim diğerleriyle nasıl iletişim kurduğumuzu ve kendimiz hakkında ne gibi fikirler taşıdığımızı şekillendiren toplumsal örgütlenmenin bir boyutudur. Daha da önemlisi toplumsal cinsiyet güç, zenginlik ve diğer kaynaklar açısından kadın ve erkeğin farklı şekillerde sınıflandırılmasına neden olan toplumsal bir sorundur (Macionis 2012: 328). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, bir topluma ait olan kadın ve erkek tüm bireylerin yaşamını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen önemli bir faktördür.

Toplumsal cinsiyet tartışmasında erkekler ve kadınların toplum içindeki davranışlarının ve toplum tarafından algılanış biçimlerinin biyolojileri tarafından mı yoksa içerisinde yer aldıkları kültürleri tarafından mı belirlendiği temel sorunlardan bir tanesidir. Buna göre erkekler ve kadınlar doğaları gereği mi, yoksa içindeki yaşadıkları toplum nedeniyle mi farklıdırlar? Bir erkeğin sosyal yaşamdaki yeri dışarısı –çalışmak, mücadele etmek ve organize etmek- iken, kadının sosyal yaşamdaki yeri yalnızca evi midir? Daha da önemlisi erkekler doğaları gereği toplumda baskın cinsiyet olarak mı kabul edilmektedirler? Dolayısıyla erkekler toplumu ve kadınları yönetme hakkına sahip midirler? Buradaki tartışmada doğacı ve gelişmeci argüman kavramları ile karşılaşılmaktadır. Doğacı argüman ve gelişmeci argüman tartışması sosyal bilimciler tarafından otuz yılı aşkın bir süredir üzerinde durulan önemli bir konudur. Doğacı argüman toplum içerisinde kadın ve erkek arasındaki sosyal farklılıkların biyolojik farklılıklardan kaynaklandığını savunmaktadır. Erkekler biyolojileri gereği daha güçlü oldukları için toplumda organize eden bir pozisyonda daha aktif rol oynarlar iken, kadınlar çocuk dünyaya getirmek ve çocuk bakımı gibi daha

çok ev ile ilgili pasif sorumlulukları yerine getirmektedirler. Gelişmeci argüman ise doğacı argümanın aksine cinsiyet rollerinin kültürel olarak belirlendiği görüşünü savunmaktadır. Bu anlayışa göre, insan davranışı büyük ölçüde kişinin içinde yetiştiği kültürel ve toplumsal yapının bir yansımasıdır (Slattery 2007: 341-342). Buradan hareket ile toplumsal cinsiyet ve toplumdaki cinsiyet konumlandırmaları doğacı argüman ve gelişmeci argüman çerçevesinde değerlendirildiğinde kadınların toplum içerisinde daha arka planda bir yere sahip olduğu söylenilebilir. Fakat günümüzde kadınların sahip olduğu fırsat ve olanaklar kadınların toplumdaki yerini daha görünür kılmaktadır. Dolayısıyla kadınların toplumdaki yerinin daha belirgin olması yaşamlarındaki özgürlük alanlarının da sayıca artmasına neden olmakta ve bu durum da dolaylı olarak turizm disiplini içerisinde kadınların daha aktif rol oynamasına neden olabilmektedir.

2.3.1.2 Toplumsal Beklentiler ve Cinsiyet Rolleri

"Kadının gelişimi, bağımsızlığı özgürlüğü kendisinden gelmelidir. İlk olarak kendisini bir obje değil, bir kişilik olarak ortaya koymalıdır. İkincisi, hayatını basit, fakat zengin ve derin kılarak; kendi bedeni üzerinde başkalarının iddia ettiği tüm haklara karşı koymalıdır. Bu da hayatın tüm karmaşıklığını ve özünü anlamaya çalışarak, yani kendini toplumun fikirlerinden ve yargılarından özgürleştirerek olur."

Emma GOLDMAN

Toplumda kadın ve erkek arasındaki anatomik farklılıklar, kültürel bakış açıları ile birlikte cinsiyet rollerine kaynaklık etmektedir. Antropolojik ayrım cinsiyete dayalı ilk ayrım biçimi olarak kabul edilmektedir. Bireyler davranışların kültürel olarak belirlendiği ve organize edildiği bir toplumun içinde doğmaktadır. Kadın ve erkeğin sahip olduğu cinsiyet rolleri de toplum tarafından belirlenmektedir. Toplumun belirlediği söz konusu rol ve statüler, kadın ve erkeğin sosyal yaşamında diğer bireyler ile olan ilişki ve etkileşimini belirlemesine ek olarak, sosyal yaşamdaki anlamlarını ve amaçlarını da formüle etmektedir (Bozatay 2011: 131). Statü, kişinin toplumda elde ettiği pozisyondur. Rol ise statünün gerektirdiği davranışları sergilemektir (Bahar 2008: 61). Diğer bir deyişle rol başkalarının bizden beklediği davranışları sergilemek üzerine bir koşullanmadır (Henderson 1996: 152). Sosyal roller kültürel kodlara göre belirlenmektedir. Örneğin, geleneksel bir kültürde ev işleri sadece kadının sorumluluğundayken, modern kültürel değerler içindeki bir ailede ev işlerinin yerine getirilmesinde erkekler de kadınlar kadar sorumluluk üstlenebilmektedir.

Geleneksel kültürde ev işlerinde sorumluluk üstlenen erkek yadırganırken, modern kültürde erkeğin üstlendiği bu durum doğal hatta zorunlu bir şey olarak görülmektedir (Bahar 2008: 61).

Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü kendisinin sosyal olarak yapılandırıldığı özelliklerini belirlemektedir. Ailenin de dâhil olduğu toplumsal çevre ve alınan eğitim, kız ve erkek çocuklarının cinsiyetlerine uygun roller kazanmasına ve toplumsal cinsiyet kimliği edinmelerine neden olmaktadır. Bireylerin doğuştan gelen biyolojik farklılıkları bütün toplumlarda kültürel olarak yorumlanıp değerlendirilmektedir. Böylelikle kadınlar ve erkeklerin yaşadıkları toplumda sergileyecekleri davranışlara, sahip oldukları haklara ve hangi cinsin ne derece güce sahip olduğuna veya olacağına ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilmektedir. Söz konusu bu durum toplumsal cinsiyet temelli asimetrinin yani farklılıklar ve eşitsizliklerin varlığından kaynaklanmaktadır. Örneğin, erkeklerden güçlü olmaları ve ailelerini geçindirebilmeleri bekleniyorken, kadınlardan sabırlı, anlayışlı olmaları ve evi ile ilgili tüm sorumlulukları yerine getirmeleri beklenmektedir (Günay ve Bener 2011: 158-159).

Sosyal beklentiler kadınların yaşamında çok yaygın olarak görülen kısıtlayıcı faktörlerdin en önemlilerinden bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Toplumsal beklentiler, toplumsal normlar dâhilinde kadınların davranışlarına yüklenen sorumluluklar ve toplumda çoğunlukla kadına atfedilen ahlak kavramına yönelik kadının geliştirmesi beklenen tutum ve davranışlar ile ilişkilendirilmektedir. Toplum, beklenen ölçü ve önceden oluşturulan kalıplardan sapan bireyleri hoş karşılamadığı için bireyler kendilerini genellikle bu ölçü ve kalıplar ile birlikte toplumca benimsenmiş normlara da uydurmaya çalışmaktadır. Çocukluktan başlayarak bireylerin yaşamları boyunca sürdürdükleri benlik imgelerinin önemli bir parçasını toplumun kendileri ile ilgili beklentileri oluşturmaktadır. Böylece hem kadınların hem de erkeklerin düşünceleri, tutum ve davranışları bu beklentilere göre biçimlenmektedir (Çıtak 2008: 5).

Toplumda kadınlara yönelik beklenti ve roller erkekler ile kıyaslandığında sayıca daha fazladır. Pek çok kadın çocuklarının ya da ailelerinin bakımı, evliliklerinin ya da ilişkilerinin devamı ve kendi bireysel yaşamlarındaki kariyerlerinin gelişimi üzerince çok sayıda role sahiptir (Wilson 2004: s. 119). Toplumsal olarak belirlenmiş bu roller kadınların boş zamanlarına yönelik aldıkları kararlarında da kendini belirgin bir şekilde hissettirmektedir (Henderson 1996: 153. 155). Örneğin, Erkekler ile kıyaslandığında kadınların seyahat

özgürlükleri özellikle ailevi rol ve sorumluluklar tarafından kısıtlanmaktadır (Khan 2011: 106). Kadınlara atfedilen söz konusu roller ve toplumsal beklentiler onların uzun dönemli yapacakları planlarında engelleyici rol oynamaktadır. Bu durum da kadınların planlarını gerçekleştirmesinde ve amaçlarına erişebilmesindeki memnuniyet duygusunu yok etmekte, kadınları yaşamında seçtiklerini yaşamaları noktasında pek çok şeyden mahrum bırakmaktadır. Cinsiyet odaklı yapılan çok sayıda çalışmada aile rollerinin kadınların yaşamında tanımlanan merkezi roller olduğu sonucuna varılmıştır. Bu roller, kadınların sahip olduğu fırsat ve kaynaklarına ek olarak, kişisel kimlikleri ve kişisel yeterliliklerinin algılanmasına dikkate değer ölçüde etki etmektedir (Henderson 1996: 153. 155). Buradan hareket ile toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların yaşamlarının her alanında etkin bir rol oynadığı sonucuna varılabilir. Kadınların sosyal yaşamlarında geçirecekleri boş zamanlarına yönelik alacakları kararları da toplumsal cinsiyet rolleri tarafından etkilendiğinden, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların sosyal yaşamlarında yüzleşmek zorunda bırakıldıkları kısıtlayıcı faktörlerden biri olduğu söylenilebilir.

2.3.1.3 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği ve Ayrımı

"Kadınlara 'tekil tecrübeleri dinleyin' diyorum. Kendinizdeki tekliği dinleyin ve bunu paylaşın. Her zaman kişisel tecrübe söz konusudur. Kadınların sürdürmesi gereken iki mücadele var: Biri kitle hareketi ile haklar ve eşitliklerin savaşımını sürdürmek. Diğeri, kadın ve erkek bütün insanların tekilleşmesi ve özgürleşmesi için yaratıcılığı vurgulamakta ısrar etmek... Bütün kadınları özgürleştirmek lazım!"

Julia KRİSTEVA

Dünyada kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olmaları için başlatılan bilinçli mücadele üzerinden yaklaşık olarak 200 yıl geçmiştir. Fakat buna rağmen dünyanın birçok bölgesinde kadınların hedefinde yer aldığı cinsiyete dayalı eşitsizlik devam etmektedir. Cinsiyet eşitsizliği kadının doğumundan önce başlamakta ve kadının ölümüne kadar devam sürmektedir. Dünya üzerinde kadına yönelik cinsiyete dayalı eşitsizliğin ve şiddetin "Dünya barışını tehdit eden boyutlara ulaştığı, kadına uygulanan şiddetin insan onurunu zedeler nitelikte olduğu" gerçeğinin far edilmesinin tarihi 19. yy sonlarına ve 20. yy başlarına dayanmaktadır (Köşgeroğlu 2010: 63). Cinsiyet eşitsizliklerini el alan çok sayıda kuram bulunmaktadır. Bu kuramlar biyolojik kuramlar, toplumsallaşma kuramları, feminist kuramlar, Walby'nin ataerkillik kuramı ve Connel'in toplumsal cinsiyet kuramı olmak üzere

temelde 5 başlık altında incelenmektedir. Temeli biyolojiye dayanan kuramlar, kadınlar ve erkekler arasındaki evrensel eşitsizliğin fizyolojik ve doğal faktörlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Buna göre bu kuram tam anlamıyla eşit bir topluma ulaşmanın pratikte mümkün olmadığını iddia etmektedir. Toplumsallaşma kuramları cinsiyet eşitsizliklerinin biyolojik faktörlerden çok toplumsal faktörlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu kurama göre cinsiyet eşitsizliklerinin varlığı kadınlar ve erkelerin farklı rolleri üstlenmesi üzere toplumsallaştırılmasıyla ilgilidir. Toplumsallaşma kuramları bireylerin dişi ya da erkek olmayı nasıl öğrendikleri konusunda çok sayıda açıklama ortaya koymaktadır. Toplumsallaşma kuramlarına kıyasla feminist kuramlar, kadınlar ve erkekler arasındaki farkları ve eşitsizlikleri daha toplumsal bir anlayışa dayandırmaktadırlar. Walby'nin ataerkillik kuramı ise cinsiyet eşitsizliklerinin neden var olduğu ve bunların varlıklarını nasıl sürdürdüklerinin üzerinde yoğunlaşmaktadır. Walby ataerkilliği erkeklerin kadınlara hükmettiği, onları ezdiği ve sömürdüğü toplumsal yapılar ve pratikler sistemi olarak tanımlamaktadır. Walby, kadının boyun eğişinin altında ev içi üretim, ücretli iş, devlet, erkek şiddeti, cinsellik ve kültür olmak üzere temelde 5 neden yattığını ileri sürmektedir. Son olarak Connell'in toplumsal cinsiyet kuramı ise cinsiyet eşitsizliklerinin niçin var olduğu sorusu ile değil, bu eşitsizliklerin nasıl sürdürüldüğünün açıklanması üzerine odaklanmaktadır. Connell'a göre beden ve cinsiyet arasındaki ilişki tüm toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitsizliği kuramlarının en can alıcı sorusudur. Connell'a göre cinsiyet, bireysel yaşamı kurumsal ve yapısal düzeyde sınırlayan insan etkinliğinin yarattığı sürekli gelişmekte olan bir olgudur (Giddens 2010: 109-117).

Toplumsal düzende kadın ve erkek eşitsizliğine yönelik ilk büyük tepki Karl Marx'tan, ikinci büyük tepki ise Sigmund Freud'dan gelmiştir. Marx eşitsizliğin temel nedeni olarak toplumsal ve ekonomik yapıyı göstermektedir. Freud ise kadın ve erkeğin eşit olduğunu ve kadını aşağılayan tüm teori ve felsefelerin insanlık dışı ve şoven olduğunu ilan etmiştir (Osho 2005: 69). Cinsiyete dayalı eşitsizlik toplumsal düzende kadın ve erkeğin algılanış şekillerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Turizm faaliyetleri içerisinde toplumun kadına yönelik algısı, onun tek başına seyahat etmesini engellemeye hizmet eden etkenlerden oluşmaktadır. Kadınların turizm faaliyetleri içerisinde yer almaya başlamasından itibaren yapılan araştırmalarda pek çok kadın, toplumsal olarak kadının tek başına seyahat etmesinin uygun olmadığı fikrine sahip olan aile üyeleri, eşleri ve iş arkadaşlarını tarafından kısıtlandığını ifade etmektedir (Wilson 2004: 122).

Turizm disiplini içerisinde cinsiyet odaklı yapılan araştırmalar seyahat faaliyetlerinde ayrıcalıklı ve ayrıcalıksız olmak üzere iki temel cinsiyet grubunun var olduğu ileri sürmektedir. Deem 1986 yılında gerçekleştirdiği çalışmasında kadınların sadece yapacakları şeylere izin verilmesi doğrultusunda özgürce hareket edebildiklerini ve yalnızca izin verilen yerlere gidebileceklerini göstererek, erkek egemenliğinde yönetilen kadınların kültür tarihini karakterize etmiştir. Bu bağlamda kadınlar turizm faaliyetleri içerisinde ayrıcalıksız grupta yer almaktadırlar. Erkekler kadınlar ile kıyaslandığı özellikle tek başına seyahat etmeleri hususunda toplumsal açısından daha fazla fırsat ve olanağa sahiptir. Dolayısıyla erkekler turizm faaliyetleri içerisinde sahip oldukları hareket özgürlüklerinden dolayı ayrıcalıklı grupta yer almaktadır. Toplumun bireylerin cinsiyetine yönelik geliştirdiği eşitsizlik durumu, bireylerin boş zamanlarını değerlendirdikleri turizm faaliyetleri içerisinde kendini çok belirgin bir şekilde hissettirmektedir (Khan 2011: 107). Cinsiyete dayalı eşitsizlik toplumda daha çok baskılanan cinsiyet grubu olduğu düşünülen kadınların yaşamını erkeklere kıyasla daha çok etkilemektedir. Dolayısıyla cinsiyete dayalı eşitsizliğin kadınların seyahat faaliyetleri öncesinde veya seyahatleri esnasında mücadele etmek zorunda kaldıkları kısıtlayıcı faktörlerden biri olduğu söylenilebilir.

2.3.1.4 Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma bir süreci ifade etmektedir. Sosyal dışlanma, insanı toplumsal hayata bağlayan ve onun bir toplum üyesi olmasını sağlayan bireysel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bireyin ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanmaması, bu alanlarda bireyin toplumsal yaşama katılımını zorlaştırmakta ve hatta engellemektedir (Çakır 2002: 83). Sosyal dışlanma kavramı karmaşık bir kavram olması kaynaklı olarak genel kabul görmüş bir tanıma sahip değildir. Dışlanma kavramı genel olarak sınıf altı, yoksulluk, yabancılaşma, eşitsizlik, irtibatsızlık, yoksunluk ve bütünleşememe gibi terimler ile birlikte kullanılmaktadır. Genel olarak sosyal dışlanma, insanın sosyal etkinliklerin dışında kalmasını ifade etmektedir (Şahin 2009: 22). Sosyal dışlanma ekonomik alandan, sosyal haklardan, kurumsal yapılardan ve hizmetlerden dışlanma gibi çok çeşitli tanımlamalar içinde yer almaktadır. Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli gelirden yoksun olması ekonomik dışlanmayı ifade ediyorken, yurttaşlık haklarından dışlanma toplumdaki önemli ekonomik ve toplumsal fırsatlara katılmayı sağlayan ve bireylerin yaşam standartlarını belirleyen temel haklardan yoksun olmalarını veya bu haklara ulaşamamalarını ifade etmektedir. Kurumsal yapılardan ve

hizmetlerden dışlanma tüm bireylerin barınma, eğitim, sağlık hizmetleri ile sosyal sigorta ve sosyal yardım mekanizmalarından dışlanması anlamına gelmektedir. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin temel kaynak olarak gösterildiği kadının sosyal dışlanması ise toplumsal bağlardan ve toplumsal dayanışmadan dışlanma çerçevesinde incelenmektedir. Toplumsal bağlardan ve toplumsal dayanışmadan dışlanma Durkheimcı görüşe atıfta bulunmaktadır. Bu görüşe göre sosyal dışlanma sosyal bütünleşmenin anormal çöküşünün bir boyutudur (Öztepe ve Ulutaş 2013: 310). Buradan hareket ile kadının ekonomik özgürlüğünü elde etmesine gerekli fırsat ve olanağı tanımayan bir toplumda kadın sosyal anlamda pek çok isteğinden mahrum kalmaktadır. Turizm faaliyetlerine katılım öncelikli olarak yeterli gelir ve boş zaman gibi belirli faktörlere bağımlı olduğundan sosyal dışlanma kadının turizm faaliyetlerine katılımı doğrudan engellemektedir denilebilir.

2.3.2 Kişisel Kısıtlayıcılar

Kişisel kısıtlayıcılar en genel biçimde, keyifli ve eğlendirici olan her şeyin aslında sağlıksız, ahlaka aykırı ve zarar verici şeyler olarak algılandığı içsel durumlar olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle kişisel kısıtlayıcılar, bir kişinin yaşamının önemli alanlarına ait sahip olduğu kişisel görüşlerine ilişkin davranış, değer ve düşüncelerindeki uyumsuzluk ve çelişki durumudur (Spielberger vd. 1991: 84). Kişisel kısıtlayıcılar turizm de dâhil olmak üzere bireylerin yaşamlarının neredeyse her alanında yüzleşmek zorunda kaldıkları bariyerlerdir. Wilson (2004), Crowford, Jackson ve Godbey'in kişisel kısıtlayıcıların bireylerin yüzleşmek zorunda kaldıkları ilk kısıtlayıcılar olduğu ve seyahat seçimini doğrudan etkilediği görüşüne vurgu yapmaktadır. Buna göre, eğer bu kısıtlayıcılar ile başarılı bir şekilde mücadele edilemezse, bu kısıtlayıcı türü seyahat tercihi ve seyahate katılım süreçlerinin arasına engelleyici bir bariyer olarak girmektedir. Kişisel kısıtlayıcılara genel olarak öz güven eksikliği, algılanan beceri ve yeteneklerdeki eksiklikler, korku ve şüphe gibi psikolojik duygu ve düşünce bozuklukları örnek olarak verilmektedir. Kadınları tek başına seyahatten alıkoyan kişisel kısıtlayıcıların başında korku ve şüphe, yalnızlık ve sosyal sosyal soyutlanma istemi gelmektedir. Korku ve şüphe kısıtlayıcı faktörü şiddet korkusu ve cinsel saldırıya uğrama korkusunu içermektedir. Kadınlar için psikolojik anlamda görecekleri zarar fiziksel olarak görecekleri zarardan daha yıkıcı ve onarılmazdır.

2.3.2.1 Korku ve Şüphe

"Korkuda kişi kendini korku nesnesine göre konumlandırır ve aynı nesneden kaçınma davranışı gösterir."

Julia KRİSTEVA

(Korkunun Güçleri)

Kadınların seyahat faaliyetlerine katılımını engelleyen en önemli kısıtlayıcılardan biri korku faktörüdür. Korku, kişinin psikolojik ve fiziksel güvenliğini tehdit altında hissettiği anda gelişen bir duygudur. Dolayısıyla korku kişide fiziksel ve psikolojik anlamda olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Korku, bazen kişinin psikolojik ve fiziksel anlamda güven hissi duyması adına kendini sosyal yaşamdan soyutlamasına neden olmaktadır. Bu nedenle korku, aktif olmayan bir yaşam tarzı ve kişinin kendini evine hapsetmesi ile sonuçlanmaktadır. Kadınlar psikolojik anlamda görecekleri zararı fiziksel anlamda görecekleri zarardan daha onarılmaz ve korkutucu bulmaktadırlar (Henderson ve Bialeschki 1993: 45). Dolayısıyla kadınların seyahat faaliyetlerini engelleyen kısıtlayıcılardan biri olarak korku faktörü verilebilir. Bu faktör kadınların tek başına seyahate çıkma kararını başlangıçta olumsuz etkileyebileceği gibi seyahatleri esnasında karşılaştıkları bir durum neticesinde bir sonraki seyahatlerinin gerçekleşmesini de engelleyebilir.

2.3.2.1.1 Şiddet

Kadınların tek başına seyahat etmesini engelleyen önemli unsurlardan biri şiddet faktörüdür. Şiddet; güç ve baskı uygulayarak bedensel veya ruhsal açıdan insanların zarar görmesine neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümüdür (Dişsiz ve Şahin 2008: 50). Şiddet olgusu çok yönlü bir olgu olması kaynaklı olarak psikolojik, ahlaksal ve siyasal yönleri ile ele alınmaktadır. Fakat hangi açıdan ele alınırsa alınsın şiddet tek bir nedenden doğmamaktadır. Şiddet toplumsal bir sorundur ve çevresel etmenlerden kaynaklanmaktadır. Buradan hareket ile şiddetin dar ve geniş anlamlı olmak üzere iki tanımı karşımıza çıkmaktadır. Dar anlamı ile şiddet; fiziksel güç kullanarak insanların bedensel bütünlüğüne karşı yapılan acı verici bir edinimdir. Burada şiddetin mala, cana, sağlığa, bedensel bütünlüğe ve bireysel özgürlüğe karşı bir tehdit oluşturması söz konusudur. Geniş anlamı ile şiddet ise; insan üzerinde oluşturduğu fiziksel ve ruhsal etkilerinin açıkça ölçülemediği dolaylı ve somut biçimlerde hissedilen çeşitli baskılardır. Örneğin, ekonomik şiddet, medya

terörü, işsizlik doğa ve tarihsel çevreye gerçekleştirilen tahribat şiddetin bu tanımına örnek olarak verilebilir (Kocacık 2001: 2-3).

Kadına yönelik şiddet, Birleşmiş Milletler Genel Meclisi tarafından 1993 yılında kabul edilen Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi'nde "cinsiyete dayalı olarak gerçekleşen, kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik özel veya kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi olarak engellenmesidir" şeklinde tanımlanmaktadır (Dişsiz ve Şahin 2008: 50-51). Kadına yönelik şiddet en sık rastlanılan toplumsal bir sorun olmasının yanı sıra giderek pek çok toplumun içine iyice yerleşen toplumsal bir davranış şekline dönüşmektedir. Kadına yönelik şiddetin tarihi neredeyse insanlık tarihi ile yaşıt olmasına rağmen bu problemin bilim dünyasında gündeme gelmesi ancak 1970'li yıllara rastlamaktadır. Bu tarihten itibaren kadına yönelik şiddet üzerine bilimsel çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalardan çok çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir (Erbek vd. 2004: 197). Örneğin, son yıllarda Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) kadına yönelik şiddet üzerine yapılan bir araştırmanın sonuçlarını yayınlamıştır. Bu araştırmada sosyal yaşamlarında, evlerinde, iş yerlerinde ve sanal ortamlarda dâhil olmak üzere pek çok alanda kadınların maruz kaldıkları şiddet/taciz faktörü araştırılmıştır. Araştırmada yaşları 18-74 arasında değişen ve rastlantısal olarak seçilen toplam 42,000 kadına 15 yaşından itibaren maruz kaldıkları şiddete ilişkin sorular anket tekniği kullanılarak sorulmuştur. Anket uygulaması yaklaşık olarak bir yıl sürmüştür. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler oldukça çarpıcıdır. Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde ise (http://fra.europa.eu);

- Genel yüzdelik toplamda kadınların %33'ü 15 yaşından itibaren fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmıştır ve bu 62 milyon kadına karşılık gelmektedir.
- Kadınların %22'sine fiziksel veya cinsel şiddet eşleri tarafından uygulanmıştır.
- Kadınların %5'i tecavüze uğramıştır. Cinsel şiddete maruz kalan neredeyse her 10 kadından bir tanesi bu suçu eş zamanlı olarak birden fazla kişinin işlediğine ifade etmiştir.
- Kadınların %43'ü toplum içerisinde küçük düşürülme, evden dışarıya çıkmasının yasaklanması veya eve kilitlenmesi, pornografi izlemeye zorlanması ve şiddet tehdidi gibi psikolojik şiddetleri eski eşi tarafından yaşamış veya şimdiki eşi tarafından yaşamaktadır.

- Çocukluk döneminde bir yetişkin tarafından fiziksel veya cinsel şiddete uğrayan kadınların ortalaması ise %33'tür. Bu kadınların %12 'si cinsel şiddete maruz kalmıştır ve dahası ortalama olarak yarısından fazlası ise şiddet gördüğü erkekleri tanımamaktadır.
- 15 yaşından itibaren takip edilme tacizine uğrayan kadınların ortalaması %18'dir. Görüşme öncesindeki son 12 ay içerisinde ise %5'lik bir kısmı oluşturan kadınlar takip edildiklerini ifade etmiştir. Bu ise ortalama 9 milyon kadına karşılık gelmektedir. Buna ek olarak takip edildiklerini söyleyen kadınların %21'i ise bu tacizin 2 yılı aşkın bir süredir devam ettiğini söylemektedir.
- Kadınların %11'i sosyal ağlarda uygunsuz davranışlar ile karşı karşıya kalmış ya da cinsellik içeren e-mail veya mesajlara maruz bırakılmıştır.
- Kadınların %55'i cinsel tacize maruz kalmıştır. Bu kadınların %32'lik bir kısmını ise iş yeri sahibi, iş arkadaşı veya müşterisi tarafından cinsel tacize uğrayan kadınlar oluşturmaktadır.
- Fiziksel, psikolojik veya cinsel tacize uğrayan kadınların %67'si ise bu durumu polis veya herhangi bir kuruma bildirmemiştir.

FRA tarafından yapılan bu araştırma işverenler, sağlık personelleri ve internet sağlayıcıları da dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddetin geniş bir yelpazede incelenip, söz konusu şiddetle mücadele için harekete geçilmesi gerekliliğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Söz konusu araştırma kadınların yaşamlarının neredeyse her döneminde fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel tacize maruz bırakıldıklarını göstermektedir. Bu durum elbette kadınların yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Şiddet unsurlarından herhangi bir tanesini deneyimleyen bir kadın elbette ki bunu hiç deneyimlememiş bir kadın kadar rahat ve özgür hissedemeyecektir. Şiddet tehdidi veya korkusu kadınları yaşamın birçok alanına dâhil olmaktan alıkoymaktadır. Şiddet korkusu veya tehdidi, kadınların gençlik dönemlerinden başlayarak yaşamları boyunca devam eden ve toplumsal yaşamda maruz kaldıkları durumlar neticesinde toplumda kendilerini tanımladıkları bir endişe halidir (Henderson ve Bialeschki 1993: 44).

Evlilikte ve çocuklukta kadınların maruz kaldıkları şiddetin ağırlığı ve sıklığı düşündürücü ölçüdedir. Psikiyatri polikliniğine ilk kez başvuran 100 ardışık evli kadın ile yapılan ve klinik bir görüşme sonucu elde edilen araştırmanın sonuçları dikkat çekicidir. Araştırma sonuçlarına göre hastaların %63'ü çocukluğunda, %62'si evliliğinde en az bir kez

fiziksel şiddet görmüş ve %51'i çocuğuna fiziksel şiddet uygulandığını bildirmiştir (Bozatay 2011: 113). Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet rollerinin varlığı ile doğrudan bağlantılıdır. Şiddet, aynı zamanda kadınların kendilerine biçilmiş olan toplumsal cinsiyete dayalı rolleri öğrenmelerini sağlayan bir araçtır. Kadına yönelik şiddet, dünyada en yaygın olan fakat buna rağmen en az tanımlanan insan hakları ihlalidir. Dünyada, yılda yaklaşık olarak 3,5 milyon kadın şiddete maruz kalmaktadır (Köşgeroğlu 2010: 23).

2.3.2.1.2 Cinsel Saldırı

Cinsel yaşam, insan fizyolojisinin ve psikolojisinin bir yansıması sonucu olarak ortaya çıkar. İnsanlar arası iletişim, etkileşim ve dışavurumların çok yönlü bir formu olarak kabul edilmesi gereken cinsel yaşam his, düşünce ve eylemlerden oluşan bir bütündür. Bu bütünlük içerisinde kişilerin tercihlerinin tümü kendilerinin cinsel yaşamlarını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen tüm eylemler toplumun ahlaki, kültürel ve hukuki yapısına uygun olarak değerlendirildiğinden toplumsal açıdan bir suç olarak nitelendirilmemektedir. Aksi durumda söz konusu eylemler bir suç olarak değerlendirilmekte ve yasal yaptırımlara tabi tutulmaktadır. Cinsel içerikli tüm saldırgan davranışlar "cinsel saldırı" başlığı altında değerlendirilmektedir. Cinsel saldırı toplumsal bir problemdir. Bir sorun ile mücadele ancak o sorun tüm yönleri ile ortaya konulduğunda başarılı olabilir. Bu nedenle cinsel saldırı sorunu binlerce yıldır var olmasına ve bilinmesine rağmen, cinsel saldırı hususuna ilişkin sağlıklı bilimsel bilgiler ancak son 20 yıldır elde edilmektedir. Özellikle son 10 yılda yoğunlaşan bu çalışmalar ile cinsel saldırı tüm yönleri ile ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Kayı, Yavuz ve Arıcan 2000: 157-158).

Cinsel saldırı, bir kişinin isteği olmadan bir başka kişi tarafından kendisine uygulanan cinsel eylem olarak tanımlanmaktadır (Hampton 1995: 341). Glidden'a göre (1992), cinsel saldırı saldırıda bulunan kişinin sahip olduğu fırsat ile saldırıya uğrayan kişinin savunmasızlığının mevcut olduğu durumlarda gerçekleşen temel bir öfke suçudur. Bu alanda yapılan pek çok araştırma düşük gelirli kadınların, gelir düzeyi yüksek olan kadınlara oranla daha çok cinsel saldırıya uğradığı sonucunu ortaya koymaktadır. Bir şiddet türü olan cinsel saldırı, dünya çapında yaygın olarak bilinmesi ile birlikte, bugün Amerika Birleşik devletlerinde Japonya ile kıyaslandığında 20 kat, İngiltere ile kıyaslandığında 13 kat ve Almanya ile kıyaslandığında 4 kat fazla karşılaşılan toplumsal bir problemdir (Henderson ve Bialeschki 1993: 44). Kadınlar için psikolojik güvenliklerini sürdürmek son derece önemlidir. Bu nedenle pek çok kadın psikolojilerini olumsuz yönde etkileyebilecek bir takım

sorunları deneyimlememek adına kendini yaşamın birçok alanına dâhil etmekten alıkoymaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal eşitsizlik de korku ve şüphe faktörlerine eklendiğinde sosyal yaşamda kadının hareket özgürlüğü büyük ölçüde kısıtlanmaktadır denilebilir. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda boş zamanlarını turizm faaliyetleri içerisinde geçirmeyi arzulayan kadınların seyahatlerini tek başına geçirebilmeleri olasılığı oldukça düşüktür denilebilir.

2.3.2.2 Yalnızlık ve Sosyal Soyutlanma İstemi

"Kendini yalnız hisseden biri için her yer çöldür"

ÇEHOV

Yalnızlık, 1950'li yıllarda Fromm Reichman tarafından "Yalnızlık" isimli bir çalışma ile kavramsallaştırılmaya başlamıştır. Kadının sosyal dışlanmaya maruz kalması belirli bir süre içerisinde onun kendini toplumdan soyutlamasına neden olmaktadır. Sosyal soyutlanma kavramına bu anlamda değinmek anlamlı olacaktır. Sosyal soyutlanma kavramı ilk olarak 1934 yılında Robert Faris tarafından ortaya çıkmıştır. Robert Faris'e göre, kişinin geniş bir zaman periyodunda diğerleri ile olan sosyal ilişkilerini kesmesi sonucu ortaya çıkan sosyal soyutlanmanın neredeyse her formu belirli bir süre içerinde zihinsel anlamdaki rahatsızlıklara yol açmaktadır. Bu rahatsızlara en belirgin örnek olarak şizofreni verilmektedir (Thoits 1983: 174). Erica Wilson (2004), yaşları 30 ile 50 arasında değişen 40 Avustralyalı kadının seyahat kısıtlayıcılarının incelenmesi üzerine yaptığı araştırmada sosyal dışlanma ve sosyal soyutlanmanın örneklerine yer vermiştir. Çalışmaya konu olan kadınlar kendi tercihleri ile seyahat ediyorlarken güçlü bir sosyal etkileşim arzusu içerisinde olduklarını ve bu isteklerini seyahatleri esnasında arkadaşları veya diğer seyahat eden kişiler ile bir araya gelerek elde ettiklerini ifade etmektedir. Sosyal dışlanmaya maruz kalan kadınlar diğerlerinden uzaklaştıklarını diğer bir ifadeyle sosyal etkileşimden kaçtıklarını ve kendi bağımsız sosyal durumlarına döndüklerini ifade etmektedir. İlerleyen zamanlarda ise bu durumun kadınların yaşamında yalnızlık, sosyal soyutlanma ve depresyon gibi çeşitli sorunların ortaya çıkmasına kaynaklık ettiği yine çalışmaya konu olan kadınlar tarafından ifade edilmektedir.

Sosyal soyutlanmanın sosyal dışlanmanın bir ürünü olduğu Wilson'un araştırmasında da karşımıza çıkmaktadır. Araştırma doğrudan sosyal dışlanma ile alakalı olmamasına rağmen Wilson araştırmasında öncelikli olarak gelir durumu yüksek olan 40 Avustralyalı

kadını örneklem olarak belirlemiştir. Buradan hareket ile gelir durumu yüksek olan kadınların turizm faaliyetlerinde daha aktif oldukları, sosyal dışlanmaya gelir kaynaklı maruz kalmamaları nedeniyle herhangi bir sosyal soyutlanma problemleri ile yüzleşmedikleri sonucu çıkarılabilir. Neticede Wilson'un araştırmasında konu edindiği gelir durumu yüksek 40 Avustralyalı kadın boş zamanlarını turizm faaliyetleri içerisinde değerlendirebilmede yeterince hareket özgürlüğünü sahiptir. Bu durumun söz konusu kadınların seyahat faaliyetlerini tek başına deneyimleyebilmeleri için uygun bir zeminin hazırlanmasına yardımcı olduğu söylenilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEK BAŞINA SEYAHAT EDEN KADINLARIN SEYAHAT KISITLAYICILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1 Literatür Taraması ve Araştırmanın Kapsamı

Kadınların tek başına seyahat etmesi konusuna ilişkin literatür incelendiğinde bu alanda son 25 yıldır çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Kadınların tek başına seyahat etmesini engelleyen kısıtlayıcılar üzerinde ilk araştırma yapan isimler Karla A. Henderson ve M. Deborah Bialeschki'dir. Kişilerin tek başına seyahat etmesinde engel teşkil eden kısıtlayıcıları hiyerarşik bir modelde birleştiren ve bu modeli oluşturan isimler ise Duane W. Crawford, Edgar L. Jakson ve Geoffrey Godbey'dir. Crawford, Jackson ve Godbey kişilerin boş zaman faaliyetlerini kısıtlayan faktörleri 3 kategoride sınıflandırmaktadır. Bunlar; yapısal kısıtlayıcılar, içsel (kişisel) kısıtlayıcılar ve kişilerarası kısıtlayıcılardır. Yapısal kısıtlayıcılar demografik faktörler (yaş, cinsiyet, meslek vb.) ve boş zaman faaliyetlerini uygulamada karşılaşılabilecek zorluklardır. İçsel, diğer bir deyişle kişisel kısıtlayıcılar korku ve şüphe, yalnızlık ve sosyal soyutlanma istemi ve özgüven eksikliği gibi psikolojik faktörlerdir. Kişilerarası kısıtlayıcılar ise, kişilerin toplum içerisindeki pozisyonları ve toplumdaki diğer kişiler ile olan ilişkilerinde ortaya çıkabilecek kısıtlayıcılardır. Kadınların tek başına seyahat etmesine en fazla engel teşkil eden kısıtlayıcılar ise sosyo-kültürel kısıtlayıcılar başlığı altında incelenen; toplumsal cinsiyet ve cinsiyet konumlandırmaları, toplumsal beklentiler ve cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği ve ayrımı ile kişisel kısıtlayıcılar başlığı altında incelenen; korku ve şüphe sosyal soyutlanma ve yalnızlık istemidir. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar neticesinde tek başına seyahat eden kadınların öncelikli olarak kişisel kısıtlayıcılar ile yüzleşmek zorunda kaldıklarını ve hatta aslında en fazla kişisel kısıtlayıcılar tarafından engellendiklerini söylemek mümkündür. Korku ve şüphe başlığı altında cinsel şiddet ve cinsel saldırı korkusu en çok üzerinde durulan engelleyici faktörlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi kadınların öncelikli korkusu psikolojik anlamda zarar görmektir. Fiziksel anlamda görecekleri zarar psikolojik olarak görecekleri zarardan daha onarılabilirdir. Seyahat kısıtlayıcıları modelinin hiyerarşik formunda da belirtildiği gibi kişisel kısıtlayıcılar ile başarılı bir şekilde mücadele edebilen ve bu kısıtlayıcıların başarılı bir şekilde üstesinden gelebilen kadınlar seyahat etme kararı alabilmektedir. İçsel kısıtlayıcıları sos-kültürel kısıtlayıcıları takip etmektedir. Toplumun

kadın ve erkeğe yüklediği roller ve beklentiler kişilerin hayatında ciddi bir sorun ve aşılması çok zor bir problem niteliğindedir. Toplumda birçok birey çoğu kez asıl istediği şeyi değil toplumun kendisinden istediğini yapmaktadır. Bu görünürde aslında aşılabilir bir sorun olarak algılanabilir. Fakat aslında bu belki de değiştirilmesi en güç sorunların başında gelmektedir. Rubin'e (1975), kadın ve erkek birbirine benzemesinin yasak olduğu bir toplumda yaşamaktadır ve cinsiyet farklılığı olgusu bu benzer olma yasağı diğer bir deyişle farklı olma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Çalışmanın başlangıç noktalarından bir tanesi de toplumsal cinsiyetin kadınların yaşamında kapladığı yer ve sahip olduğu güçtür. Son 25 yıldır kadınların tek başına seyahat etmelerini engelleyen kısıtlayıcılar üzerine yapılan çalışmalar kadın ve erkeğin toplum tarafından farklı algılandığı ve bu algılar neticesinde çeşitli fırsat ve kaynaklara sahip olduğu üzerine odaklanmaktadır.

3.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Son yıllarda pek çok çalışma, kişilerin seyahatlerini kısıtlayan faktörler ve ait oldukları cinsiyet grupları çerçevesinde seyahatleri esnasında karşılaştıkları olumsuzluklar üzerine odaklanmıştır. Kadınların seyahat etmelerini engelleyen unsurlar ve seyahat deneyimleri üzerine yapılan çalışmalar son 25 yıl içerisinde hız kazanmıştır. Fakat kadınların seyahat faaliyetlerine katılmaları üzerine yapılan çalışmaların çok azı tek başına seyahat etmeyi tercih eden veya tek başına seyahat eden kadınların, ihtiyaçlarını, beklentilerini ve seyahatleri öncesinde ve seyahatleri esnasında karşılaştıkları kısıtlayıcıları incelemektedir. Kadınların seyahatlerini kısıtlayan unsurlar üzerine yapılan literatür taraması sonucunda Türkiye'de bu alanda bir çalışmanın gerçekleştirilmemiş olduğu görülmüştür. Bu nedenle Çanakkale'de yaşayan ve tek başında seyahat etmek isteyen kadınların karşılaştıkları kısıtlayıcılar üzerine bir araştırmanın yapılması hedeflenmiştir.

Araştırmanın temel amacını Çanakkale'de yaşayan, rastlantısal ve kartopu örneklem yöntemi ile seçilen ve tek başına seyahat eden kadınların seyahatlerini engelleyen kısıtlayıcıların belirlenmesi oluşturmaktadır. Buradan hareket ile bu kısıtlayıcılara maruz kalan kadınların, geliştirdikleri tutum ve davranışların ne yönde olduğu belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışmanın bir diğer önem arz eden amacı ise, araştırma sonucunda elde edilecek bulgulardan hareket ile ülkemizde yaşayan kadınların tek başına seyahat etmelerine yönelik olan mevcut algının değiştirilebilecek olması ve bu alanda bir farkındalık yaratılacağı varsayımıdır.

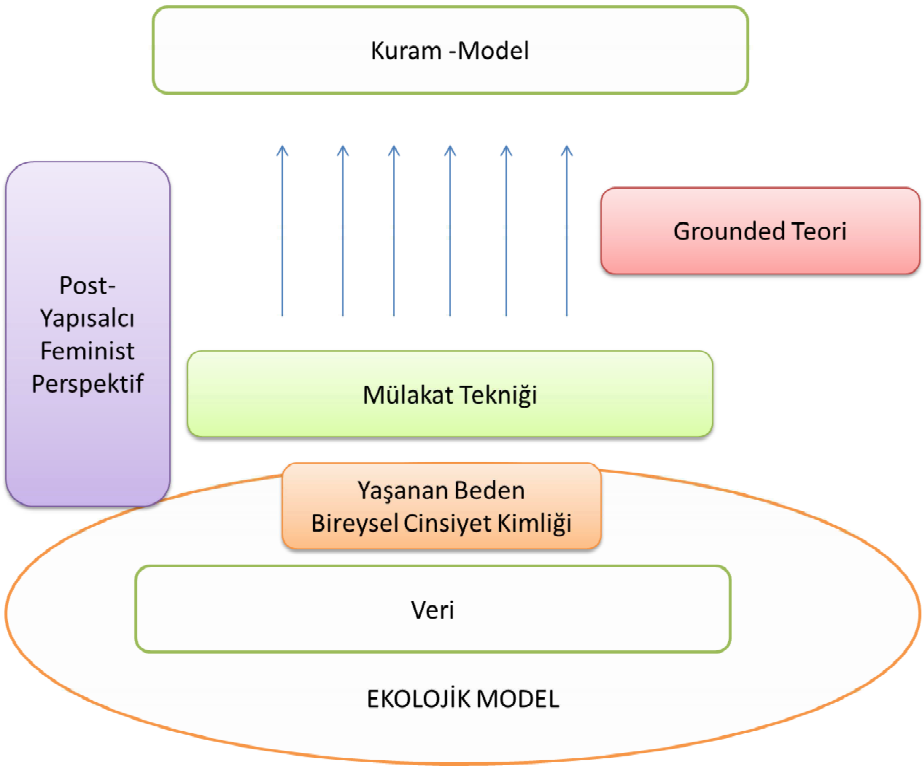
Kadın toplumsal cinsiyet konumlandırmaları nedeniyle, sosyal yaşamda gerçekleştirmeyi istediği bazı isteklerini toplumun kabul ettiği şekilde yapmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle kadın çoğu kez gelişmemiş ve gelişmekte olan toplumlarda seyahatlerini tek başına gerçekleştirememektedir. Dolayısıyla bu noktada kişisel anlamda seyahat doyumuna erişememektedir. Bu toplumsal konumlandırmalar çoğu kez kadının yaşamını tercih ettiği şekilde yaşamasını engelleyen bariyerlere dönüşmektedir. Bu bariyerler kadınların özel yaşamı başta olmak üzere, seyahat faaliyetlerini gibi çok sayıda unsuru ciddi ölçüde etkilemektedir. Oysa turizm faaliyetlerine kadınların katılımı sektörel anlamdaki ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Bu nedenle küreselleşen dünyada cinsiyet farklılıklarının neden olduğu olumsuz algıları en aza indirmek için bu amaca hizmet eden çalışmaların yapılması bir ihtiyaç niteliği taşımaktadır. Çalışmada, tezin esas konusunu oluşturan kısıtlayıcıların hangi durumlarda ve ne şekilde seyahati engelleyen bariyerlere dönüştüğü detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılacaktır. Elde edilen sonuçlar ışığında, söz konusu kısıtlayıcıların tek başına seyahat etmek isteyen kadınların seyahatlerine olan olumsuz etkilerinin belirlenmesi ve bu etkilerin yaratılacak farkındalık neticesinde en aza indirgenmeye çalışılması hedeflenmektedir. Bu anlamda çalışmanın özgün bir çalışma olarak turizm alanında yapılan pek çok çalışmaya çok sayıda katkı sağlaması hedeflenmektedir.

3.3 Araştırmanın Deseni

Araştırmada yorumlayıcı, idiografik, nitel veri analizi yapılmıştır. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi yorumlayıcı nitel araştırmalarda en sık kullanılan örnekleme yöntemlerinden bir tanesidir. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı araştırmanın amacına uygun görüşmecileri seçer. Çünkü amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasında çok sayıda olanak sunan bir yöntemdir. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde amaç genelleme yapmak değil, aksine çeşitlilik arz eden durumlar arasında ne tür benzerliklerin veya farklılıkların var olduğunu bulmaktır. Bu araştırma tek başına seyahat eden kadınların seyahat kısıtlayıcılarını genellemek amacı ile değil bunun aksine her bir görüşmecinin bireysel seyahat deneyimlerini ve seyahat kısıtlayıcılarını belirlemek üzere yapıldığından amaçlı

örnekleme yöntemi ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi araştırma desenine en uygun yöntem olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.1 Araştırma Deseni

3.4. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışma yorumlayıcı, nitel bir çalışmadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Teknik olarak ise nitel araştırma yöntemlerinde en önemli tekniklerinden bir tanesi olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile görüşmecilerin duygu ve düşüncelerini derinlemesine açıklamalarını hedeflenmiştir. Elde edilen bulgular Grounded Theory (Temellendirilmiş Teori) yöntemi ile analiz edilmiştir.

Görüşme, sosyal bilimlerde en sık kullanılan bilgi toplama yöntemlerinden biridir. Briggs (1986) görüşmenin, sosyal bilimler alanında en etkili veri toplama yöntemi olduğunu savunmaktadır. Buna ek olarak Briggs, bu durumun görüşme yönteminin; tutum ve davranışlarına, görüşlerine, deneyimlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi edinmede oldukça etkili bir yöntem olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Steward ve Cash (1985) görüşmeyi, "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan soru

sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci" olarak tanımlamaktadır. Patton'a (1987) göre görüşmenin amacı ise, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onu derinlemesine anlamaktır. Görüşme yoluyla görüşülen kişinin düşünceleri, deneyimleri, yorumları, tepkileri, zihinsel algıları ve duyguları anlaşılmaya çalışılmaktadır (Küçük vd. 2013: 5). Siedman'a (1991) göre görüşme tekniğinin kullanılmasının temel amacı genellikle bir hipotezi test etmek değil; aksine diğer insanların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır.

Araştırmamızda kullanılan görüşme tekniği yarı yapılandırılmış ölçekte olduğu için yarı yapılandırılmış ölçekte yapılan görüşme yöntemine değinmekte fayda vardır. Yarı yapılandırılmış bir görüşmede araştırmacı, görüşme yapılacak kişiye yöneltilmek üzere belli başlı sorular hazırlamaktadır. Bu sorular görüşme esnasında görüşülen kişinin duygu, düşünce ve deneyimlerini derinlemesine anlamak üzere görüşmeciye yöneltilmektedir. Ancak görüşme esnasında görüşmenin derinliğine göre önce tasarlanmamış bazı sorularda kendiliğinden ortaya çıkabilir. Konunun derinliği ve akışına yönelik olarak bu sorular görüşmeciye yöneltilebilmektedir. Bu tarz görüşmeler yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin avantajlarını ve dezavantajlarını içerir. Analizlerin kolaylığı, görüşmeciye istediği şekilde ve sürede kendini ifade edebilme olanağının tanınması, gerektiğinde derinlemesine bilgiye ulaşabilme yarı yapılandırılmış görüşmenin en önemli avantajlarındandır. Dezavantajları olarak ise, önemli konular üzerinde fazla durulması ve bu doğrultuda zaman kaybedilmesi, kontrolün kaybedilmesi, görüşmecilere belirli standartlarda yaklaşılmadığından güvenilirliğin azalması gibi çeşitli faktörler verilebilir (Genç 2013: 70).

Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular Grounded Theory (Temellendirilmiş Kuram) yöntemi ile analiz edilmiştir. Temellendirilmiş kuram bir kuram değil, bir yöntem, bir yaklaşım ve bir stratejidir. Bu kuram, verilerden en iyi biçimde kuram türetme amacı taşıyan bir araştırma stratejisi olarak tanımlanabilir. 'Temellendirilmiş' ifadesi, kuramın veriler temelinde gelişeceğini, dolayısıyla da veriler ile temellendirileceği anlamına gelir. 'Kuram' ise araştırma verilerinin toplanması ve bu verilerin çözümlenmesinin amacının, kuram türetmek olduğunu ifade eder. Temellendirilmiş kuramın ana fikri, kuramın verilerden tümevarımsal olarak geliştirilmesidir. Temellendirilmiş kuram araştırma yapmak için kapsayıcı bir stratejidir (Punch 2005: 156).

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu yapılan yazın taraması aracılığıyla elde edilen kuramsal bilgilerden hareket ile danışman, araştırmacı ve nitel

araştırma yöntemleri konusunda son derece deneyimli olduğu bilinen uzman görüşlerinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Görüşme formu demografik sorularda dâhil olmak üzere toplam 17 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların 13 tanesi tek başına seyahat eden kadınların seyahat sıklıkları, onları seyahat etmeye motive eden güdülerin neler olduğu, tek başına seyahat etmenin olumlu etkileri ve zorlukları ve seyahatleri öncesinde ve/veya seyahatleri esnasında karşılaştıkları kısıtlayıcılar ile mücadele stratejilerinin belirlenmesi üzerine hazırlanmıştır. Buna ek olarak görüşme formu, görüşmecinin yaşının, mesleğinin, medeni durumunun ve aile yapısının belirlenmesi üzerine oluşturulmuş 4 tane demografik soru da içermektedir.

Araştırmanın kapsamında tek başına seyahat eden toplam 20 kadın ile görüşülmüştür. Nisan ve Mayıs 2013 tarihlerinde yaklaşık bir saat süren görüşmeler ile görüşmecilerin duygu ve düşünceleri derinlemesine belirlenmeye çalışılmıştır. Görüşmecilerin onayları doğrultusunda yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Fakat pek çok görüşmeci buna onay vermemiş ve yapılan görüşmeler sohbet esnasında yazılı olarak kayda geçirilmiştir. Sorular yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile hazırlandığı için açık uçlu ve ifade edilmesi kolay sorular olduğundan yazılı kayda geçirilmesi esnasında geniş zamana sahip olunmuştur. Her bir görüşmeci ile yapılan görüşmenin tarihi, yeri ve saati de ayrıca kayda geçirilmiştir.

3.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında Çanakkale'de yaşayan ve tek başına seyahat eden toplam 20 kadın ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeciler amaçlı örneklem ve amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum geçerlilik yöntemi ile seçilmiş ve tüm görüşmecilerde tek başına seyahat etmiş olmaları ve gittikleri destinasyonda en az bir gece yalnız konaklamaları şartı aranmıştır. Çalışmanın araştırma kısmına geçilmeden önce kuram kısmının oluşturulması esnasında bir takım kısıtlayıcı faktörlerin varlığı söz konusu olmuştur. Türkiye'de bu konuda yapılan çalışmaların sayısı yok denecek kadar az olduğundan gerekli kaynaklara ulaşmada bir takım zorluklar ile karşılaşılmıştır. Çalışmanın 'Kadın ve Seyahat' kısmının oluşturulmasına ilişkin ulaşılan kaynakların neredeyse tümü yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Bu nedenle bu kısımda daha çok yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Turizm, Feminizm ve Sosyoloji kısmında mümkün olduğunda Türkçe kaynağa yer verilmeye çalışılmıştır. Araştırma kısmına gelindiğinde ise özellikle örneklemlere ulaşma konusunda ciddi sınırlılıklar söz konusudur. Seyahatlerini tek başına

geçirmeyi tercih eden kadınların sayıca az olması nedeniyle görüşmecilere ulaşmak ciddi bir zaman almış ve büyük bir çaba gerektirmiştir.

3.6 Araştırmanın Bulguları

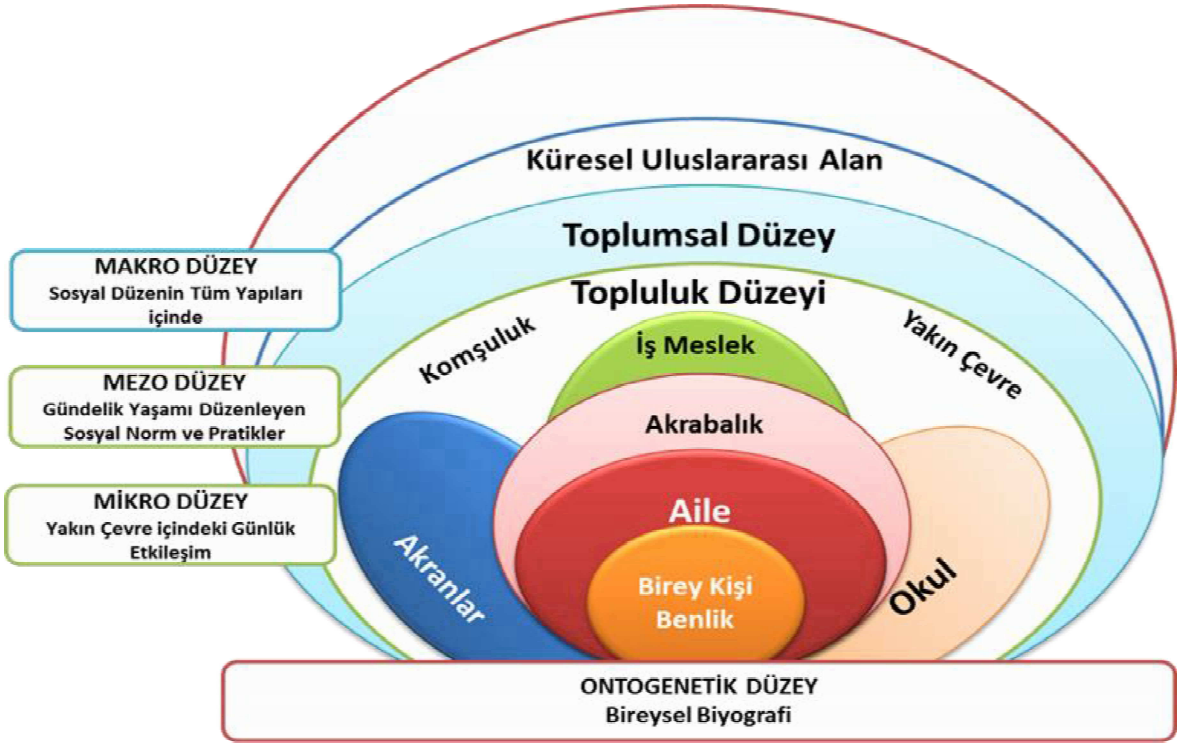
3.6.1 Verilerin Değerlendirilmesi

Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılarak toplam 50 sayfalık ham veri elde edilmiştir. Elde edilen ham veriler 'Ekolojik Model' çerçevesinde nitel araştırma yöntemlerinden Grounded Theory (Temellendirilmiş Kuram) yöntemi aracılığıyla analiz edilmiştir. Görüşmecilerin sorulara verdiği yanıtlar Ekolojik Modelde bireysel düzey ve topluluk düzeyi olmak üzere ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Gruplandırılan verilerin analiz edilmesi ve yorumlanmasından sonra tek başına seyahat eden kadınların seyahat motivasyonları ve seyahat kısıtlayıcıları tespit edilmiştir. Elde edilen verilerden 'Sosyo-bilişsel Kısıtlayıcıların" tespit edilmesine yönelik ikinci bir çözümleme yapılmıştır. Bu analizde kadını ikincil kılan, aşağılayan nitelendirmeler ve kalıp yargılara ulaşılmıştır. Aynı zamanda görüşmecilerin gerçekleştirdikleri seyahatleri esnasında yaşadıkları kötü deneyimlere de yer verilmiştir. Bu bağlamda sözlü taciz, cinsel taciz ve ötekileştirme gibi alt gruplara ulaşılmıştır. Ayrıca görüşmecilerin tek başlarına deneyimledikleri seyahatlerinde karşılaştıkları kısıtlayıcılar ile mücadele stratejilerinin belirlenmesine yönelik ekolojik model çerçevesinde bir alan oluşturulmuş ve burada da görüşmecilerin mücadele stratejileri detaylı olarak çözümlenmiştir. Tüm bunların sonuncunda tek başına seyahat eden kadın görüşmecilerin tipolojileri belirlenmiştir.

3.6.2 Ekolojik Model

Ekolojik model; bireysel faktörler düzeyi, ilişki faktörleri düzeyi, topluluk faktörleri düzeyi, toplumsal faktörler düzeyi ve uluslararası-küresel faktörler düzeyi olmak üzere beş temel analitik çerçeve sunmaktadır. Bireysel düzey ekolojik modelin birinci düzeyidir. Bu düzey, kadınların ya da erkeklerin sahip oldukları davranış biçimleri ile biyolojileri ve kişisel öz geçmişleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı düzeydir. İlişki faktörleri düzeyi bireylerin davranış biçimlerinde ya da yaşam deneyimlerinin şekillenmesi üzerinde yakın çevresinin, akrabalarının ve ailesinin önemli bir potansiyele sahip olduğu kabulüne dayanan düzeydir. Topluluk faktörleri düzeyi, sosyal ilişki biçimlerinin araştırıldığı ve yer aldığı düzeydir. Toplumsal bağlam, daha geniş ve nesnel örüntülerin düzeyidir (Uluocak 2014: 18).

Şekil 3.2 Ekolojik Bir Modelde Kısıtlayıcılar

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ilk olarak Tablo 3.1'de ekolojik model çerçevesinde tek başına seyahat eden kadınların bireysel düzeydeki motivasyonları ve kısıtlayıcıları ile topluluk düzeyindeki motivasyonları ve kısıtlayıcılarının belirlenmesi üzerine analiz edilmiştir. Tablo 3.2'de sosyo-bilişsel kısıtlayıcılar yine ekolojik model çerçevesinde toplumsal bağlam düzeyinde çözümlenmiştir. Buradan hareket ile Tablo 3.3'de kadınların seyahatleri öncesinde ve/veya seyahatleri esnasında söz konusu kısıtlayıcılar ile nasıl mücadele ettiklerine yönelik mücadele stratejileri tespit edilmiştir. Buna göre; tek başına seyahat eden kadınlar bireysel düzey, topluluk düzeyi ve toplumsal düzeyde bazı kısıtlayıcı faktörlere maruz kalmaktadır. Bireysel düzeydeki kısıtlayıcılar kişinin psikolojik anlamda kendi içsel kısıtlayıcılarıyken, topluluk düzeyindeki temel kısıtlayıcılar aile, eş, arkadaşlar, komşular, akrabalar, okul ve iş çevresi gibi dışsal faktörlerden kaynaklanan kısıtlayıcılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal düzeydeki kısıtlayıcılar toplumun kadına hangi algı ile baktığı ve onu bu faaliyet öncesinde veya esnasında nasıl yorumladığı ile ilgilidir.

Tablo 3.1 Ekolojik Model Çerçevesinde Motivasyon Faktörleri ve Engelleyici Riskler

	Bireysel Biyografi **Bireysel Boyut**		**Topluluk Düzeyi**	
	Motive Edenler	**Kısıtlayıcılar**	**Motive Edenler**	**Kısıtlayıcılar**
Görüşmeci 1	"En önemli olumlu etkisi özgür hissetme ve bağımsız hareket edebilme. Kişisel merak üzerinde müthiş bir tatmin duygusu yaratıyor. İstediğiniz her şeyi istediğiniz zamanda yapabiliyorsunuz. Sonra yerli halk ile daha yakın ilişkiler kurabiliyorsunuz. Bu da oranın kültürü hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmanızı sağlıyor."	"Benim kronik birkaç rahatsızlığım var. Birkaç seyahatimde bu rahatsızlıklarım nüksetti. Hasta hane gibi bu durumlara müdahale edebilecek bir yer bulmak zaman alıyor ve bu süre içerisinde kendinizi psikolojik olarak da oldukça kötü hissediyorsunuz."	"Bunu pek çok şeye rağmen yapabiliyor olmak iyi ve güçlü hissettiriyor.. Korkular ile mücadele etme ve başa çıkabilme bir birey olduğun hissi yaratıyor. Kişisel gelişim üzerinde de çok olumlu etkisi var. Farklı dil, din, kültür ve yaşam biçimleri sizin keskin hatlarınız ciddi anlamda törpülüyor."	"Ailem aslında her şeyin üzerinde ciddi bir kaygıya sahip. Onların bu anlamda ön yargıları kaygı anlamında her şeyin üzerinde maalesef. Sonra elbette eşim, ciddi bir endişe taşıyor. Tüm bunlarda haliyle duygu ve düşünce olarak karşılaştığım ön yargılar oluyor."

Görüşmeci 2	"Kendimle baş başa kalmak, doğa ile bütünleşmek, yeni kültürler öğrenmek ve bakış açımı geliştirmek. Kendi planına kendim yapıyor ve kendim uyguluyorum. Kendimle baş başa kalıyorum ve arkadaşlarımın değerini daha iyi anlıyorum. Bir nevi meydan okuma ve korkularımla yüzleşmeyi seviyorum. Bu özgüvenim üzerinde mükemmel bir etki yaratıyor."	"Yalnızsın ve bazen çok sıkıcı olabiliyor. Eğer gecenin bir yarısında trenin varsa korku dolu olabiliyor çünkü ne olursa olsun kız başınasın. Arkadaşlarınla yeni yerler keşfetmek daha güzel ve daha verimli olabiliyor. Çünkü onların bilgileri daha fazla olabiliyor ya da beyin fırtınası yapıp daha fazla yer keşfedebiliyorsun."	"Evine geri döndüğünde yakınlarına aslında kız başına seyahat etmenin hiç de tehlikeli olmadığını anlatabiliyorsun".	"Ailen nasıl yalnız bırakıyor? Ya da tek başına tehlikeli değil mi?" gibi sorular ile çok sık karşılaşıyorum. Gerek yakın arkadaşlarım gerekse ailem bunun aslında çok da normal bir şey olmadığını düşünüyorlar. Bunu bazen sözlü olarak bazen de davranışları ile bana bir şekilde hissettiriyorlar."

Görüşmeci 3	"Yeni arkadaşlar edinme (bu partnerinizle olan seyahatlerinizde pek mümkün olmuyor) çevrenizin genişlemesine ve yeni insanlar tanımanıza olanak tanıyor. Bunlar ile birlikte toplumda bir birey olduğunuzu daha çok hissediyorsunuz ve bu da özgüven üzerinde olumlu etki yaratıyor."	"Tüm kararlar ve seçimlerde sorumluluk yalnızca bende olduğu için bazen planlama konusunda sorunlar yaşıyorum. Örneğin girişken bir partner ile gerçekleştirdiğim bir seyahatte bu anlamda daha rahat ve güvenli hissediyorum. Alternatif olarak daha fazla seçenek ve fikre sahip olabiliyorum."	"Yeni arkadaşlar edinme Bu partnerlerinizle olan seyahatlerinizde pek mümkün olmuyor) çevrenizin genişlemesine ve yeni insanlar tanımanıza olanak tanıyor. Bunlar ile birlikte toplumda bir birey olduğunuzu daha çok hissediyorsunuz ve bu da özgüven üzerinde olumlu etki yaratıyor."	"Kadın kısmı yalnız gezmez, tek başına eğlenilir mi" gibi cümleleri çok duyuyorum. İnsanların büyük çoğunluğu birlikte hareket etmeyi alışkanlık haline getirmiş durumda ve bu onlara anormal geliyor. Çoğu zaman bu gibi durumlar ile karşılaşıyorum."

Görüşmeci 4	"Tam anlamıyla bireysel hareket edebilme, farklı yerler ve kültürler keşfetmek, sosyal ve kültürel anlamda gelişimime katkıda bulunmak için seyahat ediyorum. Tek başına seyahat etmek bana göre kişinin tamamen kendisi için yaptığı en iyi şeylerden bir tanesidir. Kesinlikle çok iyi hissettiriyor. Aynı zamanda özgür hissediyorum. Günlük yaşam biçiminden uzaklaşmama olanak tanıyor, rutinden kurtulmanın en iyi yolu."	"Öncesinde biraz gerilim ve korku hissediyorum. Bu korku aslında çoğu kez gideceğim bölgeye ilişkin bilgimin yetersiz olduğu düşüncesinden kaynaklanıyor. Örneğin, bölgesinin dilini, kültürünü, yasalarını vb. tümüne hâkim olamadığım için biraz tedirgin hissediyorum. Sonra tüm sorumluluğun benim üzerimde olması da bazen çok yorucu olabiliyor. Özellikle eşya vb. şeyleri tek başıma taşımak bazen gergin hissetmeme neden oluyor."	"Aileme ya da yakın çevreme kendi istediğimi özgürce yapabildiği göstermeme bir anlamda kendimi ispatlamama neden olabiliyor. Özellikle toplumun algısının aksine bunu bir kadın olarak yapabildiğimi göstermek güçlü hissettiriyor."	"Çevremdekiler ailem de dâhil olmak üzere bir kadının tek başına seyahat etmemesi gerektiğini düşünüyor. Üstelik kadının yapacağı her şeyde bir başkasına bağımlı olması gerektiği düşüncesi maalesef toplumumuzun bütününe yerleşmiş durumda."

Görüşmeci 5	"Yeni kültürler tanımak, yeni yerler görmek ve keşfetmek hayatta beni en mutlu eden şeylerden biri. Aynı yere iki kez gittiğimde oluyor. Her gittiğimde aynı yerde bambaşka şeyler keşfedebiliyorum. İnsana daha fazla özgüven ve güç veriyor. Özellikle bunu yurtdışı seyahatinde daha fazla hissediyorsunuz. Dahası çok fazla insanla iletişim kurup, kültürlerini daha hızlı tanıyabiliyorsunuz."	"Dil bilgim çok iyi olmadığından yurtdışı gezilerinde yalnız olduğumda bazen anlaşmakta güçlük çekebiliyorum. Ve tek bayan olarak seyahat etmenin zorlukları ile karşılaşabileceğiniz bölgeleri iyi bilmekte gerekiyor aslında. O yüzden araştırarak, bilgi sahibi bir şekilde seyahat etmek gerekiyor. İş durumum en büyük kısıtlayıcım diyebilirim."	"Birçoğunun bu yöndeki algısının aslında yanlış olduğunu onlara göstermek ve onları da buna teşvik etmek bir anlamda beni buna teşvik ediyor diyebilirim."	"Türk kültürü maalesef bir kadının da tek başına da gezebileceği gerçeğini kabullenemiyor gibi. Şu ana kadar ailem ve çevremden herhangi biri bunu dile getirmemiş olsa, tek başıma seyahatlerimin sayısı biraz artsa etraftan tepkiler gelebileceğini hissediyor gibiyim. Çünkü genelde bunu yapan çok fazla insan yok ve sanırım bu insanlarımıza biraz ilginç geliyor."

Görüşmeci 6	"Yeni yerler keşfetme, gezip görme, kafa dinleme ve rahatlama, hep görmeyi istediğiniz hayal ettiğiniz yerleri görme isteği."	"Aslında yaşadığınız topluma göre değişiyor. Ben öncelikle bayan olmam kaynaklı belki ailemden öğrendiğim şeyler ile ilk tek başıma seyahatim öncesinde müthiş bir korku ve güvensizlik hissi duyuyordum. Hala daha bunu aşabilmiş değilim ama oldukça azalttım diyebilirim."	"Elbette endişe taşıyan insanlar oldukça fazla oluyor etrafımda. Aslında onları haksız çıkarmaktan zevk almıyorum sadece onların da bunu yapabileceğini onlara göstermek beni mutlu ediyor. "Şu ana kadar birini buna teşvik edebilmişim değilim ama yine de belki olumsuz bakış açılarını azaltmış olabilirim."	"Seyahatlerimin büyük çoğunluğunda yaptığım şeyin çok tuhaf olduğunu düşünen ve bunu anlamlandırmaya çalışan bakışlar ile karşılaştım. Birçoğu da yanlış bir şey yapıyormuşum gibi bakıyor hatta."

Görüşmeci 7	"Genelde iş amaçlı seyahat ediyorum. Ama bazen bunalıp alıp başımı gittiğim de oluyor tabi. Ben kalabalık seyahatleri sevmiyorum. Belki de liderlik vasfım buna bir sebep diyebiliriz. "Yok, efendim ben burada kalmam, yok efendim onu değil de bunu yapalım" gibi durumlar ile karşılaşmaktan hoşlanmıyorum. Ben nerde istersem orda kalırım nereye istersem oraya giderim."	"Tek başına seyahat ediyorsanız eğer, başınıza gelebilecek her türlü olumsuzlukların sorumluluğunu kendinizin alması gerekiyor. Bu finansal, psikolojik birçok faktörde kendini gösteriyor. Tabi bir de gittiğiniz bölgenin kültürü de çok önemlidir. O kültüre ilişkin en azında az da olsa bir şeyler bilmek ve oraya bu şekilde gitmek gerekiyor. Aksi halde kılık kıyafet gibi birçok şey sizin orada huzurunuzu kaçırabiliyor."	"Öncelikle özgüveniniz artıyor. Kendi ayaklarının üzerinde durabilmek, kendi başınıza kalabildiğinizi kendinize ispatlamak, kendi sorumluluklarınızı alabilmek bunlar gerçekten özellikle de bir bayan için çok gurur verici şeylerdir. Tüm bunlar benim kendimi mükemmel hissetmeme yol açıyor. Tek başına seyahate çıkmayı seven insanların iş bitirici özgüvenli cesur kişiliklere sahip olduğunu düşünenlerdenim."	"Aslında bana göre bu bizim toplumumuzda başlı başına bir problem."

Görüşmeci 8	"En çok iş stresinden bunaldığım ve bu rutinden uzaklaşmak için seyahat ediyorum. Dinlenme ve hoş vakit geçirmek için seyahate çıktığım oluyor tabi ki."	"Fazla bir zorluğu olduğunu düşünmüyorum. Sadece kıyaslamak gerekirse örneğin daha önce hiç gitmediğiniz bir yere bir partner ile gittiğinizde kendinizi daha güven içinde hissediyorsunuz. Tek başınıza olduğunda bir takım korku ve endişeler taşıyabiliyorsunuz."	"Bence tek başına seyahat etmenin en olumlu yanı insanın özgüvenini arttırıyor. Bir defa psikolojik olarak çok iyi hissediyorsunuz. Sonra kafa dinleme, rahatlama imkânı bulabiliyorsunuz. Kesinlikle psikolojiniz üzerinde çok artıları olan bir şey olduğunu düşünüyorum. Kalıp yargıların dışına çıkabiliyor olmak gurur verici bir şey."	"Aslında şu ana kadar gerek ailem gerek yakın çevrem ve gerekse gittiğim yerlerde tek başına seyahat edenlere kadınlara yönelik olumsuz bir ön yargı ile karşılaşmadım."

Görüşmeci 9	"Boş zamanlarımı güzel geçirme arzusu, tatil ve gezi amaçlı, aile ve akraba ziyaretleri amaçlı seyahat ettiğim de oluyor tabi ki."	"Tek başına seyahat etmenin bana göre hiçbir zorluğu yok. İstanbul 'a gerçekleştirdiğim seyahatlerimin dışında kendimi risk altında hissettiğim bir yer yok. Fakat İstanbul 'a da isteksiz bir şekilde gittiğimi söyleyemeyeceğim. Sadece orasını daha güvensiz buluyorum ve elbette bu güzel hissettirmiyor."	"Her anın farkına varabiliyor ve her anın hazzını tek başınıza bağımsız ve özgür bir şekilde yaşıyorsunuz. Bu en güzel yanı, bunların yanında özgüven ve psikoloji üzerinde de çok sayıda olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum."	"Tümünü şu şekilde özetleyebilirim: "Kadın asla tek başına bir şey yapmamalı ve yaptığında ya yapamaz yani bunu başaramaz ya da farklı bir amaç doğrultusunda bunu yapıyordur diye düşünülüyor. Bunu toplumun genelinde görmek ve deneyimlemek oldukça mümkün."

Görüşmeci 10	"Bunun bir çeşit kendinle baş başa kalma, kendini tanıma, zorluklar esnasında neler yapabildiğini görebilme, başarabilme ve gerçekten dinlenebilme olarak görüyorum."	"Tedirginlik ve hep diken üstünde dikkatli olmak zorunda kalmak. Ama alışınca daha doğrusu öğrenince bu zorluklar aşılıyor. Ancak hala tek başına kendi aracımla uzun mesafe sürüş yapmaya cesaretim yok."	"Maddi yönden daha net bir bütçeye sahip olursunuz, yanınızda her an yeni bir masraf çıkaracak arkadaşlar çok cazip değil. Her an gezmek istemeyebilirim ama bir grup ile hareket edince istemediğiniz etkinliklere de katılırsınız. Çocuksuz seyahat etmenin yolu arkadaşsız seyahat, yani tek başına seyahattir."	"Aslında ben tek başına seyahat eden kadınlara yönelik herhangi bir kalıp yargıya maruz kalmadım. *Çünkü çoğunlukla tek başına seyahat ettiğimi kimseye çaktırmamaya özen gösteririm."*

Görüşmeci 11	"Bulunduğum ortamdan ayrılıp biraz nefes almak, çok fazla özgür olmak, kimseyi görmek istemeyeceğin zamanlarda veya çekemeyeceğin zamanlarda kafa dinlemek için iyi olur."	"Yanınızda kimsenin olmaması, o anki duyguların anlatılmak için sonraya bırakılması heyecanını kaybetmesi, yanında biri varken daha cesaretli oluyor insan. Gittiğin yerlerde karşılaştığın durumlarda fikir alış verişi yapacak birinin olmaması kötü bir durum."	"Tek başına seyahat etmek birçok anlamda güzel hissettiren bir şey. Fakat ben tek başıma gerçekleştirdiğim neredeyse tüm seyahatlerimi mecburiyetten tek başıma gerçekleştiriyorum. Aslında bunu yapabiliyor olmak bile yakın çevrem ve ailemin övgü ile yaklaşmasına neden oluyor."	"Tek başına seyahat etmenin herhangi bir olumsuz yanı ve kısıtlayıcısı olduğunu düşünmüyorum. Gerek ailem gerekse arkadaşlarımdan şu ana değin herhangi bir eleştiri ya da olumsuz yorum almadım. Fakat benim bir seçme şansım olsa çoğunda tek başıma seyahat etmeyi seçmezdim."

Görüşmeci 12	"İnsan tek başınayken daha çok tadına varıyor bir şeylerin bence daha özgür hissediyor ve kimseye bağlı olmuyorsun. Ne istersen onu yapıyorsun."	"Herhangi bir kısıtlayıcım yok. İstediğim zaman istediğim yere gidebilecek kadar kararlı ve istekli hissediyorum."	"Eğer ben kararımı vermişsem benim için hiçbir kısıtlayıcı faktör söz konusu olamaz. "*kısıtlamalar benim için değil "*. Pek ilgilenmem sonuçta ben kendimi biliyorum herkesin yetişme ortamı farklıdır. Sonuç olarak şunu söyleyeyim "şu an bana dünyanın bir ucuna gidilecek deseler eğer içimde bir merak uyandırdıysa o yer hiç düşünmem giderim."	"Şu ana kadar tek başıma yaptığım hiçbir seyahatimde ailemden "tek başına mı gideceksin" gibi tek bir söz duymadım. Fakat çevremden zaman zaman bu gibi şeyler işitiyorum. Özellikle Amerika seyahatimde oldukça fazla maruz kalmıştım. Biraz ön yargılı yaklaşılıyor ya da tehlikeli bir şey olarak düşünülüyor."

Görüşmeci 13	"Tek başına seyahat etmek kafa dinleme açısından güzel, aynı zamanda nereye ne zaman gitmek istediğinize siz karar verdiğiniz için sürekli bir programa uymak zorunda kalmıyorsunuz. Ama benim asıl tek başına etme nedenlerim izin zamanlarımın ve tatil bütçemin arkadaşlarım ile uyuşmaması ve çok sık iş nedenli seyahat etmek zorunda olmamdan kaynaklanıyor."	"Bütün ayrıntıları önden planlamak gerekiyor. Ayrıca sürekli tek başına olmak sıkıcı olabiliyor bu nedenle tek başına tatillerimi kısa tutuyorum. Bir de dil sorunu var elbette. Örneğin, bir keresinde İspanya'da trende bavulum karıştı, bendeki bavulu teslim ettim fakat kendi bavulumu bulamadım. Dil konusunda problem yaşadım çünkü polisler İngilizce bilmiyorlardı. Bu durumda yalnız olmak hoş olmuyor, genellikle böyle zamanlarda yanınızda birinin olmasına çok ihtiyaç duyuyorsunuz."	"Tek başına seyahatin zannedildiği gibi sıkıcı bir şey olmadığını hatta bunun aksine çok sayıda olumlu yanlarının olduğunu arkadaşlarınıza ya da akrabalarınıza bunu deneyimleyen biri olarak anlatabiliyorsunuz. Bir konu hakkında yanlış bir fikre sahip olmak son derece kötü bir şey sonuçta."	"Şu ana herhangi bir olumsuz eleştiri almadım Fakat genel olarak tek başına seyahat ve tatilin sıkıcı olabileceği düşünülüyor."

Görüşmeci 14	"Seyahatlerini tek başıma geçiyor olmam bir anlamda zorunluluktan kaynaklanıyor. Ama tek başına seyahati keyifli buluyorum. Kendi kendimle kalmayı ve düşünmeyi çok seviyorum. Kesinlikle bu anlamda ciddi bir doyum elde ediyorum."	"Tek başına seyahatin aslında çok sayıda olumsuz yanı ve engelleyici yönü yok. Benim için en zor yanı bazen hislerimi o anda biriyle paylaşmak istiyor olmam ve o esnada bunu yapamamam, bu biraz kötü oluyor. Bazen muhabbet de etmek istiyor insan, elbette bu da mümkün olamıyor."	"Kendimce ülkemde pek çok yeri gezdim. Fakat ne ailemden ne iş arkadaşlarımdan ne sosyal yaşamımdaki hiç kimseden ön yargılı bir durum ile karşılaşmadım. Bu elbette benim tek başıma seyahat etmem de beni cesaretlendiren ve bunu yapmamı sürdürmememde etkili olan en önemli şeydir."	"Şu ana kadar yaptığım hiçbir seyahatte çok şükür ki hiçbir sorun yaşamadım. Beni engelleyecek herhangi bir şeye maruz kalmadım."

Görüşmeci 15	"Deşarj olmak ve toparlanmak tek başıma seyahat etmemin asıl nedenleridir. Bir de çalışma ve sosyal yaşamımda yeterince insan görüyorum. Aslında bir anlamda değişik bir şey yapıyormuş gibi hissediyorum. Daha huzurlu zaman geçiyorum ve daha özgür oluyorum."	"Ulaşım, fiyatlar ve güvenlik üzerinde normalde yaptığınızda çok daha fazla plan yapmak durumunda kalıyorsunuz."	"Yakın çevremden bunu destekleyici şeyler duydum. Ailemin tepkisini çok net ölçemediğim için ilk başlarda onlara "yalan söylüyordum". Sonraları bunu engellemeyeceklerine inanç geliştirdiğimde onlarla da gerçeği paylaştım."	"Aile çoğu zaman endişeli oluyor. Ya da biz öyle olduğunu veya olması gerektiğini düşünüyoruz. Bu anlamda ben de bir süre bir sorun yaşadım. Beni onlara karşı yalan söylemeye bu gerçek itmişti."

Görüşmeci 16	"Genellikle iş amaçlı yalnız seyahat ediyorum. Tatil amaçlı yalnız seyahatlerimin sayısı da fazladır. Tek başına yaptığınız seyahatlerinizde istediğiniz şeyi istediğiniz şekilde yapabiliyorsunuz. Birine bağlı olmak durumunda kalmıyorsunuz."	"Herhangi zor bir durumda yardımcı olacak kimsenin olmaması en zor durum bence."	"Hiç kimseden buna yönelik olumsuz bir yorum almadım. Destek oldular ve takdir ettiler."	"Özellikle ülkenin doğusunda tek başına seyahat eden kadınların 'davetkâr' oldukları algısının çok yüksek olduğunu düşünüyorum."

Görüşmeci 17	"Gezip, görme ve öğrenme merakı olan bir insanım. Farklı zamanlarda farklı şeyler yapmaktan hoşlanırım."	"Tek başına seyahat etmek gerçekten kolay değil. En başta bir bayan olarak tabi ki. Etrafımızda görüyoruz ve haberlerde çoğu kez karşılaşıyoruz. Kadına şiddet olsun, taciz olsun en ilk sırada olanlar bunlar. Hiçbir suçu yokken insanlar tacize uğruyor ve öldürülüyor. Hiç bilmediğin bir yerde bir yabancısın ve tek başınasın. Ne kadar önlem almış olursan ol bazen bulur seni engel olamazsın. Kadınsın ve tek başınasın bu çok dikkat çekebiliyor bazen."	"En başta insanın sahip olduğu bu önyargıları böylelikle yok olmaya başlıyor. Kadınların da tek başına seyahat edebileceği, onların da isteyince tek başına bir şeyler yapabileceğini öğreniyor ve öğretiyoruz. Önyargılar kalkınca zamanla kendine güven artabilir ve kadınlar da artık sık sık tek başına seyahat etmeye başlar. Daha özgür bir yapı ve kendine özgüven daha çok artar. Bence her kadın isteyince bazı şeyleri tek başına yapabilmeli ve bunu bir şekilde yakın çevresine ve ailesine gösterebilmeli."	"Çoğu aile gibi benim de en büyük kısıtlayıcım ailemdi ama ben bir şekilde onlara kendi başıma bir şeyler yapabileceğime inandırdım ve zamanla gördüler ki ben artık bazı şeylerin tek başına üstesinden gelebiliyorum. Kız çocuğu ve ailenin tek çocuğu olmak çok zor ama ben aileme bu durumu kabul ettirdim ve ailem de artık benim her zaman yanımda diyebilirim."

Görüşmeci 18	"Yeni yerler görme isteği, farklı kültürleri-yerleri tan ima, yeni insanlarla kaynaşma, özgür hissetme, rahatlama, özlem, aşk, keşif… Bunlara ek olarak Tek başıma kendimi daha rahat hissediyorum. Çünkü kendi kafama, duygularıma ve hareketlerime göre yargısızca yaklaşabilecek insanları zor buluyorum."	"Tek başına seyahatte, özellikle sıkıştırılmış kişilik içinde olan insanların zarar verme olasılığı yüksek. Yani kastetmek istediğim ailesi tarafından baskılanmış, istediklerini yapamamış, özellikle cinsel açıdan kendini bastırmış ya da bastırılmış olan insanların yalnız başına seyahat eden bir kadını gördüklerinde taciz etme, köşede kenarda sıkıştırma, hatta zarar verme-cana kast etme durumları yüksek. Beni korkutan insan turudur bunlar. Bunlar elbette tek başına seyahat etmenin en zorlu yanları…"	"Tek başıma seyahat ettiğimde kendimi insanlara daha açık hissediyorum. Çünkü yol yordam öğrenmek için sormam-soruşturmam gerekiyor ve yanımda kimse olmadığı için bunu birebir iletişimle sağlıyorum, kimisi cay ısmarlıyor, kimisi yemek ikram ediyor. Kısacası yeni arkadaşlar ediniyor, arkadaşlarıma ve aileme iyi örnekler götürebiliyorum."	"Seyahat öncesi karşılaştığım kısıtlayıcılarım zaten ya ailem, ya işim, ya maddiyat."

Görüşmeci 19	"Daha çok iş amaçlı tek başıma seyahat ediyorum. Tabi ki tatil amaçlı yalnız seyahatlerim de oluyor. Yalnızken daha fazla şey gezip görebiliyorsunuz. Çevreyi keşfedebilme şansınız oldukça yüksek oluyor. Çünkü aksi durumda bu gibi zamanları partneriniz ile geçirmek zorunda kalıyorsunuz."	"Zaman zaman sıkıcı olabiliyor. Özellikle iş amaçlı seyahat ettiğimde bazen yanımda birilerinin olmasını istiyorum. Tatil amaçlı seyahatlerde çok sık yaşadığım bir zorluk değil ama…"	"Ailem ve arkadaşlarımdan ya da iş çevremden şu ana kadar bu konuda olumsuz bir eleştiri almadım."	"Gittiğini bölgede zaman zaman yeni tanıştığı ya da iletişim kurmak zorunda olduğu kişilerin ön yargıları ile karşılaşan birkaç tanıdığım var. Bu biraz motivasyon kırıcı olabilir ama ben maruz kalmadım."

Görüşmeci 20	"İnsan bazen her şeyden biraz uzak olmak istiyor. Yaşadığı şehri, evini hatta komşularını bile özlemek istiyor. Kendi kendine vakit geçirmekten hoşlanan insanlar için tek başına seyahat muazzam bir şey. Çok özgür ve tam bağımsız olmak mükemmel bir duygu. Bir de korkularınızla yüzleşiyorsunuz. Belli bir süre sonra onlar sizin korkularınız olmamaya başlıyor."	"Örneğin, yanınızda bir partner ile gittiğinizde tüm dikkatinizi gezmeye ve eğlenmeye veriyorsunuz. Fakat tek başınıza olduğunuzda geçtiğiniz sokakları, otogarı, durakları vb. birçok şeyi iyi izlemek ve öğrenmek zorundasınız. Aksi halde kaybolma ya da ciddi bir zaman kaybı gibi sorunlar yaşayabiliyorsunuz. Bir de her ne kadar cesaretli biri olursanız olun tek başınıza yaptığınız bir seyahatte az da olsa ürkek bir ruh haline bürünüyorsunuz. Bu güçlü olmayı seven insanlar için kötü bir deneyim oluyor."	"Benim tek başıma yaptığım tüm seyahatlerim arkadaş çevremde övgü konusu oldu. Neredeyse tümü çok güzel bir şey yaptığım algısına sahip… Belki onları henüz buna teşvik edemedim ama şu an içlerinden pek çoğunun bunu en az bir kez yapmak için can attığından eminim."	"Ailem açıkçası bundan pek hoşlanmıyor. Genellikle onlarda bu rahatsızlık uyandırıyor. Çeşitli bahaneler ile bunu engelleme girişimlerinde bulunuyorlardı başlarda fakat şimdi pek yapmıyorlar. Endişe ve korku hali hâkim. Güvenliğim ve sağlığımdan endişe duyuyorlar. Kronik alerji rahatsızlığım var, bu onlarda ciddi bir kaygı yaratıyor."

Bireysel düzeyde, kadını tek başına seyahat etmeye yönelten çok sayıda güdüden söz etmek mümkündür. Özgür hissetme ve bağımsız hareket edebilme en temel güdü olarak verilebilir. Kişinin istediğini istediği zamanda yapabileceği düşüncesi onu tek başına seyahat etmede büyük ölçüde motive etmektedir (Görüşmeci 1). Yeni kültürler ve yaşam biçimleri keşfetme, doğa ile bütünleşme ve yeni insanlar tanımak bir diğer güdüleyici faktördür. Tek başına seyahat bu anlamda bir kişinin kendisi için yaptığı en iyi şeylerden bir tanesi olarak tanımlanabilmektedir (Görüşmeci 4). İş stresinden kurtulmak ve sıradana dönüşmüş bir yaşam biçiminde bir değişiklik meydana getirmek de tek başına seyahat etmede etki sahibi olan faktörler arasındadır (Görüşmeci 8). Bunu kendini ispatlama ve bazı zorlukların üstesinden gelebildiği duygusunu yaşamak için tercih eden kadın seyahatçilerin varlığından söz etmek de mümkündür (Görüşmeci 10). Tüm bu motive eden faktörlerin yanında yalnızca kişinin arkadaşları ya da yakın çevresi ile tatil zamanları uyuşmadığı için tek başına seyahat etmek zorunda kalması durumundan da bahsetmek mümkündür (Görüşmeci13).

Bireysel düzeydeki kısıtlayıcıların başında kişinin seyahati öncesinde biraz gerilim ve korku hissetmesi gelmektedir. Bu korku çoğu zaman kişinin gideceği bölgeye ilişkin bilgisinin az olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında dil, kültür ve yasalar da seyahat öncesinde tedirginlik yaratan faktörler arasındadır (Görüşmeci 4). Bireysel kısıtlayıcıların varlığı ve yoğunluğu aslında toplumdan topluma da değişiklik göstermektedir. Toplumsal anlamda oluşmuş kalıp yargılar da kadınların bireysel kısıtlayıcıları üzerinde etki sahibidir. Örneğin, kadının tek başına seyahatinin güvenilir olmadığının düşünüldüğü bir toplumda büyümüş ve yine o toplumda yaşayan bir kadın haliyle bunu risk ve tehlikeler ile dolu bir deneyim olarak görecektir. Aksini ispat eden bir deneyim edinene kadar ise temel kısıtlayıcısı kendisi olacaktır (Görüşmeci 6). Bireysel düzeyde gelişen kısıtlayıcılardan bir diğeri ise kadının biyolojisi gereği erkekten daha güçsüz olduğu varsayımından kaynaklanmaktadır. Fiziksel anlamda kendini daha güçsüz hisseden kadın taciz, cinsel saldırı ya da gaspa uğrama endişesi taşımaktadır. Bu gibi tehlikeler ile karşı karşıya kaldığında kendini koruyamamaktan veya bu durumdan fiziksel veya psikolojik anlamda zarar almaktan korkmaktadır. Bu düşünce ve ihtimaller seyahati öncesinde kadında endişe ve korku hali yaratmaktadır (Görüşmeci 10).

Topluluk düzeyinde, kadınları tek başına seyahat etmeye güdüleyen temel faktör bir kadının aile, arkadaş, akraba, iş ve yakın çevresinin eleştirel tutumuna karşı bunu yapabildiğini onlara ispatlama güdüsü gelmektedir. Elbette ki burada asıl amaç oluşan bu

kalıp yargıları ortadan kaldırmayı başarabilmektir. Sonrasında bu duruma ön yargılı yaklaşan kişileri buna teşvik edebilmek ya da bu ön yargıları tamamen törpüleyebilmektir. Topluluk düzeyinde kişileri tek başına seyahat etmeye güdüleyen tüm bu faktörler aynı zamanda kadınların kendilerine olan öz güvenleri üzerinde büyük ölçüde olumlu etki yaratmaktadır (Görüşmeci 1).

Bu çalışmada topluluk düzeyinde var olan kısıtlayıcılar en yoğun karşılaşılan kısıtlayıcı faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile başta olmak üzere, eş, yakın çevre ve iş arkadaşları topluluk düzeyindeki kısıtlayıcıların temel kaynaklarıdır. Özellikle aile geleneksel bir yapıya sahip olduğunda bu konuda daha hassas ve kaygılı olmaktadır. Diğer bir kısıtlayıcı faktör olarak eş verilebilir. Elbette buradaki kısıtlayıcıların her zaman kadının tek başına seyahat etmesine izin vermeme ya da bu noktada tartışma vb. durumlar yaratma olduğunu söylemek mümkün değildir. Topluluk düzeyindeki aile ve eş kısıtlayıcı faktörleri bunu engellemeye çalışanlar değil, bu durum üzerinde endişe ve kaygı taşıyarak belki de kişinin daha tedbirli ve planlı olması amacını taşıyabilmektedir. Fakat yine de bu gibi durumlar kişilerde bireysel düzeyde engelleyicilere dönüşme riski taşımaktadır (Görüşmeci 1). Bunun yanı sıra, belirtildiği üzere arkadaş ve iş çevresi de topluluk düzeyindeki kısıtlayıcı faktörlere kaynak olarak gösterilebilmektedir. “Tek başına tehlikeli değil m?”, “ailen seni nasıl yalnız bırakıyor?”, “kadın kısmı yalnız gezer mi hiç?” ve “tek başına eğlenilir mi?” gibi kadınlara yöneltilen sorular topluluk düzeyindeki kısıtlayıcı faktörlere örnek olarak verebileceğimiz ifadelerden bir kaçıdır (Görüşmeci 2,3).

Sağlık durumunun da yoğun olarak topluluk düzeyindeki kısıtlayıcılar üzerinde etki sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Kronik bir rahatsızlığa sahip olan bir kadın bu durum kaynaklı ailesi, eşi, arkadaş ve yakın çevresi üzerinde daha fazla endişe hali yaratmaktadır. Elbette söz konusu taraflar kişinin böyle bir deneyim esnasında çaresiz kalmasından ve bu durumun kötü bir şekilde sonuçlanmasından korkmaktadır (Görüşmeci 20). Seyahati esnasında kronik rahatsızlığının nüksettiği bir kadın görüşmeci belki de tek başına seyahatin en zor yanlarından birinin bu durum olabileceğini ifade etmiştir. Rahatsızlığı esnasında ilk olarak psikolojik anlamda kendini çok güçsüz ve çaresiz hissettiğini, ikinci olarak da ilk müdahaleyi yapacak bir yere ulaşmada ciddi bir zaman zaman ve güç kaybettiğini ve sonuç olarak bu durumun kendisinde ciddi bir tahribat yarattığını ifade etmiştir (Görüşmeci 1).

Görüşmecilerin büyük çoğunluğu toplumsal düzeyde kadınların tek başına seyahat etmesini engelleyen kısıtlayıcıların var olduğu konusunda hem fikirdir. Bir kısmı bu kısıtlayıcılardan doğrudan etkileniyor veya engelleniyorken, bir kısmı kendi deneyimlerinden ziyade yakın çevresinden aldığı duyumlar neticesinde toplumsal düzeydeki kısıtlayıcıların varlığından söz etmektedir. Örneğin, şu ana kadar tek başına deneyimlediği seyahatlerinin hiç birinde gerek bireysel gerekse topluluk düzeyinde bir kısıtlayıcıya maruz kalmamış bir görüşmeci Türk kültürün bir kadının tek başına seyahat edebileceğini kabullenemiyor olduğunu ifade etmiştir. Bunun nedeni olarak bu deneyimi yaşayan kadınların sayısının çok az olduğunu belirtmiş ve bu nedenle de bu kadınların topluma ilginç geldiklerini eklemiştir (Görüşmeci 5). Diğer bir görüşmeci kadınların tek başına seyahat etmesine yönelik olan toplumsal algının başlı başına bir sorun hatta bir tabu olduğunu vurgulamıştır. Fakat günümüzde şartlar değiştikçe bu tabuların da giderek yıkılacağı kanısı taşıdığını belirtmiştir (Görüşmeci 7).

Toplumsal düzeydeki kısıtlayıcıların seyahatin yapıldığı bölgeye göre değişiklik gösterebileceğini de söylemek mümkündür. Örneğin, bir görüşmeci özellikle ülkenin doğusunda tek başına seyahat eden kadınların 'davetkâr' oldukları algısının varlığından söz etmiştir (Görüşmeci 16). Topluluk düzeyinde kısıtlayıcı faktörlere maruz kalan görüşmecilerin birkaçı aynı anda toplumsal düzeydeki kısıtlayıcıların varlığına da değiniştir (Görüşmeci 1, 2, 3, 18, 20). Burada toplumsal anlamda var olan kalıp yargıların topluluk düzeyindeki kısıtlayıcılar üzerinde etki sahibi olduğunu belirtmek mümkündür. Kadının engellenmesi sorunun aslında toplumsal bir sorun olduğuna değinen bir görüşmeci "kızını dövmeyen dizini döver" atasözüne vurgu yapmıştır. Ailesinde hala zaman zaman bu ifadenin tekrarlandığını ifade ederek böyle bir toplumda kadına atfedilen şeyin bir adım geri çekilmek olduğunun özenle altını çizmiştir. Böyle bir toplumda yaşayan aile fertlerinin "kızını dövmeyen dizini döver" ifadesini haklı bularak yetiştirildiklerini ve sonraki yaşamlarında kendi çocuklarını da bu algı dâhilinde yaşamaya mecbur bıraktıklarını savunmuştur (Görüşmeci 20). Bu toplumsal bağlamda bir algının topluluk düzeyindeki algıya daha etki ettiğine iyi bir örnek olarak verilebilir.

Tüm bunlara ek olarak tüm seyahatleri boyunca gerek bireysel ve topluluk düzeyinde gerekse toplumsal düzeyde hiçbir kısıtlayıcıya maruz kalmayan kadın görüşmecilerin varlığından söz etmekte mümkündür. Tek başına seyahatin özgürlük ve bağımsız hissetme gibi çok sayıda güzel yanı olmasına rağmen kısıtlayıcı faktörler ile hiç yüzleşmemiş bir

görüşmeci neredeyse tüm seyahatlerini iş nedeniyle zorunlu olarak tek başına geçirdiğini vurgulayarak aslında seçme şansı olsa bir partner ile seyahat etmeyi yalnız seyahat etmeye tercih edeceğini belirtmiştir (Görüşmeci 11). Herhangi bir kısıtlayıcıya maruz kalmadığını ifade ve iş amaçlı olarak zorunluluk dâhilinde yalnız seyahat ettiğini ifade eden bir diğer görüşmeci bunu son derece keyifli bulduğunu ve aile, yakın çevre ve toplumsal anlamda hiçbir olumsuzluğa maruz kalmadığını belirtmiştir (Görüşmeci 13,14). Bunlara ek olarak yine iş amaçlı ve zorunlu olarak tek başına seyahat eden bir kadın görüşmeci hiçbir kısıtlayıcının söz konusu olmadığını fakat gittiği bölgede iletişim kurmak zorunda olduğu veya yeni tanıştığı kişilerin olumsuz tutum ve davranışları ile karşı karşıya kalan tanıdıklarının olduğundan bahsetmiştir (Görüşmeci 19).

Tablo 3.2 Bireysel ve Topluluk Düzeyinde Tespit Edilen Motivasyon ve Kısıtlayıcılar

Ekolojik Modelde Kısıtlayıcılar Düzeyi			
Bireysel Düzey		**Topluluk Düzeyi**	
Motivasyonlar	**Kısıtlayıcılar**	**Motivasyonlar**	**Kısıtlayıcılar**
Özgür hissetme Bağımsız hareket edebilme Farklı yerler ve kültürler keşfetme Yeni insanlar ile tanışma isteği Kişisel merak Rutinden uzaklaşmak İş stresini atabilme	Korku ve endişe Sağlık sorunları Tüm sorumluluğun kişinin kendisinde olması Gidilecek bölgeye ilişkin bilgi yetersizliği (Dil, kültür, yasa vb.) Tedirgin ve sürekli dikkatli olma durumu	Kendini ispatlama Kalıp yargıları değiştirme isteği Özgüven geliştirme Diğerlerini bu deneyime teşvik etme arzusu Duruma ilişkin ön yargıları kırma isteği Aile ve yakın çevrenin duruma yönelik bakış	Aile, eş ve yakın çevrenin duyduğu endişe ve içinde bulundukları korku hali Bir kadının yalnız seyahat etmemesi gerektiği düşüncesinin aile, iş ve arkadaş çevresi gibi pek çok kanaldan gerek sözlü gerekse davranışsal olarak yansıtılması İş yaşamında zaman zaman baş gösteren

Kişinin kendisiyle kalma arzusu Kişinin korkuları ile yüzleşme isteği	Fikir alışverişi yapılamaması durumu Kişinin duygu ve düşüncelerinin istediği anda paylaşamaması	açıcında olumlu yönde değişimler sağlama Finansal açıdan daha belirli bir bütçeye sahip olabilme (planlanmamış harcamaların bir diğer kişi tarafından baş göstermeyecek olması) Sosyal ilişkilerde daha dışa dönük olabilme imkânı yaratması	izin ve ücret gibi sorunlar Gidilen bölgede iletişim kurulan kişilerin sergiledikleri tavrın olumsuz yönde olması

Tablo3.1'de ekolojik model çerçevesinde detaylı olarak yorumlanan verilerden hareket ile Tablo3.4'te tek başına seyahat eden kadınların bireysel düzeydeki motivasyonları ve kısıtlayıcıları ile topluluk düzeyindeki motivasyonları ve kısıtlayıcıları tespit edilmiştir.

Tablo 3.3 Sosyo-Bilişsel Kısıtlayıcılar

	SOSYO-BİLİŞSEL KISITLAYICILAR			
	Kadınların Tek Başlarına Seyahat Etmelerine İlişkin Olarak Tespit Edilen Kalıp Yargılar			
Görüşmeciler	**Kadını İkincil Kılan, Aşağılayan Nitelendirmeler**	**Sözlü Taciz**	**Cinsel Taciz**	**Ötekileştirme**
Görüşmeci 1	"***Toplum tek başına seyahat eden kadını "aşifte, fahişe" olarak adlandırıyor"***	"Evet, yaşadım. Bir kadının tek başına seyahat etmesi toplum içim makul bir durum değil. Toplum tek başına seyahat eden kadını "aşifte, fahişe" olarak adlandırıyor. En ciddi sorun taciz. Bu her zaman cinsel anlamda olmayabiliyor. Hatta çoğu zaman sözlü olarak yaşanıyor. En rahatsız edicisi ise üzerime yöneltilen bakışlar. Ben en çok bundan rahatsızlık duyuyorum. Ötekileştirmeye çalışan bakışlar ile çok kez karşılaştım. Herhangi bir durum karşısında yardımcı olmak amacı ile yanıma gelenler dahi "aslında orada olmamam gerektiğini" ifade ediyorlar. Bu bahsettiğim durumların tümü ile neredeyse şu ana kadar gerçekleştirdiğim tüm yalnız seyahatlerimde karşılaştım". Toplum kadının tek başına seyahat etmemesi gerektiğini düşünüyor. Algılar hatta "sex işçiliği" şeklinde bile olabiliyor. Ailem aslında her şeyin üzerinde ciddi bir kaygıya sahip. Onların bu anlamda ön yargıları kaygı anlamında her şeyin üzerinde maalesef. Sonra elbette eşim, ciddi bir endişe taşıyor. Tüm bunlarda haliyle duygu ve düşünce olarak karşılaştığım ön yargılar oluyor.		

Görüşmeci2	"***Ailen nasıl yalnız bırakıyor?" ya da kız başına tehlikeli değil mi?"***	Tur ile Fasa (Tanger gitmiştim. Orada rehber ile gezdiğimiz bir kaç yerlerden sonra kendi kendime gezmeye karar verdim ve az kalsın saldırıya uğruyordum. Allah'tan para vererek kendimi kurtarabildim. Durumu rehbere izah ettiğimde "gruptan ayrılmamak en iyisi" cevabini aldım. Avrupa'da yaptığım seyahatlerin neredeyse hiç birinde kadınların tek başına seyahat etmesine yönelik bir kalıp yargı ya da olumsuz bir şey ile karşılaşmadım. Fakat Türkiye ve Fas'ta bir takım sorunlar yaşadım. "Ailen nasıl yalnız bırakıyor? Kız başına tehlikeli değil mi? Gerek yakın arkadaşlarım gerek ailem bunun aslında çok da normal bir şey olmadığını düşünüyorlar. Bunu bazen sözlü olarak bazen de davranışları ile bana bir şekilde hissettiriyorlar. Ya da maalesef yerli erkeklerin yanlış bakışlarına maruz kalmışlığım da var.
Görüşmeci3	***"Kadın kısmı yalnız gezmez ya da tek başına eğlenilir mi"?***	Yurtdışında seyahat etmeyi daha güvenilir bulunuyorum. Yurtiçinde ise özellikle doğu bölgelerinde aynı durumun geçerli olduğunuz söyleyemeyeceğim. Daha muhafazakâr toplumlarda özellikle daha riskli oluyor. Doğu bölgesine şu ana kadar tek başıma bir seyahatte bulunmadım ve şu an için bulunmayı da düşünmüyorum. Özellikle o bölgelerde kadına iyi gözle bakılmıyor. Aslında bunu toplumun genelinde de görmek mümkün. Örneğin, "kadın kısmı yalnız gezmez" ya da "tek başına eğlenilir mi" cümlelerini duyuyorum. Bir kadın tek başına seyahat ettiğinde sanki orada "çok farklı" amaçlar için bulunuyormuş gibi düşünülüyor. Çoğu zaman bunu ima edecek söylemlere de maruz kalıyorum. Fakat şu ana kadar herhangi bir tacize uğramadım.

Görüşmeci4	***"Bir kadının yapacağı her şeyde bir başkasına bağımlı olması gerektiği düşüncesi"***	Türkiye'de şehirlerarası seyahatlerimde kendimi daha tedirgin ve güvensiz hissediyorum (özellikle iç Anadolu be doğu Anadolu bölgelerindeki şehirlere). Karayolu ile gerçekleştirdiğim seyahatlerimde kendimi daha huzuruz hissediyorum. "Bir kadının yapacağı her şeyde bir başkasına bağımlı olması gerektiği düşüncesi" maalesef toplumumuzun bütününe yerleşmiş durumda.
Görüşmeci5	***" Tek başıma seyahatlerimin sayısı biraz artsa etraftan tepkiler gelebileceğini hissediyor gibiyim".***	Türk kültürü maalesef bir kadının da tek başına da gezebileceği gerçeğini kabullenemiyor gibi. Kimse bunu dile getirmiş olmasa da, tek başıma seyahatlerimin sayısı biraz artsa etraftan tepkiler gelebileceğini hissediyor gibiyim. Çünkü genelde bunu yapan çok fazla insan yok ve sanırım bu insanlarımıza biraz ilginç geliyor.
Görüşmeci6	***"Aslında bir genellemek yapmak istemiyorum ama sizin sözde zayıflığınızdan yararlanmaya çalışan 'aciz' insanların" sayısı maalesef fazla"***	Özellikle geç saatlerde dışarıda bulunduğumda birkaç kez *sözlü taciz* yaşadım fakat en sık yaşadığım ve rahatsızlık duyduğum şey *kötü bakışlar.* Tuhaf bir şekilde *yanlış bir şey yapıyormuşum algısıyla* bakıyorlar ya da ben öyle hissediyorum fakat bunu çok kez yaşadım.
Görüşmeci7		Aslında bana göre bir kadının bizim toplumumuzda tek başına seyahat etmesi başlı başına bir problem.

		Ama günümüzde şartlar değiştikçe bu tabuların git gide yıkıldığı ya da yıkılacağı kanısındayım.
Görüşmeci8		Ben şu ana kadar yaptığım seyahatlerimin neredeyse hiç birinde herhangi bir olumsuz yargı düşünce ya da tavır ile karşılaşmadım.
Görüşmeci9	***"Kadın asla tek başına bir şey yapmamalı ve yaptığında ya yapamaz yani bunu başaramaz ya da farklı bir amaç doğrultusunda bunu yapıyordur"***	Ben kısıtlayıcıları kişilerin kendilerinin oluşturduğuna inanıyorum. Biz müsaade etmediğimiz müddetçe herhangi bir faktör tarafından kısıtlanamayız. Gerek aile, gerek arkadaş ya da iş çevresi gerekse toplum biz onlara izin verdiğimiz ölçüde bizim üzerimizde söz sahibi olabilirler. Bu nedenle ben kişilerin dikkatlerini özgürlüklerine vermeleri gerektiğini düşünüyorum. Ben şu ana kadar herhangi bir kısıtlayıcıya maruz kalmadım. Ama toplumun genel algısının ne olduğunu biliyorum. "Kadın asla tek başına bir şey yapmamalı yapıyorsa da farklı bir amaç doğrultusunda bunu yapıyordur" diye düşünülüyor.
Görüşmeci10	***"Büyüklerimizin at hırsızı olarak tabir ettikleri iki kişi tarafından takip edildim"***	Açıkçası Yeni Zelanda, Kanada, Amerika, Malezya ziyaretleri yapmış ve yeri geldiğinde 12 saat hiç tanımadığım bir adamla yan yana koltuklarda 12 saatten fazla hiçbir problem yaşamadan yolculuk etmiş biri olarak kendimi '*tek başına seyahat etmeye uygun'* görürdüm. Taki.. Çanakkale-Gökçeada seyahatim için hiçbir 'tedirginlik' ön hazırlığı yapmadan adeta bir başka mahalleye şehir içi otobüsüyle gider gibi hazırlanmıştım (makyaj, güzel kıyafetler vs). Çünkü yakın bir mesafe ve edindiğim tecrübeye göre gemi seyahatleri her zaman daha sakin ve güvenlidir. Ancak işler hiç de böyle gelişmedi. Gülümseyerek mutlu bir biçimde

		gemideki yerime oturdum. Gezi gruplarından orta yaşlı hanımlarla sohbet ettim. Daha sonra onlar topluca gemi içinde gezmek ve fotoğraflar çekmek için yanımdan ayrıldılar. Aniden yanıma, büyüklerimizin 'at hırsızı kılıklı' diye tabir ettiği iki kişi oturdu. Ne kalkabileceğim ne de gözümü kaçırabileceğim bir alan bırakmadılar ve hiçbir yere değil direkt bana bakıyorlardı. Haliyle çok tedirgin oldum. Kafamdaki tek soru amaçlarının ne olduğuydu, hırsızlık? Taciz? Bilemeyiz. Hiç kimse bilemez. Tabi ki o an keşke yanımda biri olsa diyor insan. İşin kötüsü onlardan o an kurtuldum belki ama gemiden inerken onların kamyon sürücüsü olduklarını ve beni takip ettiklerini fark edince tabi ki hiç de zevkli ve kaygısız bir Gökçeada gezisi yaptığım söylenemez.
Görüşmeci11		Şu ana kadar tek başına seyahat eden kadınlara yönelik gerek aile ve gerekse arkadaşlarımdan herhangi bir olumsuz tepki almadım.
Görüşmeci 12		Şu ana kadar olan seyahatlerimin öncesinde ya da esnasında herhangi bir sorun yasamadım. Ailem özellikle her zaman destekçim oldular. Fakat arkadaş çevremden zaman zaman bunu eleştiren şeyler duyduğum oldu.
Görüşmeci 13	***"Tek başına sıkıcı olmuyor mu?"***	Tek başıma seyahat etmeme yönelik olarak duyduğum en eleştirel ifade "tek başına sıkıcı olmuyor mu?" oldu. Bunun dışında herhangi bir olumsuz ön yargı ile karşılaşmadım.
Görüşmeci 14		Şu ana kadar hiç bir sorunla karşılaşmadım. Umarım bundan sonra da olmaz.
Görüşmeci 15		Herhangi bir olumsuzluk yaşamadım.

Görüşmeci 16	***Otobüsteki muavinin "gereksiz ilgili tavırları" beni rahatsız etmişti.***	Yaklaşık 6-7 yıl önce İzmir'den Mersin'e gitme durumunda kalmıştım tatil için ve otobüs ile seyahat etmiştim. Otobüsteki muavinin "gereksiz ilgili tavırları" beni rahatsız etmişti.
Görüşmeci 17	***"Kadın kısmı tek başına seyahat eder mi hiç? Yok, artık canım daha neler. Gidecekse eşiyle ya da bir tanıdığıyla gitsin. Kadın kısmı bu dışarıda çok tehlike var. Gidip orada kadın halinle ne yapabileceksin? Ben sana güveniyorum da karşı tarafa güvenmiyorum"***	Kadınların tek başına seyahat etmesi adına çok sayıda ön yargı ile karşılaştım. Bu artık günümüzde çok yaygın bir halde ve artık başkaları değil seyahat edenlerin kendileri bile bu işe önyargıyla bakmaya başladı. Çevremden örnekler vereyim: "Kadın kısmı tek başına seyahat eder mi hiç? Yok, artık canım daha neler. Gidecekse eşiyle ya da bir tanıdığıyla gitsin. Kadın kısmı bu dışarıda çok tehlike var. Gidip orada kadın halinle ne yapabileceksin? Ben sana güveniyorum da karşı tarafa güvenmiyorum" vs. gibi birçok şey…
Görüşmeci 18	***Çünkü tek başıma seyahat ettiğimi duyan insan kitlesinin "bana yanlış gözlerle bakması, beni yanlış algılaması, bana olan yaklaşımı ve davranış tarzlarındaki farklılıklar" beni rahatsız ediyor".***	Gaziantep doğumlu olmama rağmen Doğu, İç Anadolu, G. Doğu Anadolu gibi kesimlere giderken ister istemez rahatsız oluyorum. Bu rahatsızlık bende gitmeden önce başlıyor çünkü rahatça gezdiğim, giyindiğim, alkol aldığım, müzik dinlediğim, eğlence mekânlarında vakit geçirdiğim o yerlerden çok daha farklı ortamlar-insanlar-mekânlar beni beklediği için öyle yerlere giderken yalnız seyahati tercih etmiyorum. Çünkü tek başıma seyahat ettiğimi duyan insan kitlesinin yanlış gözle bakması, algılaması, yaklaşımı' davranış tarzlarındaki farklılıkları beni rahatsız ediyor. Normalde insanların ne düşündüğünü önemsemediğimi bilmeme rağmen' iç

		ve doğu kesimlerde bunu ekstra taktığımı hissediyorum.
Görüşmeci 19		Gittiğim bazı yerlerde yargılarcasına olan bakışlar dışında bu konu da beni engelleyen ya da kısıtlayan herhangi bir şey olmadı. Şu ana kadar da valizimi kaybetmek dışında yaşadığım herhangi bir sorun olmadı. Zaten o da benden kaynaklanan bir sorundu.
Görüşmeci 20		Kadının engellenmesi sorunu bana göre biraz da toplumsal bir sorun. Çocukluğumuzdan itibaren hep duyduğumuz bir atasözü vardır "Kızını dövmeyen dizini döver". Annem hala zaman zaman bunu tekrarlıyor. Böyle bir altyapıda yetişiyorsunuz. Asıl engeliniz kendiniz oluyorsunuz. Yani kadın bir şekilde yaşamdan bir adım geriye çekiliyor. Sonra siz alıp başınızı tek başınıza bir yerlere gidiyorsunuz. Size elbette "kadın kısmı dediğin kadınlığını bilir" gibi algılarla yaklaşıyorlar. Duyduklarım da oldu bildiklerim de var. O nedenle ben genel bir şey söylemem gerekirse bunun bazı kesimlerde rahatsızlık uyandırdığını düşünüyorum.

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ikinci olarak tablo 3.2'de sosyo-bilişsel kısıtlayıcılar başlığı altında kadınların tek başına seyahat etmesine yönelik kalıp yargıların tespiti amacıyla çözümlenmiştir. Bu sayede pek çok görüşmeciden alınan yanıtlar doğrultusunda kadını ikincil kılan, aşağılayan ve ötekileştiren ifade örneklerine ulaşılmıştır. Aynı zamanda kadınların tek seyahatleri esnasında deneyimledikleri sözlü taciz, cinsel saldırı ve ötekileştirme örneklerine de yer verilmiştir. Tek başına seyahat eden bir kadının "aşifte, fahişe" adlandırmalarına maruz kaldığı ve hatta durumun "sex işçisi" adlandırmasına kadar uzandığı alınan yanıtlar arasındadır (Görüşmeci 1). Görüşmecilerden alınan yanıtlar arasında "ailen sana nasıl izin veriyor ve seni yalnız başına bırakabiliyor", "kadın kısmı hiç yalnız gezer mi?" , "gideceksen eşinle birlikte git", ifadelerine de sıklıkla rastlanılmaktadır. Maalesef ki bu sorunlar yalnızca sözlü ifadeler ile kalmamaktadır. Örneğin, saldırıya uğrama

tehlikesi ile karşı karşıya kalan bir görüşmeci karşı tarafa bir miktar para vererek bu durumdan zarar görmeden kurtulabilmiştir (Görüşmeci 2).

Elde edilen verilerden hareketle yalnız bir kadın olarak özellikle geç saatlerde dışarıda bulunulduğunda bu gibi risklerin olasılığının da yükseleceğini söylemek mümkündür. Sözlü taciz, bakışlar ile taciz etme ve yanlış bir şey yapılıyormuşçasına yöneltilen bakışlar bu risklere örnek olarak verilebilmektedir. Görüşmecilerden bir tanesi özellikle sözlü tacizi durumunu birden fazla kez deneyimlediğini ifade etmiştir (Görüşmeci 6). Bu risklere takip edilme riskini eklemek de mümkündür. Avrupa'da gerçekleştirdiği seyahatlerinin neredeyse hiç birinde herhangi bir sorunla yüzleşmediğini belirten bir görüşmeci, Çanakkale-Gökçeada feribotunda öncelikle iki adamın yanına oturup bakışlarını üzerinden ayırmaması suretiyle yolculuğu boyunca taciz edildiğini ve yolculuğunun sonunda ise ada içerisinde yine aynı iki kişi tarafından takip edildiğini belirtmiştir (Görüşmeci 10). Bir diğer görüşmeci ise İzmir-Mersin yolculuğu esnasında muavinin "sarkma" ölçüsündeki gereksiz ilgisine maruz kaldığını ve bu durumun kendisinde ciddi bir rahatsızlık yarattığını belirtmiştir (Görüşmeci 16).

Tablo 3.4 Mücadele Stratejileri

	Mücadele Stratejileri	
Görüşmeciler	**Seyahat Öncesi**	**Seyahat Esnası**
Görüşmeci 1	Öncesinde karşılaştığım ön yargı vb. gibi kısıtlayıcılar ile bir kadının tek başına seyahat etmesinin aslında bir hak olduğuna çevremdekileri ikna etmeye çalışarak başa çıkmaya çalışıyorum. Bana yönelik duydukları endişe ve kaygıları onlara bu konuda telkinler vererek ortadan kaldırmaya çalışıyorum. Elbette benim de seyahatim öncesinde az da olsa kişisel kaygılarım oluyor. Bu kaygılar	Seyahatim esnasın bir taciz yaşadığımda tacizciyi teşhir etme girişiminde bulunuyorum. Orada bulunan herkesin bu durumu görmesi için mücadele ediyorum. Fiziksel bir tacizde ilk olarak kendi güvenlik önlemlerim ile (biber gazı vb.) başvuruyorum. Bunlar ile başa çıkamayacağım bir şey ise hukuki yollara başvuruyorum. Fakat asla seyahatimi sonlandırmıyorum. "Ben yalnızca direnç

	güvenlik ile ilgili olduğunda kişisel güvenlik önlemlerimi (biber gazı vb.) arttırıyorum. Gideceğim yere ilişkin bir güvenlik kaygısı taşıyorsam o bölge ile ilgili araştırmalarımı arttırıyorum. Alternatif planlarım (A-B-C) oluyor. Süreci çok daha fazla ayrıntıyı göz önünde bulundurarak planlıyorum. Bunun beni çok zenginleştirecek bir şey olduğuna kendimi inandırarak motive oluyorum.	gösterilebildiğinde toplumsal anlamda bir şeylerin değiştirilebileceğine inanıyorum". Bu nedenle bu durumlar ile dirençli bir şekilde mücadele ediyorum
Görüşmeci 2	A ve B planları yapıyorum. Her şeyi en az 3 ay öncesinden planlamaya özen gösteriyorum ve daha fazla seyahat eden kişilere danışıyorum. Elbette bir de gideceğim yeri daha detaylı araştırıyorum.	Seyahatim esnasında sözlü tacize uğradığımda duymazlıktan geliyor ve hızlıca oradan uzaklaşmaya çalışıyorum. Fiziksel bir şiddete uğrarsam eğer derhal polise başvururum, bunu yapan kişiyi polise tarif edecek kadar hafızama yerleştiririm. Polis ile hakkımı arayamazsam Avrupa İnsan Haklarına başvururum. Fakat bu benzeri durumlar beni asla tek başıma seyahat etmekten alıkoyamaz. Sadece bir kez daha o destinasyona gidecek olursam diğerlerine göre daha korku ve şüphe içinde giderim. Umarım asla yaşamam.
Görüşmeci 3	Öncesinde gideceğim bölgeyle ilgili daha fazla araştırma yapar	Seyahat esnasında karşılaştığım en ufak bir sorunda derhal orayı terk

	daha fazla bilgi edinirim. Özellikle forumlarda da fazla gezinir daha fazla yorum okurum. Daima bir "back-up" yedek planım vardır. Buna özen gösteririm. Bu bile rahatlamama yetiyor.	ederim. Fakat bu beni yaşamımım geri kalanında tek başına seyahat etmekten alıkoymaz. Sadece korkularım artar diye düşünüyorum.
Görüşmeci 4	Seyahatim öncesinde karşılaştığım kısıtlayıcılar genellikle psikolojik ve finansal kısıtlayıcılar oluyor. Bunların en önemlisi ise aslında psikolojik kısıtlayıcılar. Çünkü finansal kısıtlayıcılar belki de sadece gerçekleştireceğim seyahatin tarihini ertelememe ya da değiştirmeme neden oluyor. Fakat psikolojik kısıtlayıcılar bazen tamamen yapacağım şeyden vazgeçmeme yol açabiliyor. Öncesinde yaptığım araştırmaları biraz daha arttırarak bunun üstesinden gelebiliyorum. Gerekli tüm önlemleri aldığımdan emin olmak bu durumun üstesinden geldiğime kendimi ikna etmem için yeterli oluyor.	Seyahat esnasına karşılaştığım kısıtlayıcılardan belki de en önemlisi o ülkenin hukuki düzenlemelerini (vize vb.) bilmemek oluyor. Bu örneğin bir sonraki seyahatinizi tamamen engelleyebiliyor. Bu durumu kolay halledilebilir bulmuyorum.
Görüşmeci 5	Seyahatimi planlı ve programlı bir şekilde gerçekleştirmeyi hedefleyip, bu anlamda gerekli şeyleri yaptığım da gerek finansal gerek psikolojik olarak önlemlerimi almış oluyorum.	Seyahat esnasında genelde dil ile ilgili problem yaşadım. Yanımda destekleyici materyaller ile çözümünü sağlıyorum
Görüşmeci 6	Seyahatim öncesinde beni engelleyecek psikolojik	Seyahatim esnasında sözlü tacize birkaç kez uğradım. Böyle

	kısıtlayıcıları kendimi bunun aksini yapmaya motive edecek düşünceleri düşünmeye zorluyorum. Kısmen işe yarıyor. Uzun bir yolculuk yapacaksam eğer gece boyunca gitmeyi tercih ediyorum. Sabahın erken saatlerinde gideceğim yere varmak bana daha güvenli hissettiriyor.	zamanlarda direkt haddini bildiriyorum. "Size farklı gözlerle bakmaya çalışan -onları "aciz "olarak tanımlamak daha doğru olur diye düşünüyorum aciz insanlar- genelleme yapmak istemiyorum ama bu tarz insanların bir başkasının sözde zayıflığından yararlanmak istemesi sizi seyahatiniz boyunca rahatsız etmeye yetiyor. Görmezden gelerek ya da çok rahatsızlık verdiklerinde bu gibi insanlara haddini bildirerek başa çıkabiliyorum.
Görüşmeci 7	Bunların önlemini daha plan ve program yapmadan almalısınız. Ben karar verdim gidiyorum gibi kendinden emin ve rest çekercesine duruşlar sergilemek faydalı oluyor. Bu tavır hem psikolojik olarak kendinizi daha güçlü hissetmenize yardımcı oluyor hem de etrafınızdakilerin endişesini az da olsa azaltabiliyorsunuz.	Şu ana kadar herhangi bir sorun ile karşılaşmadım. Ama bu gibi durumlarda pasif bir tavır sergileyeceğimi asla düşünmüyorum. Kendi yöntemlerim ile müdahale ederim eğer ki baş edemezsem o zaman polis vb. yerlere başvururum. Elbette bu beni çok korkutur hatta belki belli bir süre etkisi altında kalabilirim. Fakat asla yaşamımın geri kalanında beni tek başıma seyahat etmekten alıkoyacak bir şey olarak değerlendirmiyorum.
Görüşmeci 8	Seyahat öncesinde elbette bazı endişeler duyuyorum. Bazen korku hissinde de kapılıyorum. Ancak "bunu yapan tek kişi sen değilsin	Seyahatim esnasında eğer fiziksel bir taciz yaşarsam derhal polise başvururum. Sözlü bir taciz ise derhal terslerim ve teşhir ederim.

	ve güvenliğinle ilgili nerdeyse tüm önlemleri aldın" gibi cümleler kurarak ve kendime sürekli olarak yetişkin bir insan olduğumu hatırlatarak kendimi bu anlamda rahatlatıyorum.	Bunları henüz yaşamadım. Fakat özellikle fiziksel bir taciz yaşarsam ondan sonraki seyahatlerimde daha tedirgin olurum. Belki de bir partner ile birlikte gitmeyi bile tercih edebilirim.
Görüşmeci 9	Seyahatim öncesinde ben herhangi bir kısıtlayıcı ile karşılaşmıyorum. Bu nedenle bu anlamda bir başa çıkma stratejisine sahip değilim. Şu ana kadar gerçekleştirdiğim neredeyse tüm seyahatlerimin öncesinde, esnasında ve sonrasında kendimi hep çok iyi ve mutlu hissettim.	Şu ana kadar olan seyahatlerimde seyahat esnasında konaklama işletmesi ile ilgili bir sorun yaşadım. Bu kısmen benim hareket özgürlüğümü kısıtladı. O gün için yaptığım planı bir anlamda değiştirmek zorunda kaldım. Biraz gerginlik hâkimdi ebette. Ama o da işletme müdürü tarafından çözüldü. Biraz sabırlı ve anlayışlı olmakta fayda olduğunu düşünüyorum. Bu tarz bir kısıtlayıcı dışında seyahatim esnasında yaşadığım bir kısıtlayıcı söz konusu değil.
Görüşmeci 10	Gideceğim yeri, izleyeceğim yolu, saatleri ve diğer detayları birden fazla yakınıma söylemek, gideceğim yer hakkında daha önce gitmiş birinden bilgi almak, haritalar ve gidilmeyecek-uzak durulacak yerler ve saatler listesi almak gibi pek çok tedirgin edici detay ile hazırlıklı olma yolunu izlerim.	En büyük kısıtlayıcılar; fiziksel olarak güçsüz göründüğümüzden, erkekler tarafından tacize uğramak (gözle bile olsa) ve hırsızlık olaylarına maruz kalmak. Bunlara ölüm tehlikesini de eklemek mümkün. Bunlar için; kıyafetleri özenle seçmek (bol ve iddiasız), yolculuk süresince erkek kıyafetine yakın şeyler giymek, makyaj yapmamak, sessiz olmak,

		dikkat çekmemek, zengin durmamak.
Görüşmeci 11	Sağlık ise öncelikle sağlık problemlerimi hallederim. İşim kısıtlayıcı bir faktörse bu seyahat de önemliyse gerekli izinleri almaya çalışırım. Para kısıtlayıcı bir faktörse gidemem herhalde fazla zorlamam. Ailevi sağlık problemleriyse hiç düşünmem gitmem zaten. Kısacası sağlık, finansal durum ve ailevi durumlar benim seyahatim öncesinde karşılaşabileceğim kısıtlayıcılardan en önemlileridir. Başa çıkabildiğim ölçüde seyahatimi gerçekleştiriyorum. Aşamadığım düzeyde ise erteliyor ya tamamen vazgeçiyorum.	Seyahatim esnasında ulaşım vb. gibi durumlardan kaynaklı bir kısıtlayıcı ile karşılaştıysam öncelikli kendi imkânlarımın yettiği ölçüde müdahale eder ve bu sorunu ortadan kaldırmaya çalışırım. Kendi imkânlarım dâhilinde halledemediğim bir durum ile karşı karşıyaysam ailemi ararım Onlarında fikrini alarak mantıklı ve sakin bir şekilde zorluğu atlatmaya çalışırım.
Görüşmeci 12	Seyahatim öncesinde sadece gideceğim yeri araştırırım. Kalacak yer de çok önemlidir. Ne yiyebilirim, nerelere gidebilirim gibi faktörler üzerinde araştırmalar yaparım. Kalacağım ve bulunacağım yerlerin güvenliği olup olmadığını araştırırım. Ama bunları ciddi bir korku ile yapmıyorum. Sadece bunlardan emin olduğumda daha huzurlu hissediyorum. Dolayısıyla seyahatim öncesinde kendimden	Şu ana kadar hiçbir seyahatimde gerek güvenlikle gerekse bulunduğum yerde konaklama vb. durumlar üzerinde hiçbir sorunla karşılaşmadım. Ben aslında biraz da her şeyin kişinin kendisinde bittiğini düşünüyorum. Çünkü siz tavrınızı belirler ve o duruşunuzu korursanız sizi hiç kimse rahatsız edemez. Ama bazen önüne geçilemeyen ya da bizim engel olamayacağımız şeyler de elbette yaşanabilir. Bu gibi durumlarda

	kaynaklı herhangi bir kısıtlayıcı ile karşılaşmıyorum. Bahsettiğim şeyleri de üzerlerinde daha fazla araştırma yaparak ya da daha iyi planlamalar yaparak halledebiliyorum.	açıkçası pes eden ve kaçan bir taraf olacağımı düşünmüyorum. Elimden geldiğince durum ile mücadele ederim.
Görüşmeci 13	Seyahate gitmeden önce neler yapacağımı planlıyorum mekânlar ile ilgili bilgi ediniyorum ve bütçe mi de buna göre planlıyorum.	Güvenli olmadığını hissettiğim yerlere gitmiyorum. Herhangi bir bilgiye ihtiyacım var ise Otel'den bilgi alıyorum veya bu yere daha önce gitmiş tanıdıklarıma danışıyorum. Kaybolduysam vs. gibi problemlerde ise Türkiye'de herhangi bir dükkân vs. den bilgi istiyorum. Yurtdışında ise çok sayıda bilgi bürosu olduğu için pek sorun yaşamıyorum.
Görüşmeci 14	Bende rahatsızlık uyandıracak şey ne ise onun üzerinde daha çok düşünür ve bunu ortadan kaldırmanın yollarını ararım.	Müdahalede bulunurum, soruna çözüm üretmede kararlı bir duruş sergilerim.
Görüşmeci 15	Öncesinde mutlaka bir takım kısıtlayıcı söz konusu oluyor. Ama ben kararlı olmak gerektiğini düşünüyorum. Belki bir süre zorlanıyorsunuz. Ama yapmak istediğiniz şey de kararlı olduğunuzda bir süre sonra bu kendiliğinden ortadan kalkıyor.	Açıkçası şu ana kadar ne bir ön yargı ne de kötü bir olay ile karşılaştım. Fakat yaşadığımda mücadele edeceğimi biliyorum. Sonuçta bu aynı zamanda toplumsal bir suç halini alıyor. Pes etmek bir sonrakinde daha büyüğünü yaşayacağım anlamına da gelebilir. Bilemiyorum.

Görüşmeci 16	Seyahatim öncesinde herhangi bir kısıtlayıcı ile karşılaşmıyorum.	Seyahatim esnasında karşılaştığım tüm sorunları o sorundan sorumlu yerlere şikâyet ederek çözmeye çalışırım. Üstesinden gelmeyi denerim.
Görüşmeci 17	Tek başına seyahat etmek gerçekten kolay değil. En başta bir bayan olarak tabi ki. Etrafımızda görüyoruz ve haberlerde çoğu kez karşılaşıyoruz. Kadına şiddet olsun, taciz olsun en ilk sırada olanlar bunlar. Hiçbir suçu yokken insanlar tacize uğruyor ve öldürülüyor. Hiç bilmediğin bir yerde bir yabancısın ve tek başınasın. Ne kadar önlem almış olursan ol bazen bulur seni engel olamazsın. Kadınsın ve tek başınasın bu çok dikkat çekebiliyor bazen… Tüm bu şeyleri düşünmeyerek kendini motive etmek ve gerekli önlemleri aldığından emin olman gerekiyor.	Henüz seyahat esnasında bir kısıtlayıcı ile karşılaşmadım ama karşılaşsam bile eminim ki üstesinden bir şekilde gelebilirdim. Tek başına olmak demek bazı şeylerin üstesinden gelememek değildir. Bir insanın her şeyden önce kendisine özgüveni olmalı ve ne olursa olsun "inanmalı''
Görüşmeci 18	Seyahat öncesi karşılaştığım kısıtlayıcılarım zaten ya ailem, ya isim, ya maddiyat. Durumun önceliğine göre karşı tarafın toleransını ne derecede kullanmam gerektiğini belirliyorum. Yani sıradan bir geziyse her kafama estiğinde bir kaç gün evden uzaklaşmıyorum. Çünkü ailemin o toleransını başka olası durumlarda	Seyahatim esnasında karşılaştığım kısıtlayıcılar tamamen durumun içeriğine göre değişiyor. Genel olarak takmak istemesem de evet maalesef bazen o kısıtlayıcılar yüzünden yarım kalan hikâyelerim, tatillerim, güzelliklerim oluyor.

	kullanmak için saklıyorum. İş yerinden her daim izin almak kolay olmuyor tabi ama yine de insanlarla aramı iyi tutuyorum. Hiç değilse gerçekten ihtiyacım olduğunda ısrar edecek yüzüm oluyor.	
Görüşmeci 19	Uçak bileti ve diğer organizasyonlar üzerinde normalde olduğumdan daha özenli ve dikkatli oluyorum. Bireysel anlamda herhangi bir kısıtlayıcım yok.	Herhangi bir kısıtlayıcı ile karşılaşmadım. Bu anlamda herhangi bir şey söylememin doğru olduğunu düşünmüyorum.
Görüşmeci 20	Bu aslında gideceğim yere göre değişiyor. Güvenlik ile ilgili kaygılarımın yüksek olacağı bir yere gideceksem eğer öncesinde özellikle konaklama ile ilgili daha özenli araştırmalar yapıyorum. Bir anlamda bu gibi kaygıları böyle halledebiliyorum. Sağlığımla ilgili bir kaygı taşıdığımda seyahat planımı erteliyor ya da tümden iptal ediyorum. Ailemin engelleyici rol oynadığı zamanlarda ise uzun süreli çabalar sonucunda ikna edebiliyorum. Bu kesinlikle çok yorucu oluyor.	Birkaç seyahatimde sorun elbette yaşadım. Ama genelde müdahaleci bir tavır sergiliyorum. Aksi bana çok yanlış geliyor. Düşünsenize biri sizin tüm huzurunuzu kaçırıyor, gerek bakışları, gerekse sözleri ile ve siz buna tepkisiz kalıyorsunuz. Açıkçası bu benim açımdan asla mümkün değil. Sonrasında gerekli yerlere şikâyet ediyorum. Tabi ki şu ana kadar yaşadıklarım bu şekilde çözümlenebilecek türden sorunlardı. Umarım daha büyüklerini yaşamam.

Tablo 3.4'de tek başına seyahat eden kadınların seyahatleri öncesinde ve seyahatleri esnasında karşı karşıya kaldıkları kısıtlayıcılar ile nasıl mücadele ettiklerine görüşmecilerden alınan yanıtlar doğrultusunda yer verilmiştir. Görüşmecilerden bazıları gerçekleştirdikleri seyahatlerinin neredeyse hiç birinde herhangi bir kısıtlayıcıya maruz

kalmadıklarını ifade ediyorken, bazıları seyahatleri öncesinde finansal ya da psikolojik engeller ile karşı karşıya kaldıklarını ifade etmektedir. Görüşmeciler arasında seyahatleri esnasında sözlü taciz, saldırı girişimi, kötü bakışlara maruz kalma ve gereksiz ilgili tavırlar tarafından rahatsız edilme gibi sorunları deneyimlemiş kişilerde bulunmaktadır. Tek başına seyahat eden kadınların seyahatleri öncesinde ve seyahatleri öncesinde veya esnasında karşılaştıkları kısıtlayıcılar ile nasıl mücadele ettiklerine yönelik tespit edilen stratejiler Tablo 3.5'de verilmektedir.

Tablo 3.5 Tek Başına Seyahat Eden Kadınların Seyahat Öncesi ve Seyahat Esnasında Karşılaştıkları Kısıtlayıcılar ile Mücadele Stratejileri

MÜCADELE STRATEJİLERİ	
Seyahat Öncesi	**Seyahat Esnası**
Detaylı planlama Kişisel güvenlik önlemlerini arttırmak Alternatif planlar yapmak Olumlu düşünceler ile kendini motive etme Aile, eş ya da yakın çevreyi aslında bunun “bir hak” olduğu konusunda ikna etme Seyahatten vazgeçme	Müdahale etme Tacizciyi teşhir etme Kişisel güvenlik önlemleri aracılığıyla durum ile mücadele etme Güvenlik güçlerine başvurma Duymazdan gelme Bulunduğu ortamı terk etme Seyahati sonlandırma

Tablo 3.5’de tek başına seyahat eden kısıtlayıcıların tespit edilen mücadele stratejileri yer almaktadır. Buna göre detaylı planlama, kişisel güvenlik önlemlerini arttırma (biber gazı vb. taşıma), alternatif planlar yapma, korku ve endişe hissine kapıldıklarında kendilerini sakinleştirebilecekleri ve motivasyonlarını arttıracakları düşünceler ile seyahate güdülenme, aldıkları karar üzerinde kendinden emin bir tavır ile psikolojik kısıtlayıcıların üstesinden gelme ve aile, eş ve yakın çevrenin eleştiri ve olumsuz tutumlarına karşı kararlarını onlara kabul ettirme seyahat öncesinde geliştirilen mücadele yöntemleridir. Seyahat esnasında ise bazı kadınlar duruma müdahale ediyorken, bazıları yaşanan olanı duymazdan/görmezden gelerek bulunulan ortamı terk etmektedir. Kişisel güvenlik önlemleri (biber gazı vb.) aracılığıyla durum ile mücadele etme ve güvenlik güçlerine başvurma

seyahat esnasındaki kısıtlayıcılar ile mücadele stratejileridir. Tüm bunlarla birlikte herhangi bir sorun anında seyahati sonlandırma da mücadele stratejileri arasındadır.

3.6 Görüşmecilerin Demografik Özellikleri ve Kısıtlayıcılar Düzeyi

Görüşmeciler	**Yaş**	**Meslek**	**Medeni Durum**	**Aile**	**Kısıtlayıcı Düzeyi**
Görüşmeci 1	33	Kamu Görevlisi	Evli	Geleneksel	Topluluk-Toplumsal Düzey
Görüşmeci 2	30	Y. Lisans Öğrencisi	Bekâr	Geleneksel	Topluluk-Toplumsal Düzey
Görüşmeci 3	37	Öğretim Görevlisi	Bekâr	Modern	Topluluk-Toplumsal Düzey
Görüşmeci 4	27	Öğretmen	Bekâr	Geleneksel	Bireysel Düzey
Görüşmeci 5	24	Turizmci	Bekâr	Modern	Toplumsal Düzey
Görüşmeci 6	20	Öğrenci	Bekâr	Geleneksel	Bireysel Düzey
Görüşmeci 7	27	Seyahat Acentası Müdürü	Bekâr	Modern	Toplumsal Düzey
Görüşmeci 8	26	Turizmci	Bekâr	Geleneksel	Bireysel Düzey
Görüşmeci 9	49	Emekli Öğretmen	Evli	Modern	Toplumsal Düzey
Görüşmeci 10	30	Öğretim Üyesi	Bekâr	Geleneksel	Bireysel Düzey
Görüşmeci 11	37	Öğretim Görevlisi	Bekâr	Geleneksel	Kısıt yok

Görüşmeci 12	25	Kat şefi	Bekâr	Modern	Topluluk Düzeyi
Görüşmeci 13	33	Gıda M.	Bekâr	Modern	Kısıt yok
Görüşmeci 14	25	Öğretmen	Bekâr	Geleneksel	Kısıt yok
Görüşmeci 15	28	Fitness ve Yüzme Eğitmeni	Bekâr	Geleneksel	Topluluk Düzeyi
Görüşmeci 16	35	Kimyager	Evli	Modern	Toplumsal Düzey
Görüşmeci 17	20	Öğrenci	Bekâr	Geleneksel	Topluluk-Toplumsal Düzey
Görüşmeci 18	25	Turizmci	Bekâr	Modern	Topluluk-Toplumsal Düzeyi
Görüşmeci 19	34	Gıda Mühendisi	Evli	Geleneksel	Toplumsal Düzey
Görüşmeci 20	27	Öğretmen	Bekâr	Geleneksel	Topluluk-Toplumsal Düzey

Tablo 3.6'da görüşmecilerin yaş, meslek ve medeni durumlarını içeren demografik özellikleri ile aile yapısı ve kısıtlayıcı düzeyenlerine yer verilmiştir. Buna göre, ekolojik model çerçevesinde incelediğimiz kısıtlayıcılar düzeyinin bireysel boyutu bekar ve geleneksel aile yapısına sahip dört kadından oluşmaktadır. Topluluk düzeyindeki kısıtlayıcılara, beşi geleneksel aile yapısına ve üçü modern aile yapısına sahip olan ve biri evli yedisi bekâr sekiz kadın seyahatçi maruz kalmaktadır. Topluluk düzeyindeki kısıtlara maruz kalan sekiz kadından beş tanesi aynı zamanda toplumsal düzeydeki kısıtlara da zaman zaman maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Toplumsal düzeydeki kısıtlayıcılar grubu ise modern ve geleneksel aile yapısına sahip olmak üzere ikisi evli ve üçü bekâr toplam beş kadından oluşmaktadır. Böylelikle görüşme yapılan yirmi kadından beşi toplumsal düzeyde, altısı topluluk-toplumsal düzeyde olmak üzere toplamda on bir kadının toplumsal düzeydeki

kısıtlayıcılara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Görüşmecilerden dört tanesi gerçekleştirdikleri seyahatlerinin neredeyse hiç birinde herhangi bir kısıtlayıcıya maruz kalmadıklarını ve herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Bu görüşmecilerden üçünün geleneksel aile yapısına sahip olması dikkat çekicidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma dört temel amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu amaçlar sırası ile kadınların yaşamında tek başına seyahat etmenin ne anlama geldiğinin belirlenmesi, kadınları tek başına seyahat etmeye güdüleyen faktörlerin tespit edilmesi, tek başına seyahat eden kadınların karşı karşıya kaldıkları kısıtlayıcıların belirlenmesi ve bu kısıtlayıcılara kadınların geliştirdikleri mücadele stratejilerinin tespit edilmesidir. Tek başına seyahat eden yirmi kadın ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonrasında elde edilen veriler ekolojik model çerçevesinde Grounded Theory (Temellendirilmiş Kuram) yöntemi ile analiz edilmiştir. Kadınlardan alınan tüm yanıtlar ekolojik modelde gruplandırılmış ve her bir yanıt model ile olan ilişkisi düzeyinde tek tek yorumlanmıştır.

Kadınlara göre tek başına seyahat özgüven ve psikoloji üzerinde en olumlu etkiye sahip olan faaliyetlerin başında gelmektedir. Birçok görüşmeciden alınan yanıta göre kişinin kendi kendisi ile kalması deneyimi son derece gerekli ve önemli bir deneyimdir. Bu noktada kadınları tek başına seyahat etmeye güdüleyen faktörlerden bahsetmek anlamlı olacaktır. Yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen verilerin Grounded Theory (Temellendirilmiş Kuram) yöntemi ile analizi neticesinde ekolojik model çerçevesinde kadınları tek başına seyahat etmeye bireysel düzeyde güdüleyen 10 temel faktör tespit edilmiştir. Bunlar; özgür hissetme, bağımsız hareket edebilme, farklı kültürler ve farklı yerler keşfetme, yeni insanlar ile tanışma, kişisel merak, rutinden uzaklaşmak, iş stresini atabilme, kişinin kendisiyle kalma isteği, korkular ile yüzleşme ve başarabildiğine olan inancın geliştirilmesi arzusudur. Buna ek olarak bireysel düzeyde kadınların tek başına seyahat etmesine engel teşkil eden toplamda 7 temel kısıtlayıcı faktöre ulaşılmıştır. Bunlar, korku ve endişe, sağlık sorunları, tüm sorumluluğun kişinin kendi üzerinde olması, gidilecek bölgeye ilişkin bilgi yetersizliği, tedirgin olma ve sürekli dikkatli olma zorunluluğu, fikir alışverişinde bulunulamaması, kişinin duygu ve düşüncelerini isteğini anda paylaşamamasıdır.

Topluluk düzeyinde kadınları tek başına seyahat etmeye güdüleye 7 temel mativasyon faktörüne ulaşılmıştır. Bunlar kendini ispatlama, kalıp yargıları değiştirme isteği, özgüven geliştirme, diğerlerini bu deneyime teşvik etme, duruma ilişkin ön yargıları kırma, topluluk düzeyindeki bireylerin bakış açısında olumlu değişimler sağlama, finansal belirginlik, dışa dönük bir kişilik yapısı oluşturmaktır. Kadınların içsel anlamda deneyimledikleri endişe ve korku hali, “bir kadının tek başına seyahat etmemesi gerektiği” kalıp yargısının aile veya yakın çevre tarafından sözlü ya da davranışsal olarak yansıtılması, iş yaşamından

kaynaklanan sorunlar ve seyahatin gerçekleştiği bölgede iletişimsel anlamda gerçekleşen sorunlar topluluk düzeyinde kadınların karşı karşıya kaldıkları 4 temel kısıtlayıcı faktörlerdir.

Toplumsal düzeydeki kısıtlayıcılar kadını toplumda ikinci plana atan ve ötekileştiren ifadeleri içermektedir. Toplumsal düzeydeki ötekileştiren ifadelere görüşmecilerden alınan yanıtlar neticesinde "*kadın kısmı yalnız gezmez", "kadın halinle tehlikeli olur, eşinle git*" ve *"orada çok farklı amaçlar için bulunuyordur"* gibi ifadeleri örnek göstermek mümkündür. Toplumsal düzey bağlamında tespit edilen sosyo-bilişsel kısıtlayıcıların çözümlenmesinde kadını ikincil kılan ve aşağılayan ifadelerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca burada tek başına deneyimlenen seyahatler esnasında sözlü taciz, cinsel saldırı, ötekileştirme gibi sorunları yaşayan kadınların deneyimlerine yer verilmiştir. Buna göre, bir tanesi sözlü taciz (Görüşmeci 6), bir tanesi saldırı girişimine maruz kalma (Görüşmeci 2), bir tanesi takip edilme (Görüşmeci 10), bir tanesi aşırı ilgili tavırlar ile rahatsız edilme (Görüşmeci 16) ve altı tanesi (Görüşmeci 1,3, 17, 18, 19, 20) ötekileştiren ifadelere maruz kalma olmak üzere toplam 10 kadın seyahatleri esnasında bu gibi sorunlar ile karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak görüşmeler yapılan toplam 20 kadından elde edilen verilerin analizi neticesinde görüşülen kadınlardan üçünün herhangi bir kısıtlayıcıya maruz kalmaması ile birlikte dördünün bireysel düzeyde, sekizinin topluluk-toplumsal düzeyde, beşinin toplumsal düzeyde kısıtlandığı sonucuna varılmıştır.

Ekolojik model çerçevesinde belirlenen düzeylerdeki kısıtlayıcılar ile tek başına seyahat eden kadınların mücadele stratejileri araştırmanın bir diğer önemli amacıdır. Elde edilen verilerin Grounded Theory (Temellendirilmiş Kuram) yöntemi ile analiz edilmesi neticesinde tek başına seyahat eden kadınların seyahatleri öncesinde ve/veya seyahatleri esnasında karşı karşıya kaldıkları kısıtlayıcılara geliştirdikleri mücadele stratejileri tespit edilmiştir. Buna göre, kadınların seyahatleri öncesinde maruz kaldıkları kısıtlayıcılara 7 temel strateji geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; detaylı planlama, kişisel güvenlik önlemlerini arttırma, olumlu düşünceler ile kendini motive etme, aile, eş ya da yakın çevreyi aslında bunun "bir hak" olduğuna ikna etme ve seyahatten vazgeçmedir. Seyahat esnasında karşılaşılan kısıtlayıcılara yönelik geliştirilen mücadele yöntemleri ise 7 temel stratejiden oluşmaktadır. Bunlar; duruma müdahale etme, tacizciyi teşhir etme, durum ile kişisel güvenlik önemi araçları (biber gazı vb.) aracılığıyla mücadele etme, güvenlik güçlerine başvurma, duymazdan/ görmezden gelme, bulunduğu ortamı terk etme ve seyahati

sonlandırmadır. Bu noktada mücadele edenler, görmezden gelenler ve pes edenler olmak üzere 3 kadın tipolojisine ulaşılmıştır.

Yapılan literatür taramasında seyahat kısıtlayıcılarının kişisel, kişilerarası ve yapısal katlayıcılar olmak üzere 3 temel başlık altında toplandığını görülmektedir. Boş zaman disiplini içerisinde kadınların seyahat kısıtlayıcıları üzerine yapılan araştırmalarda kadınların daha çok kişisel kısıtlayıcılar ile yüzleştiklerini ve en fazla bu kısıtlayıcılar tarafından engellendiklerini söylemek mümkündür. Erica Wilson 2004 yılında tek başına seyahat eden kadınların seyahat kısıtlayıcılarının belirlenmesi üzerine bir araştırma yapmıştır. Wilson, araştırmasında tek başına seyahat eden ve bu seyahatlerinin en az bir tanesini yurtdışında deneyimleyen 40 Avustralyalı kadını örneklem olarak belirlemiştir Wilson, 40 Avustralyalı kadın ile yaptığı yüz yüze görüşmeler sonucunda kadınların seyahatini engelleyen 4 temel kısıtlayıcı olduğu sonucuna varmıştır. Wilson'a göre (2004) bu kısıtlayıcılar, sosyo-kültürel kısıtlayıcılar, kişisel kısıtlayıcılar, yapısal kısıtlayıcılar ve mekânsal kısıtlayıcılardır. Wilson çalışmasında kısıtlayıcıların yanı sıra kadınların bu kısıtlayıcılar ile nasıl mücadele ettiklerine yönelik mücadele stratejilerini de tespit etmiştir. Buna göre tek başına seyahat eden kadınlar, kısıtlayıcılar ile başarılı bir şekilde başa çıkanlar, seyahatini her durumda devam ettirme kararı alanlar ve seyahati sonlandıranlar olmak üzere 3 temel gruba ayrılmaktadır.

Bu çalışma Çanakkale'de yaşayan ve tek başına seyahat eden 20 kadın ile mülakat tekniği kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler ekolojik model çerçevesinde bireysel düzey, topluluk düzeyi ve toplumsal düzeyde analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda kadınların tek başına seyahat etmesine engel teşkil eden 3 temel gruba ulaşılmıştır. Bunlar; bireysel düzeydeki kısıtlayıcılar, topluluk düzeyindeki kısıtlayıcılar ve toplumsal düzeyde yer alan kısıtlayıcılar. Bireysel düzeydeki kısıtlayıcılar kadınların içsel diğer bir deyişle psikolojik durumları ile ilgiliyken, topluluk düzeyindeki kısıtlayıcılar aile, eş ve yakın çevrenin bu seyahate yönelik geliştirdikleri tutum ve davranışlar ile ilgilidir. Toplumsal düzeydeki kısıtlayıcılar ise toplumun tek başına seyahat eden kadınlara yönelik geliştirdiği kalıp yargılar ile bağıntılıdır. Bu noktada çalışmadan elde edilen sonuçlar yapılan literatür taramasından elde edilen sonuçlar ile benzerlikler taşımaktadır. Çalışma aynı zamanda elde edilen sonuçlar bakımından Crawford, Jackon ve Godbey tarafından 1991 yılında geliştirilen seyahat kısıtlayıcıları ile modeli ile de uyum içerisindedir.

Erica'nın çalışması örnek olarak ele alındığında kadınların tek başına seyahat etmesini engelleyen kısıtlayıcıların farklı ülke ve farklı toplumlarda benzer nedenlerden kaynaklanabileceğini söylemek mümkündür.

Bu çalışmada görüşmecilerden alınan yanıtlar neticesinde baskın seyahat kısıtlayıcıları olarak toplumsal düzeydeki kısıtlayıcılar tespit edilmiştir. Araştırmada tespit edilen kısıtlayıcılar ve mücadele stratejilerine ek olarak görüşmecilerin Avrupa'ya yapılan seyahatleri Türkiye'de yapılan seyahatlere kıyasla daha güvenilir bulunması son derece önemli bir bulgudur. Avrupa'ya seyahat eden görüşmeci kadınların tümü gerçekleştirdikleri seyahatlerinin hiç birinde herhangi bir kalıp yargı ile karşılaşmadıklarını ve herhangi bir soruna maruz kalmadıklarını ifade etmektedir (Görüşmeci 2, 3. 4, 10, 18). Araştırmamada baskın kısıtlayıcı düzeyi olarak tespit edilen düzey ile söz konusu bu durum arasında bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Örneğin bir görüşmeci başından geçen bir olayı bu durumu en iyi şekilde örneklendirecek bir şekilde açıklamıştır:

Yeni Zelanda, Kanada, Amerika, Malezya ziyaretleri yapmış ve yeri geldiğinde 12 saat hiç tanımadığım bir adamla yan yana koltuklarda 12 saatten fazla hiçbir problem yaşamadan yolculuk etmiş biri olarak kendimi 'tek başına seyahat etmeye uygun' görürdüm. Çanakkale-Gökçeada seyahatim için hiçbir 'tedirginlik' ön hazırlığı yapmadan adeta bir başka mahalleye şehir içi otobüsüyle gider gibi hazırlanmıştım (makyaj, güzel kıyafetler vs). Çünkü yakın bir mesafe ve edindiğim tecrübeye göre gemi seyahatleri her zaman daha sakin ve güvenlidir. Ancak işler hiç de böyle gelişmedi. Gülümseyerek mutlu bir biçimde gemideki yerime oturdum. Gezi gruplarından orta yaşlı hanımlarla sohbet ettim. Daha sonra onlar topluca gemi içinde gezmek ve fotoğraflar çekmek için yanımdan ayrıldılar. Aniden yanıma, büyüklerimizin 'at hırsızı kılıklı' diye tabir ettiği iki kişi oturdu. Ne kalkabileceğim ne de gözümü kaçırabileceğim bir alan bırakmadılar ve hiçbir yere değil direkt bana bakıyorlardı. Haliyle çok tedirgin oldum. Kafamdaki tek soru amaçlarının ne olduğuydu, hırsızlık? Taciz? Bilemeyiz. Hiç kimse bilemez. Tabi ki o an keşke yanımda biri olsa diyor insan. İşin kötüsü onlardan o an kurtuldum belki ama gemiden inerken onların kamyon sürücüsü olduklarını ve beni takip ettiklerini fark edince tabi ki hiç de zevkli ve kaygısız bir Gökçeada gezisi yaptığım söylenemez.

Görüşmeciler Türkiye'de bu ve benzeri sorunları deneyimlediklerini ve özellikle bu sorunların İç Anadolu (Görüşmeci 2, 4, 18), Doğu Anadolu (Görüşmeci 3, 4, 18), ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğun yaşandığını belirtmektedir. Belirtilen bu bölgelere

seyahat eden görüşmeciler son derece tedirgin ve isteksiz olduklarını ve çoğunlukla bu bölgelere yalnız gitmemeyi seçtiklerini ifade etmektedir. Bir diğer görüşmecinin verdiği örnek de belirtilen durumu açıklar niteliktedir:

Gaziantep doğumlu olmama rağmen Doğu, İç Anadolu, G. Doğu Anadolu gibi kesimlere giderken ister istemez rahatsız oluyorum. Bu rahatsızlık bende gitmeden önce başlıyor çünkü rahatça gezdiğim, giyindiğim, alkol aldığım, müzik dinlediğim, eğlence mekânlarında vakit geçirdiğim o yerlerden çok daha farklı ortamlar-insanlar-mekânlar beni beklediği için öyle yerlere giderken yalnız seyahati tercih etmiyorum. Çünkü tek başıma seyahat ettiğimi duyan insan kitlesinin yanlış gözle bakması, algılaması, yaklaşımı' davranış tarzlarındaki farklılıkları beni rahatsız ediyor. Normalde insanların ne düşündüğünü önemsemediğimi bilmeme rağmen' iç ve doğu kesimlerde bunu ekstra taktığımı hissediyorum.

Tur ile Fas'a (Tanger) gitmiştim. Orada rehber ile gezdiğimiz bir kaç yerlerden sonra kendi kendime gezmeye karar verdim ve az kalsın saldırıya uğruyordum. Allah'tan para vererek kendimi kurtarabildim. Durumu rehbere izah ettiğimde "gruptan ayrılmamak en iyisi" cevabini aldım. Avrupa'da yaptığım seyahatlerin neredeyse hiç birinde kadınların tek başına seyahat etmesine yönelik bir kalıp yargı ya da olumsuz bir şey ile karşılaşmadım. Fakat Türkiye ve Fas'ta bir takım sorunlar yaşadım. "Ailen nasıl yalnız bırakıyor? Kız başına tehlikeli değil mi? Gerek yakın arkadaşlarım gerek ailem bunun aslında çok da normal bir şey olmadığını düşünüyorlar. Bunu bazen sözlü olarak bazen de davranışları ile bana bir şekilde hissettiriyorlar. Ya da maalesef yerli erkeklerin yanlış bakışlarına maruz kalmışlığım da var. Özellikle de Konya'da çok ciddi sorunlar yaşamıştım.

Kadının toplumsal yaşamda söz sahibi olabilmesi ve kendisine yüklenen rol ve beklentiler dışında asıl yapmak istediğinin mümkün hale gelmesi sadece toplumsal anlamda yaratılacak bir farkındalık neticesinde mümkün olabilecektir. Bu nedende ülkemizde kadınlara yönelik yapılan çalışmalar arttırılmalı ve bu çalışmaları gerçekleştiren kişi ve kurumlar desteklenmelidir. Kadının sosyo-ekonomik çevrede daha fazla yer alabilmesi ve yaşamda daha görünür hale gelmesi için toplumsal bilincin oluşturulması ve desteklenmesi gerekmektedir. Toplumsal anlamda kadının eşit hak ve özgürlüğe sahip olabilmesi için bu alanda yapılacak çalışmalara son derece ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Araştırmada Avrupa'da gerçekleştirilen seyahatlerin Türkiye'de yapılan seyahatlere kıyasla daha güvenilir bulunması dikkat çekici bir noktadır. Bu noktada Avrupa ve

Türkiye'de gerçekleştirilen seyahatlerin güvenirliliğinin kıyaslanması üzerine bir araştırma yapılabilir. Ayrıca araştırma Türkiye'nin İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin daha riskli olduğu düşünülen bölgeler olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu düşünceden hareket ile bölgesel anlamda kıyaslamanın yapılabileceği ve bölgesel risk seviyelerinin hangi faktörlerden kaynaklı yüksek veya düşük olduğunun tespit edilmesine yönelik bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Kitap-Makale-Bildiri

Ahipaşaoğlu, Suavi. İrfan Arıkan, *Seyahat Endüstrisi İşletmeleri ve Seyahat Acentalarına Yönelik Bir Tutum Araştırması*, 1. Basım, Gazi Kitapevi, Ankara 2005.

Aitchison, Cara C. "Feminist and Gender Perspectives in Tourism Studies", Journal of Travel Research, Vol: 5, Issue 2, 2005.

Aitschion, Cara C. Gender and Leisure, First Published, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2003.

Arat, Necla. Feminizmin ABC'si, 2. Basım, Say Yayınları, Ankara 2010.

Bahar, Ozan; Metin Kozak. *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edebilirlik,* 1. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2005.

Bahar, Ozan; Metin Kozak. Turizm Ekonomisi, 4. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2012.

Bahar, Halil. İ. Sosyoloji, 4. Basım, Alioğlu Matbaacılık, İstanbul 2011, s. 234.

Bilton, Tony; Kevin Bonnet; Pip Jones; Tony Lawson; David Skinner; Michelle Stanworth; Andrew Webster. Sosyoloji, 2. Basım, Siyasal Kitabevi, Ankara 2009.

Bulut, Erol. "Türk Turizminin Dünya'daki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosuna Etkisi", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2000, s. 84.

Bozatay, Şeniz. Sosyoloji, 1. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011.

Chiang, Chu-Yin; Jogaratham Giri. Why Do Women Travel Solo for Purpose of Leisure?, Journal of Vacation Marketing, Vol: 2, Issue: 1, 2005, pp. 59.

Crawford Duane W., Geoffrey Godbey. "Reconceptualizing Barriers to Family Leisure", Leisure Sciences, Vol: 9, 1987, pp. 119-127.

Crompton John L. "Motivations for Pleasure Vacation", *Annals of Tourism Research,* Vol: 6, Issue: 4, 1979, pp.412.

Çakır, Özlem. Sosyal Dışlanma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 3, 2002, s. 83.

Demir, Zekiye, Modern ve Post Modern Feminizm, 1. Basım, İz Yayıncılık, İstanbul 1997.

Dinçer, Mithat. Z. Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm, 1.Basım, Filiz Kitapevi, İstanbul 1993.

Dişsiz, Melike; Nevin H. Şahin, Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet", *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergis*i, Cilt:1, Sayı: 1, 2008, s.2.

Donovan, Josephine. Feminist Teori, 3. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 268-269.

Dündar, Özge. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Reklamlarına Yansıması, *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar,* Cilt: 5, Sayı: 1, 2012, s. 124.

Ecevit, Yıldız. Nadide Karkıner, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, 1. Basım, Anadolu Üniversitesi Web-Offset Tesisleri, Eskişehir 2011.

Evrim Erbek; Nezih Eradmlar; Emrem Beştepe; Hülya Akar; Latif Alpkan. Kadına Yönelik Fiziksel Ve Cinsel Şiddet: Üç Grup Evli Çiftte Karşılaştırmalı Bir Çalışma, Düşünen Adam, Cilt: 17, Sayı: 4, 2004, s. 197.

Fendt, Laura; Erica Wilson. " I Just Push through The Barriers Because I live for Surfing: How Women Negotiate Their Constraints to Surf Tourism", Annals of Leisure Research, Vol: 15, Isuue: 1, 2012, pp.6-7.

Giddens, Anthony. *Sosyoloji,* 1. Basım, Ayraç Yayınevi, Ankara 2000.

Giddens, Anthony. Sosyoloji, 2. Basım, Say Yayınları, Ankara 2010, s. 107.

Güriz, Adnan. *Feminizm Postmodernizm ve Hukuk*, 2. Basım, Phoenix Yayınevi, Ankara 2011.

Günay, Gülay. Özgün Bener, "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rolleri Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 3, 2001, s. 158-159.

Hacıoğlu, Necdet. Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü, 6. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006.

Hazar, Atilla. Genel Turizm, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul 2010, s. 3

Heimtun, Bente; Fiona Jordan, "Wish You Weren't Here : Interpersonal Conflicts and the Touristic Experiences of Norwegian and British Women Travelling with Friends", *Tourist Studies*, Vol: 11,Issue: 3, 2011, pp. 274.

Henderson, Karla. A; Sheilholeslami Razieh, "Women's Leisure and Constraints to Participation: Iranian Perspectives", *Journal of Leisure Research,* Vol: 39, Issue: 1, 2007, s.1-2.

Henderson, A. Karla; Deborah M. Bialeschki, "Fear as a Constraint to Active Lifestyles for Females", *Journal of Pshsical Education, Recreation&Dance,* Vol:64, Issue: 1, 1993, pp. 45.

Henderson Karla A; Susan M. Shaw; Deborah M. Bialeschki, Valeria J. Freysinger, Feminist Perspectives on Women's Leisure, First Published, Venture Publishing, State College 1996, s. 78.

House, James. S. "Social İsolation Kills, But How and Why?", *Psychomatic Medicine*, Vol: 63, Issue: 2, 2001, pp. 273

Hundson, Simon. "The Segmentation of Potential Tourists: Constraints Differences between Men and Women", *Journal of Travel Research*, Vol: 38, 2000, pp. 363-364.

Işık, Emre. Beden ve Toplum Kuramı, 1. Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1998.

İçöz, Orhan. Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi, 7. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara 2011.

İçöz, Orhan .Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi, 7. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara 2006.

Kandır, Serkan; Erdinç Karadeniz; Mehmet Özmen; Yıldırım Beyazıt Önal; "Türk Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 1, 2008, s. 214.

Karagöz, Kadir. "Türkiye'nin Turizm Potansiyeli: Çekim Modeli Yaklaşımı", Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, 2008, s. 150.

Kayhan, Fatma. *İzm'ler Dizisi*, 1. Basım, BDS Yayınları, İstanbul 1999.

Khan, Sonia. "Gendered Leisure: Are Women More Constrained in Travel for Lisure?", An International Multidisciplinary Journal of Tourism, Vol: 6, Issue:1, 2011, pp. 106-107.

Kayı, Zehra; Fatih Yavuz, Nadir Arıcan, Kadın Üniversite Gençliği ve Mezunlarına Yönelik Cinsel Saldırı Mağdur Araştırması, *Adli Tıp Bülteni*, Cilt: 5, Sayı: 3, 2000, s. 157-158.

Kızılgöl, Özlem; Erman Erbaykal, "Türkiye'de Turizm Gelirleri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Nedensellik Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 13, Sayı: 2, 2008, s. 353.

Kocacık, Faruk. Şiddet Olgusu Üzerine, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 1, 2001, s.2-3.

Kozak, Nazmi. Meryem A. Kozak, Metin Kozak, *Genel Turizm*, 5. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2001.

Kozak, Nazmi. *Genel Turizm Bilgisi,* 1. Basım, Web-Offset Tesisleri, Eskişehir 2012.

Köşgeroğlu, Nedime. *Kalın Duvar İnce Zar,* 1. Basım, İlksan Matbaacılık, Ankara 2010.

Küçük, Mestan; Aytül Özdemir; Murat Doğan; Deniz Şahin, *Görüşme Teknikleri,* 1. Basım, Web-Offset Tesisleri, Eskişehir 2013.

Laesser, Christian; Pietro Beritelli, Thomas Bieger, "Solo Travel: Explorative İnsights from A Mature Market", Journal of Vacation Marketing, Vol: 15, Issue: 3, 2009, pp. 218.

Macionis, John.J. *Sosyoloji,* 13.Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2012.

Narges, Arab-Moghaddam; Karla A. Henderson, Razieh Sheikholeslami, Women's Leisure and Constraints to Participation: İranian Perspectives, Journal of Leisure Research, Vol: 39, Issue: 1, 2007, pp. 109).

Nyaupane, Gyan P. Kathleen L. Andereck, Understanding Travel Cnstraints: Application and Extension of a Leisure Constraints Model, Journal of Travel Research, Vol: 46, 2008, pp. 434.

Osho, *Kadın,* 1. Basım, Ovvo Yayınevi, İstanbul 2005.

Öztaş, Kadir. *Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri*, 1. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2002.

Öztaş, Kadir; Tahsin Karabulut. *Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri,* 2. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006.

Peggy A. Thoits, Multiple Identities and Pscychological Well-Being: A Reformulation and T19est of The Social İsolotion Hypotesis, Vol: 48, 1983, pp. 174.

Pennington, Lori. A; Gray Kerstetter; Deborah L. Kerstetter, "Testing a Constraints Model within the Context of Nature-Based Tourism", *Journal of Travel Research,* Vol:40, Issue: 1, 2002, pp.2.

Punch, Keith. F. Sosyal Araştırmalara Giriş, 1. Basım, Siyasal Kitapevi, Ankara 2005.

Slattery, Martin. *Sosyolojide Temel Fikirler*, 3. Basım, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Scott, Jacqueline; Rosemary Crompton, Clare Lyonette, *Gender Inequalities In The 21st Century,* First Published, MPG Books Group, Cheltenham UK 2010.

Spielberger, Charles. D; Irwin G. Sarason, *Stress and Anxiety,* 13. Basım, Hemisphere Publishing Corporation, United States of America 1991.

Tong, Rosemarie. P. *Feminist Düşünce,* 1. Basım, Gündoğan Yayınları, İstanbul 2006.

Uluocak, Şeref; Cumhur Aslan*, Kadın Bakış açısından Toplumsal Cinsiyet Rolleri,* 1. Basım, Oktay Matbaacılık, İstanbul 2011.

Uçak, Harun. "Türkiye'nin Yurtdışı Turizm Talebi", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı:2, 2011, s. 93-94.

Yavuz, Nilgün. "Türkiye'de Turizm Gelirlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisinin Testi: Yapısal Kırılma ve Nedensellik Analizi", *Doğuş Üniversitesi Dergisi,* Cilt:7, Sayı:2, 2006, s. 162.

Yağcı, Özcan. *Turizm Ekonomisi*, 2. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2007.

Yağcı, Özcan. *Turizm Ekonomisi*, 1. Basım, Detay Yayıncılık, Ankara 2003.

Wilson, Erica; Donna E. Little, "A 'Relative Escape'? The İmpact of Constraints on Women who Travel Solo", *Tourism Review International*, Vol: 9, Issue: 9, 2005, pp. 155.

Tezler

Akyurt, Hakan. Turizm Bölgesine Yönelik Talebi Etkileyen Faktörlerden İmaj ve Çeşme Örneği, Doktora Tezi, 2008, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2008, İzmir.

Çıtak, Aylin. Kadınların Çalışmasına Yönelik Tutum: Cinsiyet, Cinsiyet Rolü ve Sosyoekonomik Düzeye Göre Bir Karşılaştırma, Yüksek Lisans Tezi, 2008, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Çuhadar, Murat. Turizm Sektöründe Talep Tahmini İçin Yapay Sinir Ağları Kullanımı ve Diğer Yöntemlerle Karşılaştırmalı Analizi (Antalya İlinin Dış Turizm Talebimde Uygulama, Doktora Tezi, 2006, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Wilson, Erica. C. "A Journey of her own'? :The İmpact of Constraints on Women's Solo Travel", PhD Thesis, 2004, Griffith University, Australia.

Genç, Koray. Sürdürülebilir Destinasyon Yaratma Sürecinde Örgütlenmenin Önemi: Çanakkale Turizmi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, 2013, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

İnternet Kaynakları

<http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/5883,yillara-gore-turizm-geliri.pdf?0> (18.11.2013)

<http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/5881,yabanci-ziyaretci-sayisi.pdf?0 > (18.11.2013)

<http://fra.europa.eu/en/press-release/2014/violence-against-women-every-day-and-everywhere > (25.03.2014)

EKLER

EK-1

GÖRÜŞME FORMU

GÖRÜŞME SORULARI

1. Ne sıklıkla seyahat ediyorsunuz?
2. Sizi seyahat etmeye yönelten sebepler nelerdir?
3. Ne sıklıkla tek başına seyahat ediyorsunuz?
4. Yararlandığınız seyahat bilgi kaynakları nelerdir?
5. Neden tek başına seyahat etmeyi tercih ediyorsunuz?
6. Seyahatiniz öncesinde hangi faktörler üzerinde planlama yapıyorsunuz?
7. Güvenli olduğunu düşündüğünüz bir seyahat esnasında sorun yaşadığınız bir anınız var mı, varsa bahseder misiniz?
8. Diğerlerine göre kendinizi daha isteksiz ve risk altında hissettiğiniz seyahat tipleri(kültür turu, deniz-kum-güneş, is gezisi vb.) ve seyahat yeri seçimleri (yurtiçi-yurtdışı-ülkenin doğusu veya batısı gibi) nelerdir?
9. Tek başına seyahat eden kadınlara yönelik ön yargılar ile karşılaştınız mı, karşılaştı iseniz bu ön yargılar nelerdir?
10. Size göre tek başına seyahat etmenin ne türden olumlu etkileri vardır?
11. Tek başına seyahat etmenin zorlukları nelerdir?
12. Seyahatiniz öncesinde karşılaştığınız kısıtlayıcılar ile nasıl başa çıkıyorsunuz?
13. Seyahatiniz esnasında karşılaştığınız kısıtlayıcılar ile nasıl mücadele ediyorsunuz?

DEMOGRAFİK SORULAR

1. Yaşınız
2. Mesleğiniz
3. Medeni Durumunuz
4. Ailenizin Yapısı (Geleneksel-Modern)